

Tyrėjų grupė

Tamošiūnas Tadas (tyrimo vadovas)

Šutinienė Irena

Diana Filipavičienė

Olga Guseva

LR Švietimo ir mokslo ministerijai

Pilietinės visuomenės institutui

**KAIMUOSE IR MIESTELIUOSE (GYVENTOJŲ SKAIČIUS IKI 30 000)
GYVENANČIŲ SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI POREIKIAI**

SOCIOLOGINIO TYRIMO ATASKAITA

VILNIUS 2004

TURINYS

ĮVADAS	3
Problema	3
Tyrimo tikslas ir uždaviniai	3
Tyrimo metodai	4
NACIONALINĖS APKLAUSOS REZULTATAI	5
Dalinis apibendrinimas	31
INTERVIU DUOMENYS	34
Dalinis apibendrinimas	46
FOKUS GRUPIŲ DUOMENYS	48
Grupė Pakruojo rajone	48
Dalinis apibendrinimas	56
Grupė Lazdijų rajone	57
Dalinis apibendrinimas	68
INSTITUCINĖS APLINKOS VERTINIMAS	70
Vadybos ypatumai	71
Suaugusiųjų švietimo svarbos suvokimas	74
Informacijos rinkimas ir analizė	75
Aktualiausios suaugusiųjų švietimo problemos rajonuose	76
Dalinis apibendrinimas	80
BENDROS IŠVADOS	82

IVADAS

Problema

Šiuo metu sukaupti empiriniai duomenys byloja, kad suaugusiųjų tęstinis mokymasis Lietuvoje, lyginant su ES vidurkiu nėra pakankamai išplėtotas: tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja mokymosi programose, neaukštas motyvacijos mokytis lygis, iš suaugusiųjų mokymosi sistemos faktiškai iškrenta vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo, kaimo vietovėse gyvenantys žmonės, kai kurios kitos socialinės grupės (pvz. buvę kaliniai ir kt.). Mažiausiai suaugusiųjų švietime dalyvauja vadinamosios socialinės atskirties grupės, kurių dalis yra pakankamai skaitlingos, pavyzdžiui, žemesnio socialinio statuso kaimo gyventojai. Socialinės atskirties grupių atžvilgiu būtini specialūs tyrimai, siekiant aiškiau identifikuoti jų švietimosi interesų struktūrą, pastarąją įtakojančius veiksniai. Neteikiant padidinto dėmesio socialinės atskirties grupėms, didėja visuomenės susiskaidymas, kuris žinių visuomenės kontekste (žinios kinta labai sparčiai) ilgai gali tapti dar sunkiau įveikiamu.

Apibendrintai tyrimo problemą nusako keletas aplinkybių:

1. Atskirties grupių socialinės integracijos, jų įgalumo dalyvauti sparčiuose pokyčiuose didinimo suaugusiųjų švietimo būdu, svarba.
2. Empirinių duomenų, kuriais turėtų būti grindžiamas suaugusiųjų švietimo kryptingumas, trūkumas.

Tyrimo tikslas

Išnagrinėti kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusių žmonių mokymosi poreikius ir juos sąlygojančius veiksniai.

Tyrimo uždaviniai (detalizuoja tikslą):

1. Ištirti kaimo vietovėse gyvenančių žmonių žinių lygį bei nuostatas verslumo, užsienio kalbų mokėjimo, kompiuterinio ir teisinio raštingumo aspektais.
2. Išanalizuoti kultūrinio kapitalo (išsilavinimas, vertybės, įpročiai ir kt.), materialinės padėties ir institucinės aplinkos (infrastruktūra, regioninė vadyba ir kt.), socialinių įgūdžių įtaką nuostatom mokymosi atžvilgiu.

3. Užfiksuoti kaimiškose vietovėse gyvenančių suaugusių žmonių mokymosi poreikius.
4. Suaugusiųjų švietimo projektų rengimo požiūriu įvertinti stipriąsias ir silpnąsias kaimiško konteksto puses, galimus pavojus ir perspektyvas.

Tyrimo metodai

1. Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa, fiksuojant kaimo vietovėse, miesteliuose gyvenančių žmonių žinių lygį verslumo, užsienio kalbų mokėjimo, kompiuterinio ir teisinio raštingumo atžvilgiu. Anketinė 1044 18 – 74 m. Lietuvos gyventojų apklausa atlikta asmeninio interviu būdu. Visų Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai su 95 proc. tikimybe ir 3 proc. paklaida atspindi 18 – 74 m. Lietuvos gyventojų nuomones bei nuostatas. Tarp apklaustųjų 533 respondentai gyvena vietovėse iki 30000 gyventojų. Apklausa pagal tyrimo autorių parengtą klausimyną 2004 m. gruodžio 2 –5 d. atliko visuomenės nuomonės tyrimų grupė RAIT.

2. Pusiau struktūruotas interviu su kaimo suaugusiais gyventojais. Šis metodas įgalino surinkti informaciją visų tyrimo uždavinių atžvilgiu. Metodas taikytas dviejose kaimo vietovėse, kurios skyrėsi savo pradine situacija suaugusiųjų švietimo atžvilgiu: tai Veisiejų seniūnija Lazdijų rajone ir Pašvitinio seniūnija Pakruojo rajone. Pastarojoje jau buvo išbandytos kelios suaugusiųjų švietimo iniciatyvos, todėl tyrimo metu buvo tikrinama prielaida apie jų teigiamą poveikį tolesniam mokymuisi. Interviuota 41 respondentas.

3. Fokus grupės. Taikant šį metodą sąveika tarp grupės narių stimuliuoja diskusiją, kuri leidžia provokuoti, vertinti, generuoti naujas idėjas. Fokus grupės prarastos abiejose minėtose vietovėse, padaryti ir išanalizuoti video įrašai.

4. Pusiau standartizuota švietimo skyrių vadovų (arba jų įgaliotų atstovų) ir savivaldybių tarybų pirmininkų / švietimo komitetų pirmininkų apklausa, siekiant išsiaiškinti regioninės suaugusiųjų švietimo vadybos ypatumus, pagrindines problemas, galimybes tobulinti institucinę suaugusiųjų švietimosi aplinką. Tokiu būdu apklausti respondentai atstovaujantys rajonus, kuriuose žymi dalis žmonių gyvena kaimo vietovėse.

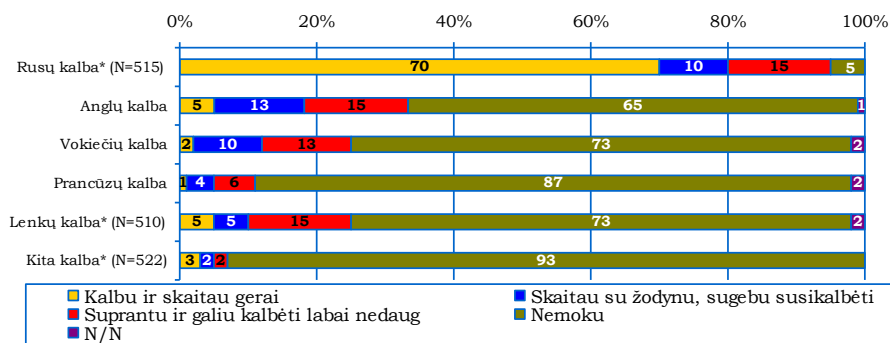
1 DALIS

NACIONALINĖS APKLAUSOS REZULTATAI

Užsienio kalbų mokėjimas

Diagr. 1.1.

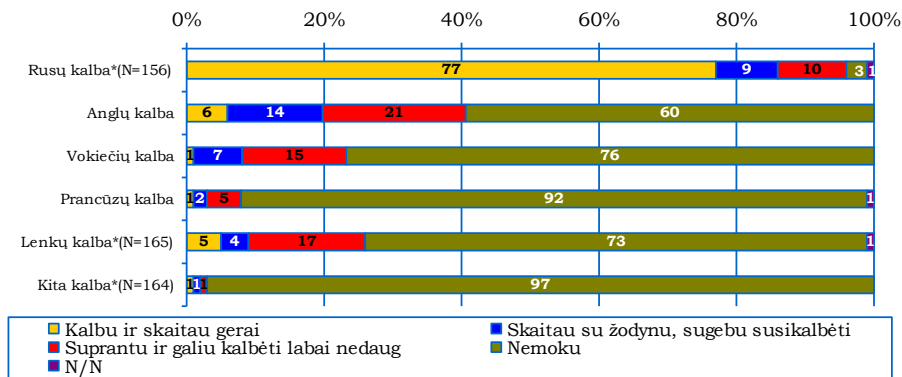
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=533)

*proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.2.

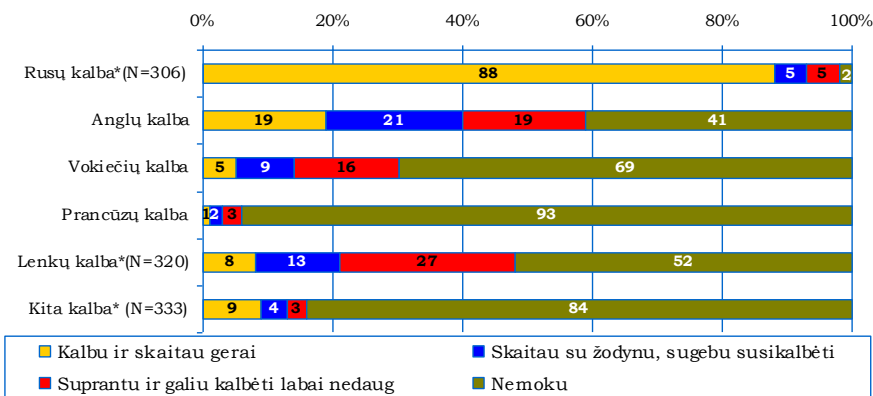
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse nuo 30000 iki 190000 gyventojų, N=167)

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.3.

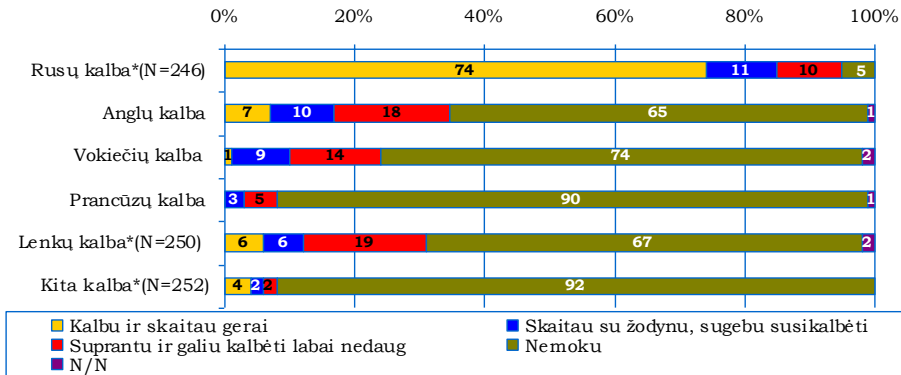
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse virš 190000 gyventojų, N=345)

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.4.

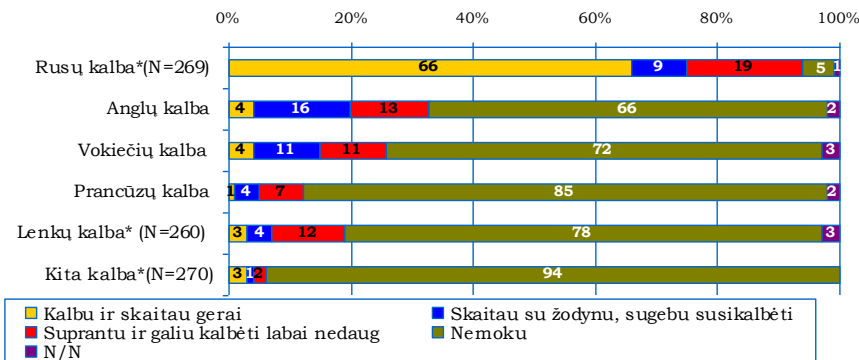
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo vyrų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=257)

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.5.

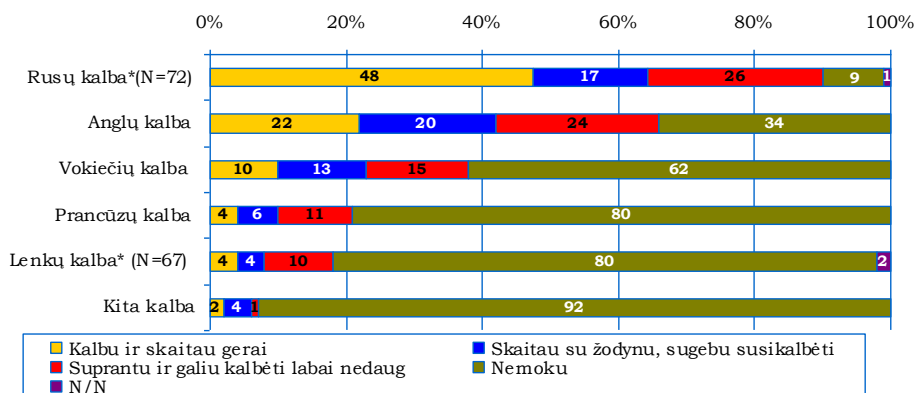
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo moterų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=276)

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.6

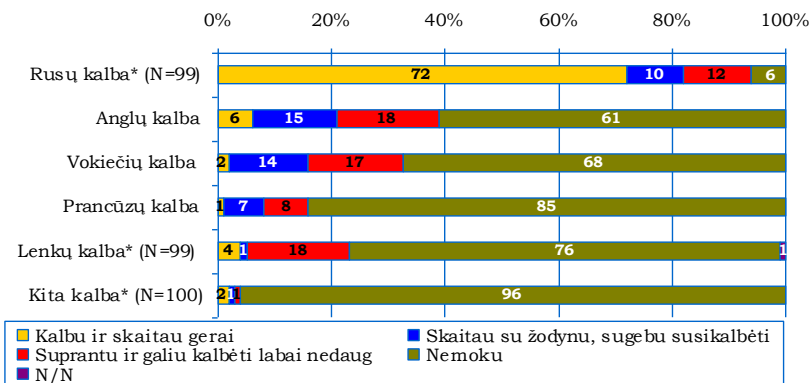
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo 18-24 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=75)

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.7

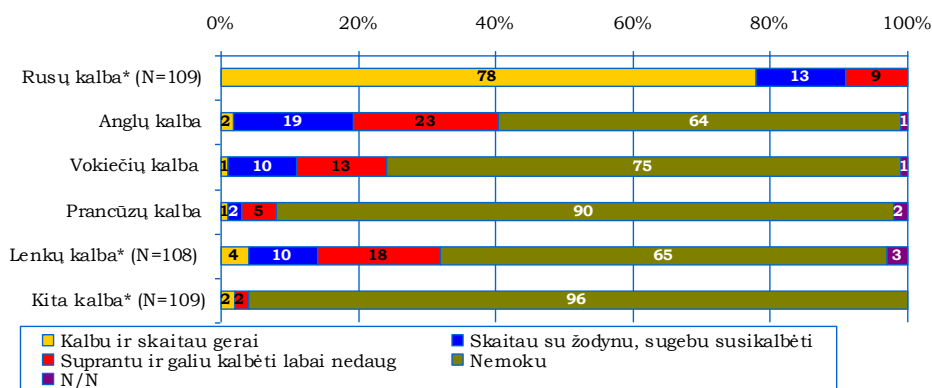
Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo 25-34 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=101)

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1.8

Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?
(proc. nuo 35-44 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=111)

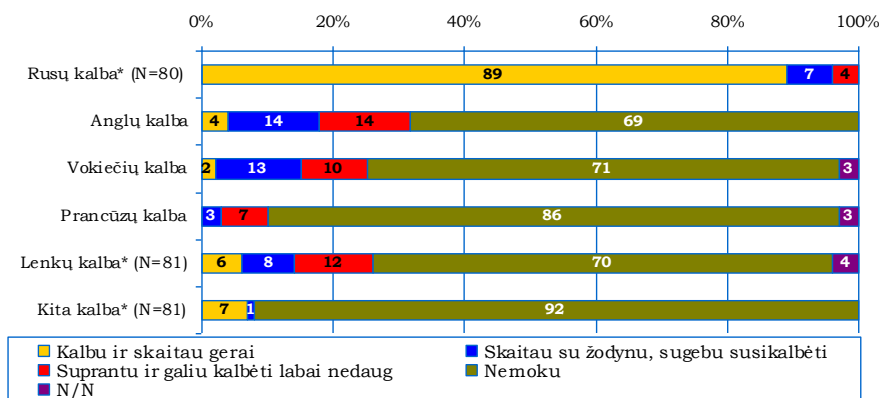

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr.1.9.

Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?

(proc. nuo 45-54 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=82)

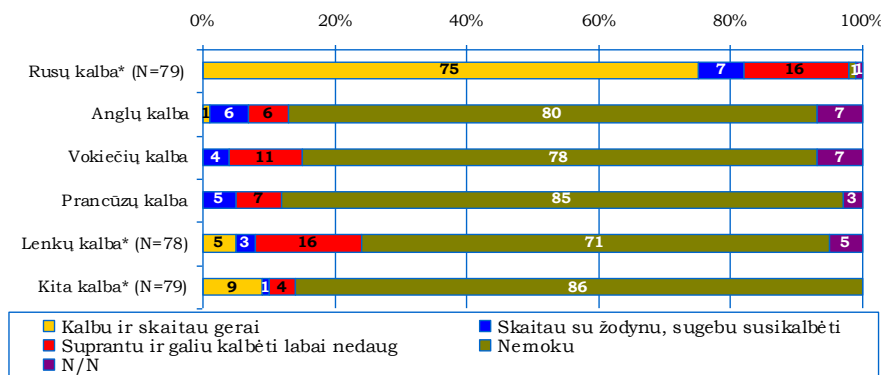

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1. 10.

Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?

(proc. nuo 55-64 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=83)

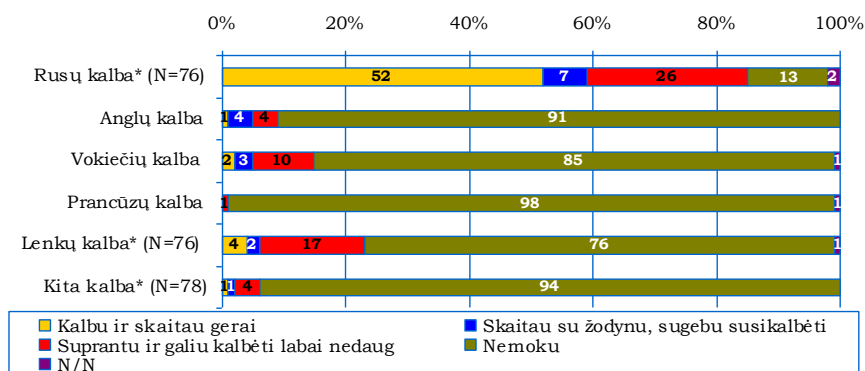

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Diagr. 1. 11.

Kokias užsienio kalbas ir kaip gerai mokate?

(proc. nuo 65-74 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=80)

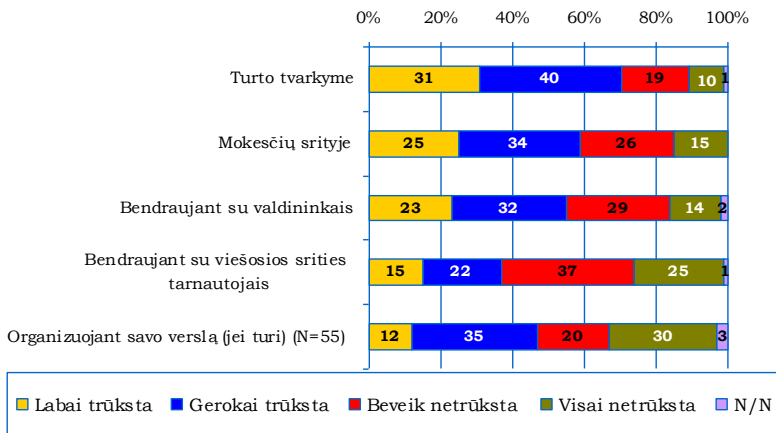

* proc. išskyrus respondentus, kuriems ši kalba yra gimtoji

Teisinės žinios

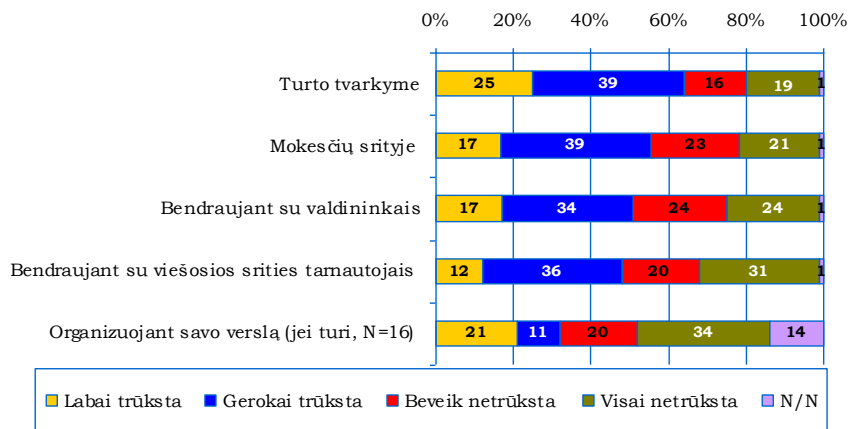
Diagr. 1.12.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdieniame gyvenime?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=533)

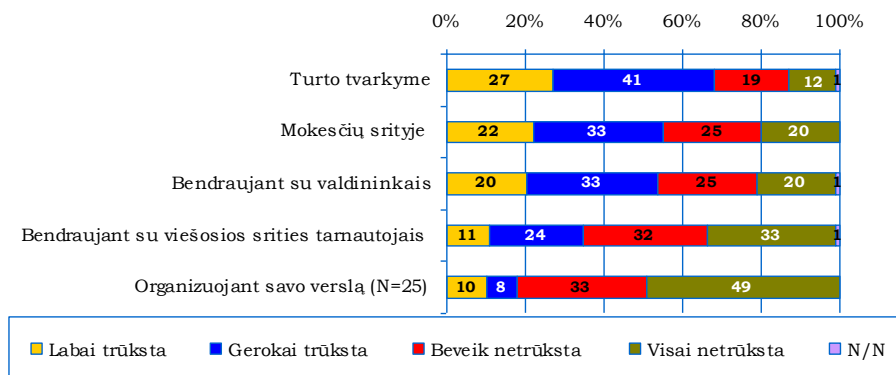
Diagr. 1.13.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdieniame gyvenime?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse nuo 30000 iki 190000 gyventojų, N=167)

Diagr. 1.14.

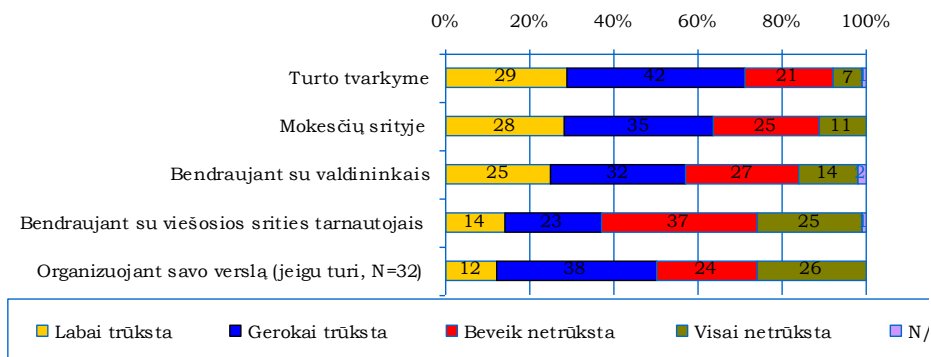
Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdieniame gyvenime?

(proc. nuo gyvenančių vietovėse virš 190000 gyventojų, N=345)

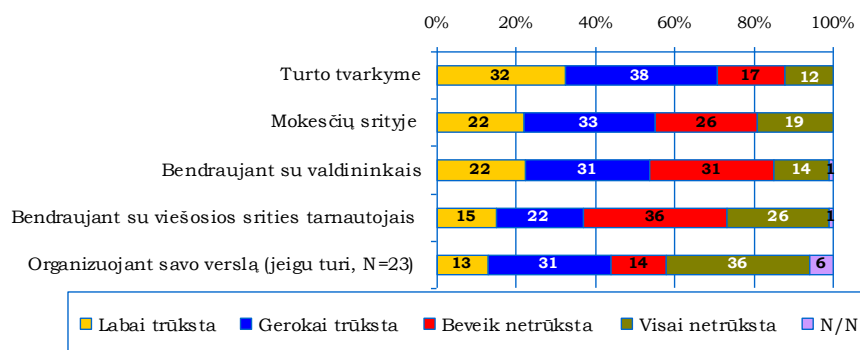
Diagr. 1. 15.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdieniame gyvenime?
(proc. nuo vyrų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=257)

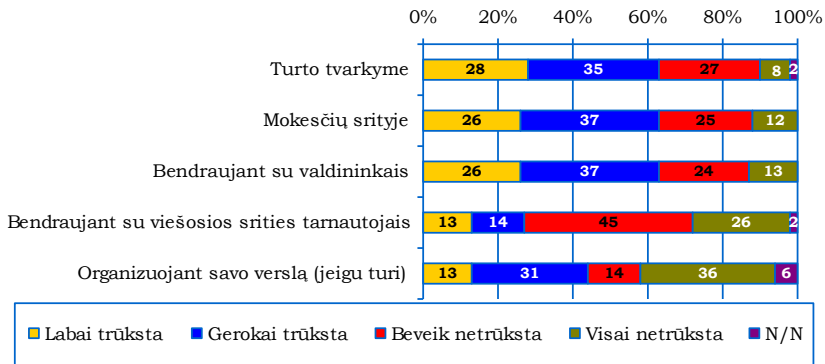
Diagr. 1. 16.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdieniame gyvenime?
(proc. nuo moterų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=276)

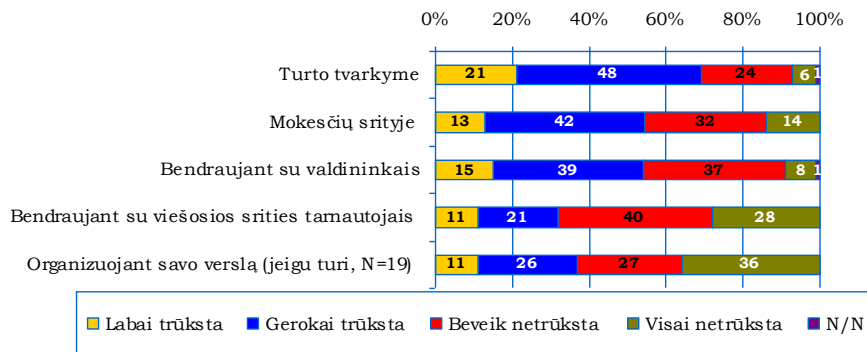
Diagr. 1. 17.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdiniame gyvenime?
 (proc. nuo 18-24 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=75)

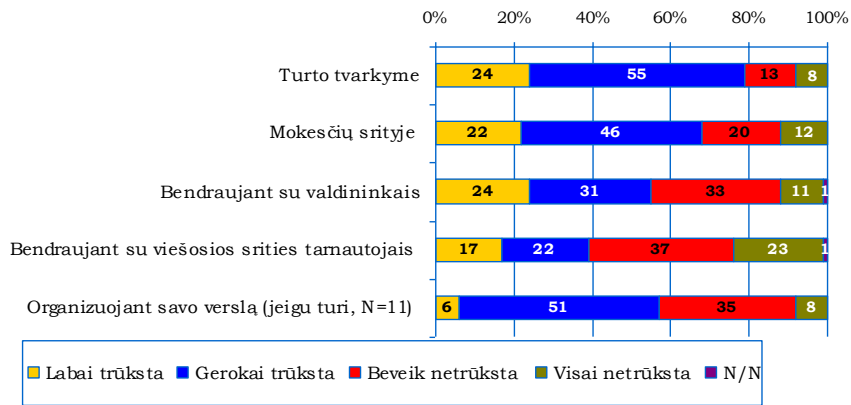
Diagr. 1. 18.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdiniame gyvenime?
 (proc. nuo 25-34 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=101)

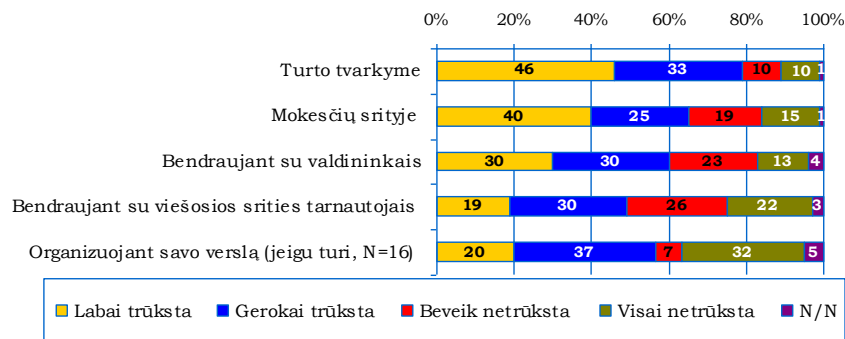
Diagr. 1. 19.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdiniame gyvenime?
 (proc. nuo 35-44 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=111)

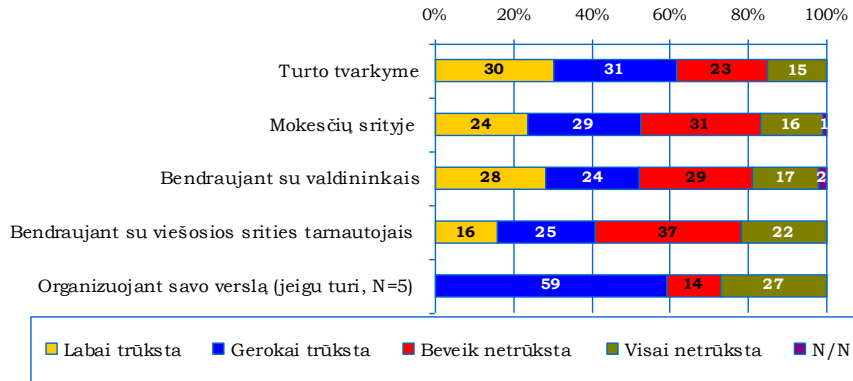
Diagr. 1. 20.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdiniame gyvenime?
 (proc. nuo 45-54 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=82)

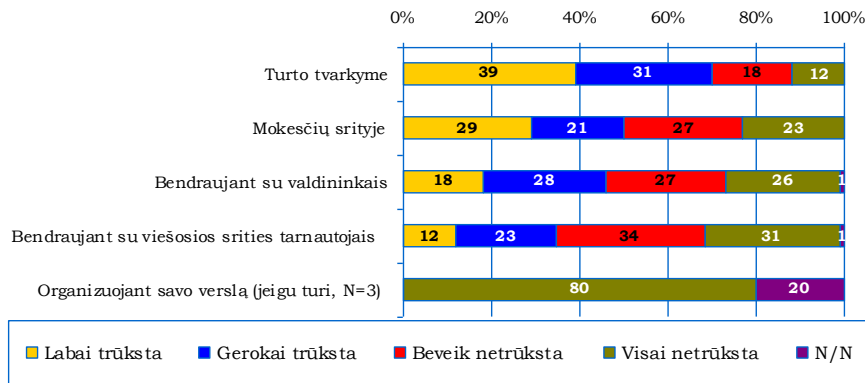
Diagr. 1.21

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdiniame gyvenime?
(proc. nuo 55-64 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=83)

Diagr. 1. 22.

Ar jums netrūksta teisinių žinių, reikalingų kasdiniame gyvenime?
(proc. nuo 65-74 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=80)

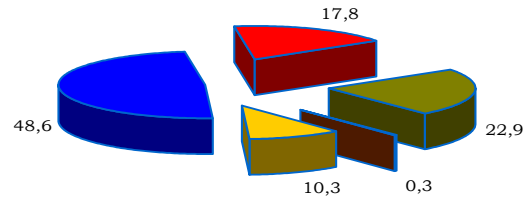
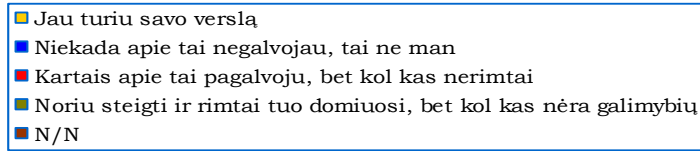

Nuostatos verslumo atžvilgiu

Diagr. 1. 23.

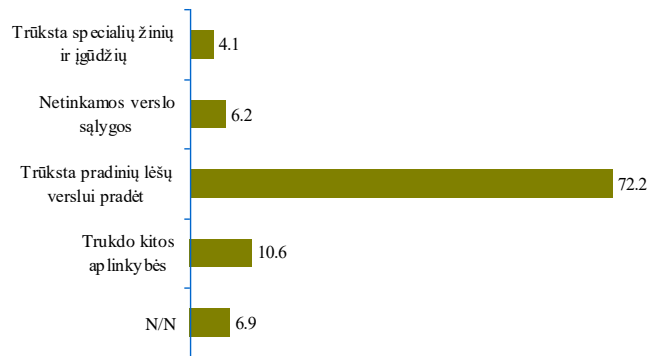
Ar norėtumėte steigti savo verslą?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=533)

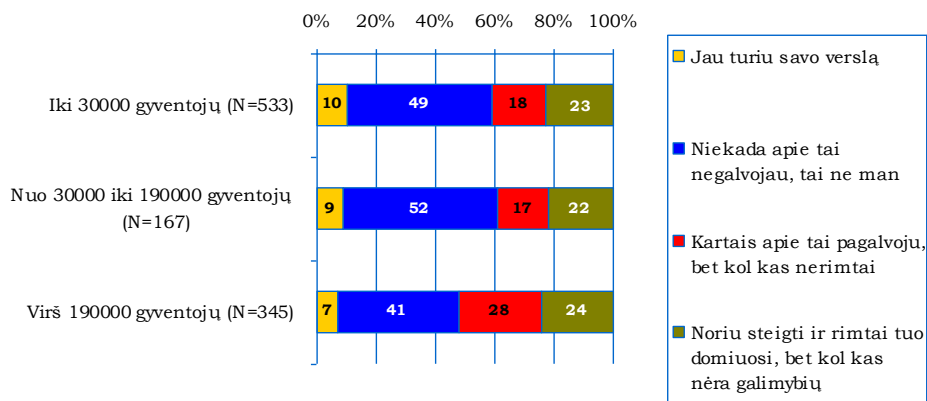

Diagr. 1. 24.

Ar norėtumėte steigti savo verslą?

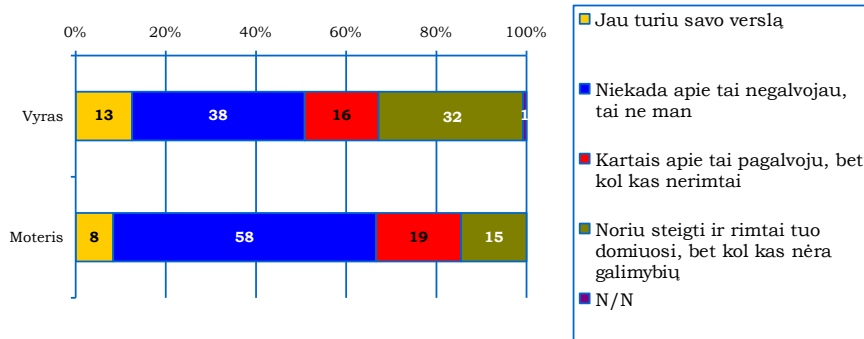

proc. pagal gyvenamosios vietovės dydį, N=1044)

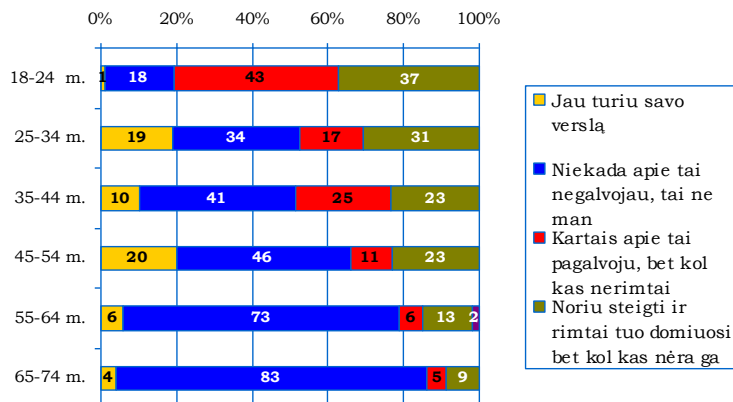
Diagr. 1. 25.

Ar norėtumėte steigti savo verslą?
(proc. pagal lytį nuo gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=533)

Diagr. 1. 26.

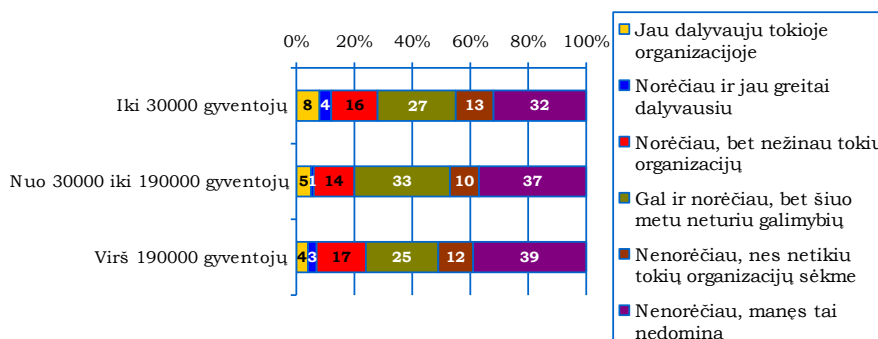
Ar norėtumėte steigti savo verslą?
(proc. pagal amžių nuo gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=533)

Nuostatos pilietinio dalyvavimo atžvilgiu

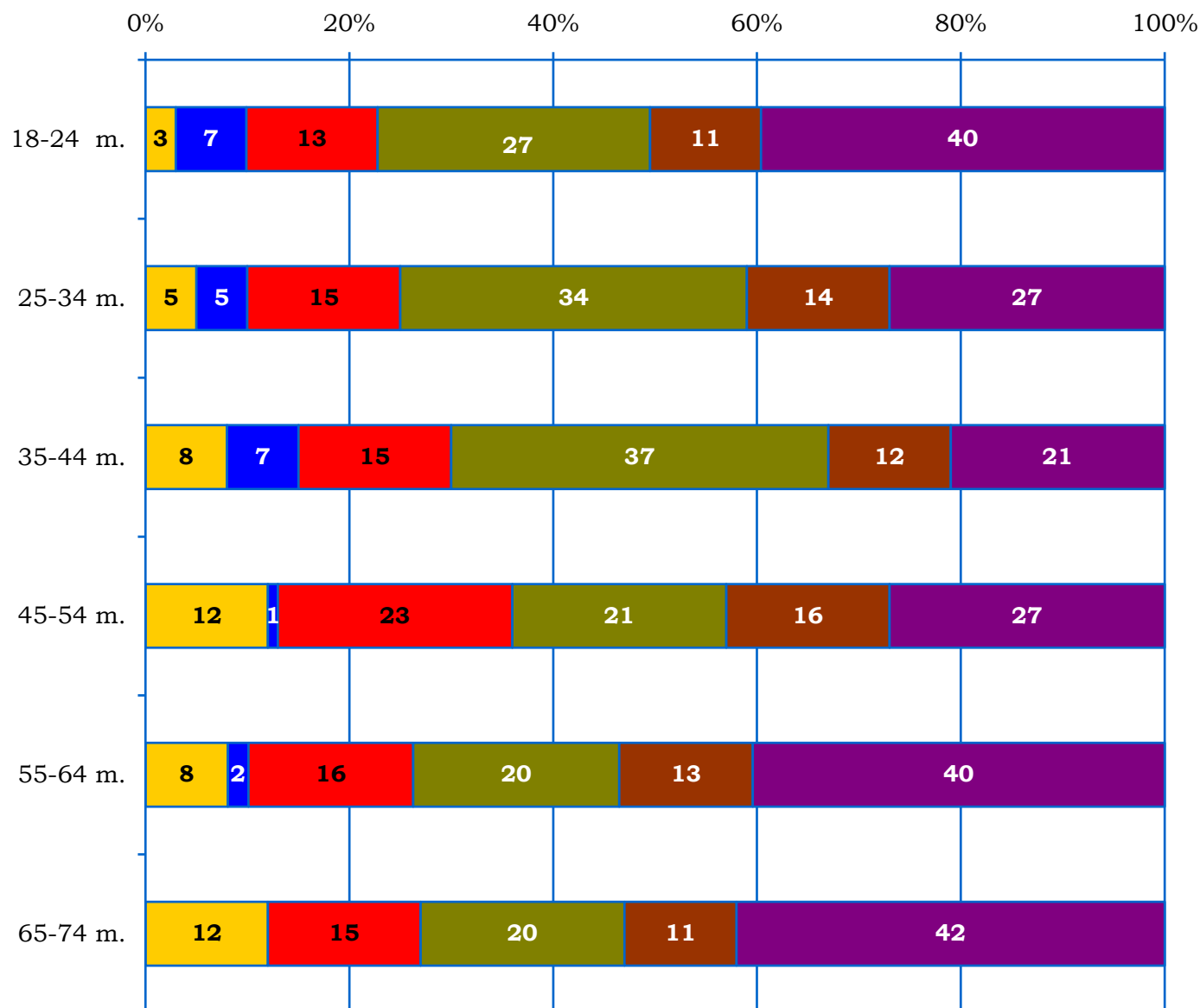
Diagr. 1. 27.

Ar norėtumėte dalyvauti visuomeninėje ar kitokioje organizacijoje, kuri spręstų Jūsų gyvenvietės, miestelio ar miesto problemas?
(proc. pagal gyvenamosios vietovės dydį)

Diagr. 1. 28.

Ar norėtumėte dalyvauti visuomeninėje ar kitokioje organizacijoje, kuri spręstų Jūsų gyvenvietės, miestelio ar miesto problemas?
(proc. pagal amžių)

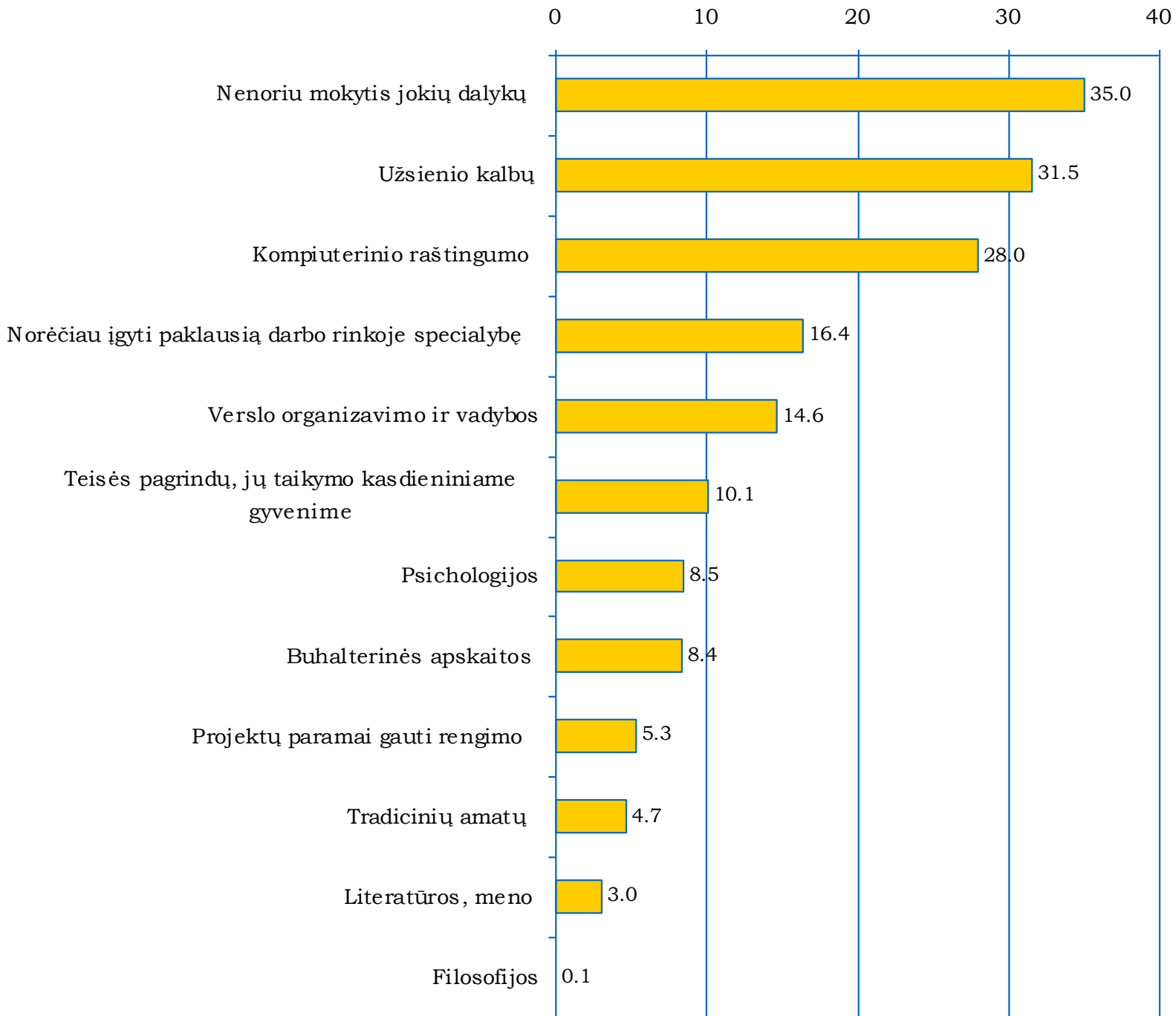

- Jau dalyvauju tokiame organizacijoje
- Norėčiau ir jau greitai dalyvausiu
- Norėčiau, bet nežinau tokių organizacijų
- Gal ir norėčiau, bet šiuo metu neturiu galimybių
- Nenorėčiau, nes netikiu tokių organizacijų sėkme
- Nenorėčiau, manęs tai nedomina

Diagr. 1. 29.

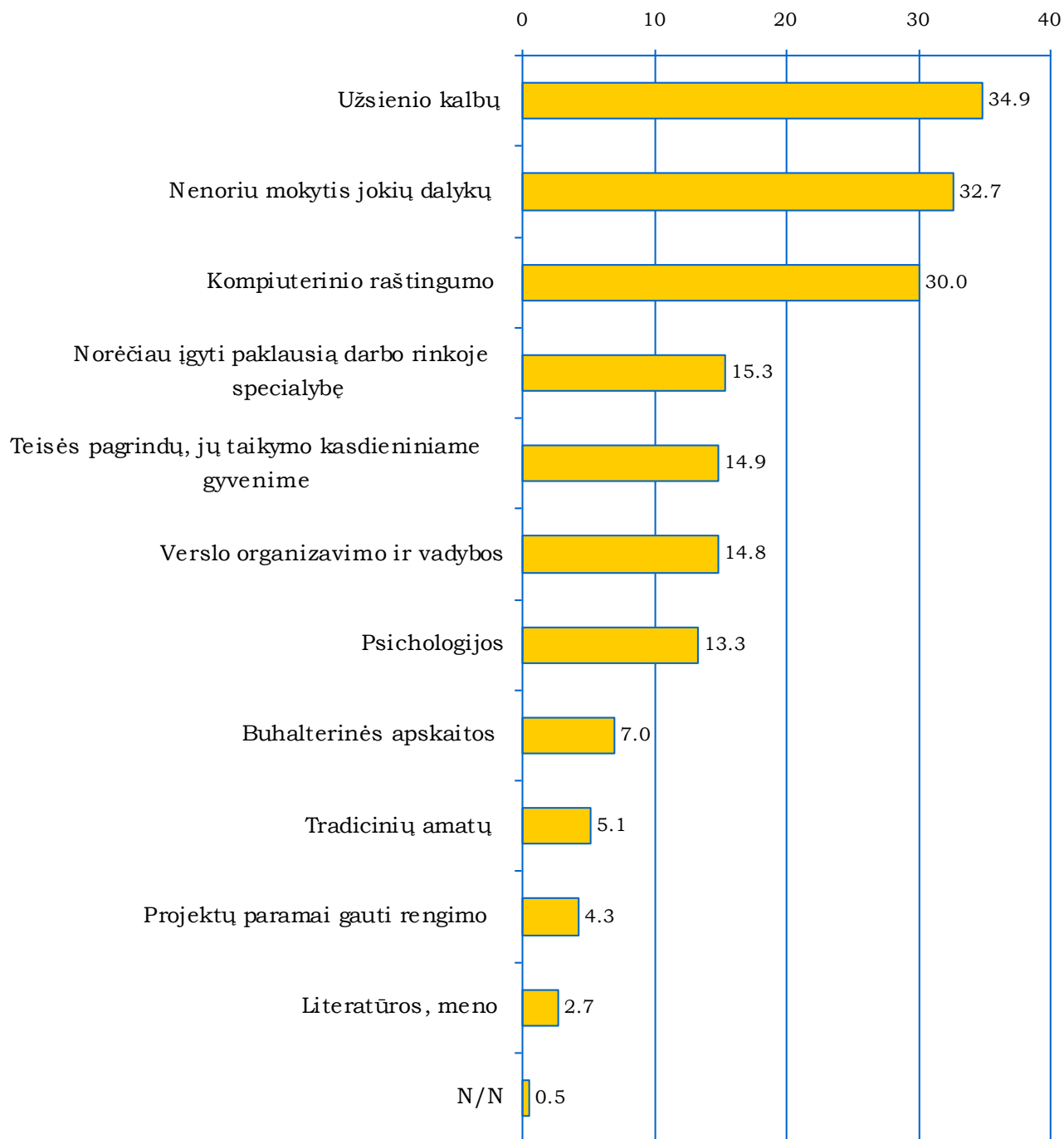
Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
 (proc. nuo gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=533)

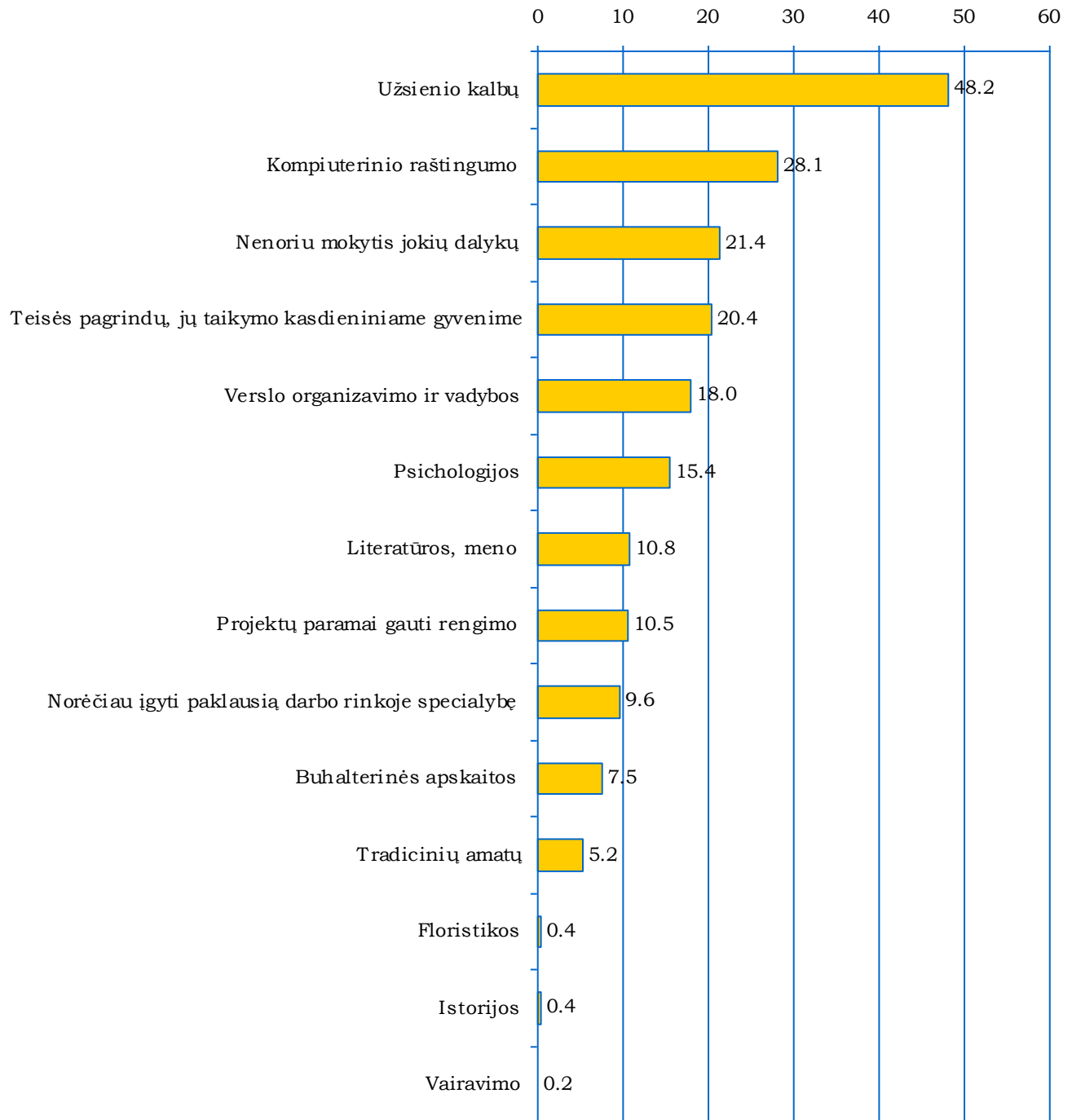
Diagr. 1. 30.

Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
 (proc. nuo gyvenančių vietovėse nuo 30000 iki 190000 gyventojų, N=167)

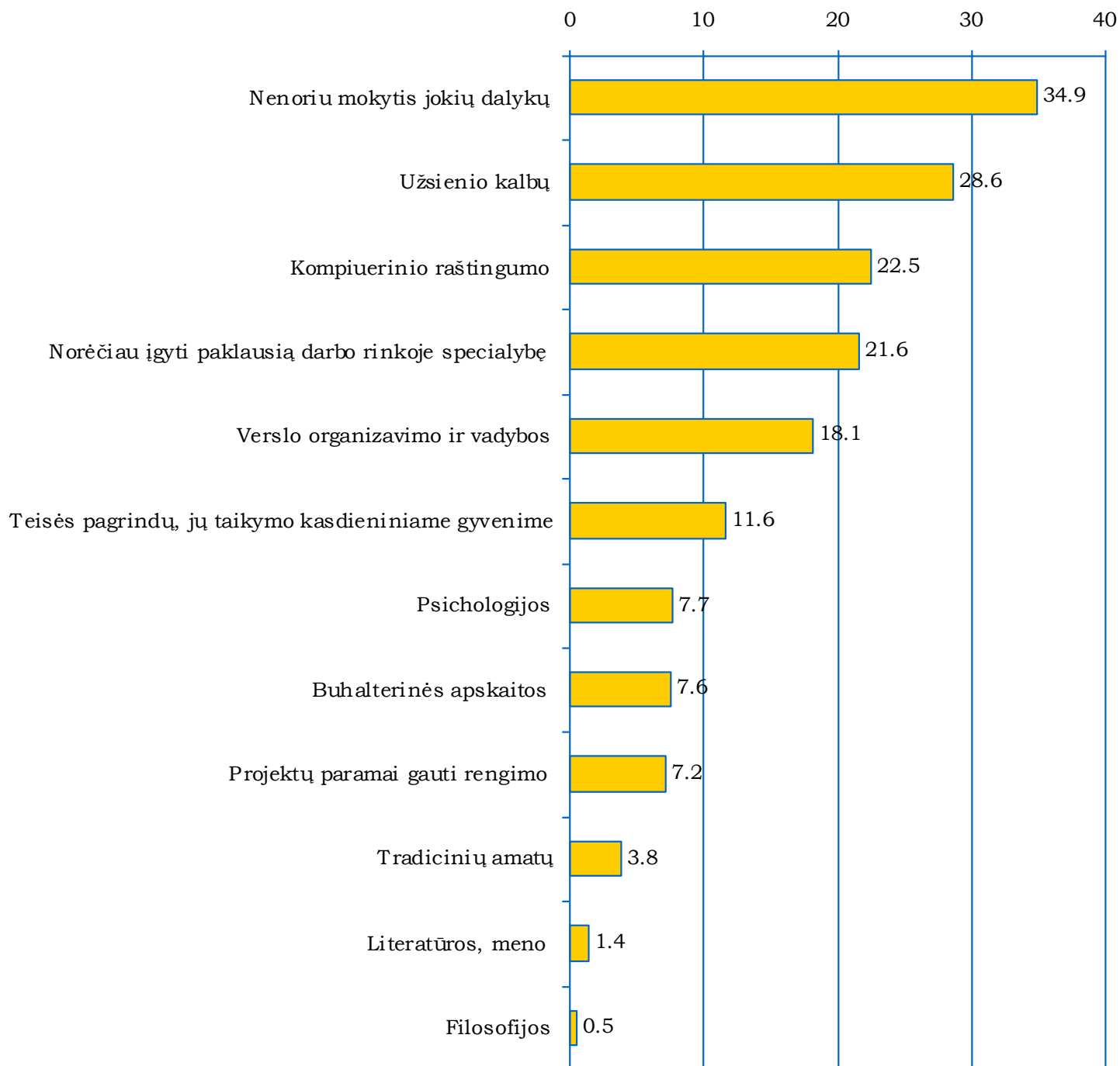
Diagr. 1. 31.

Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
(proc. nuo gyvenančių vietovėse virš 190000 gyventojų, N=345)

Diagr. 1.32.

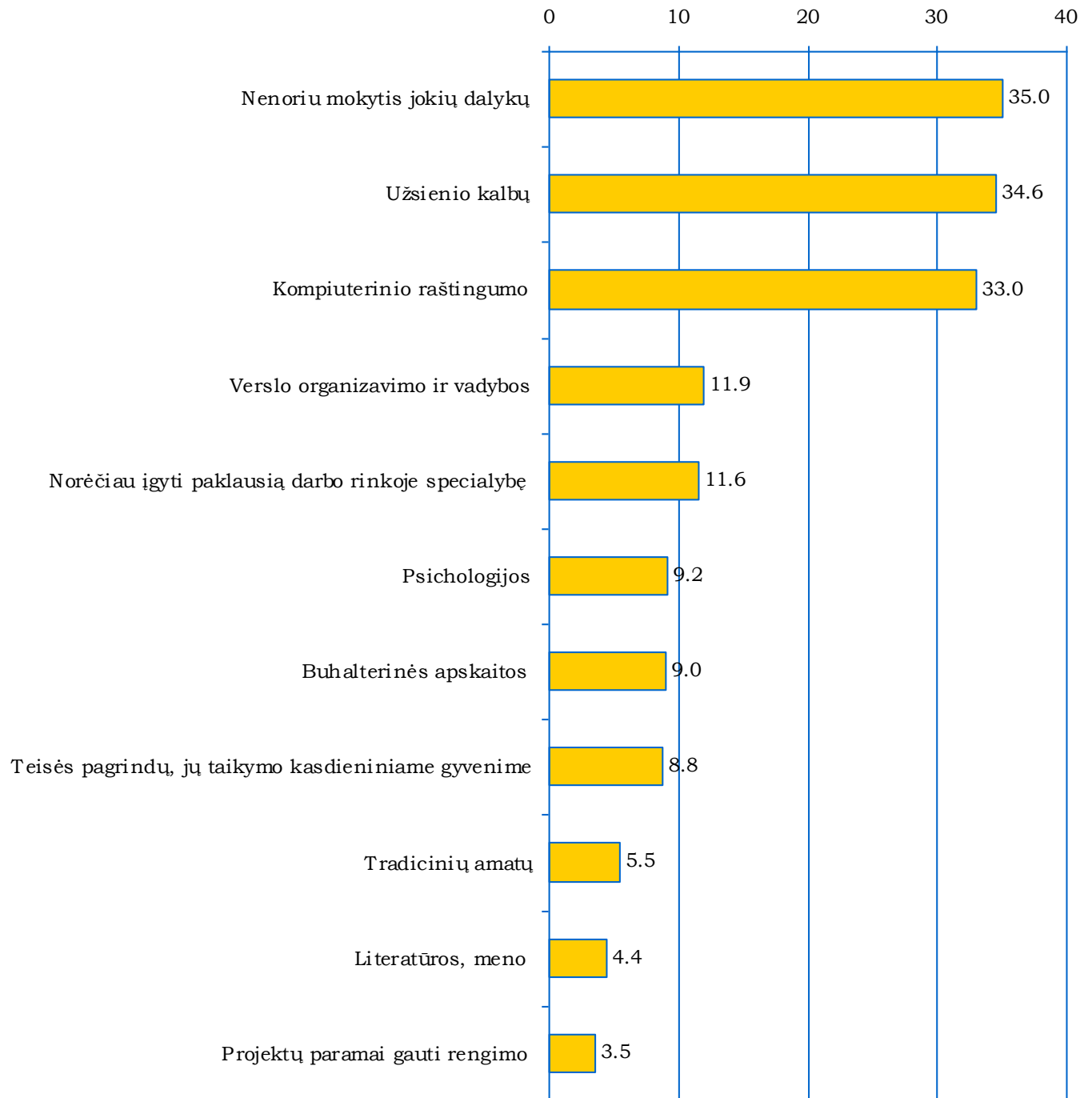
Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
 (proc. nuo vyrų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=256)

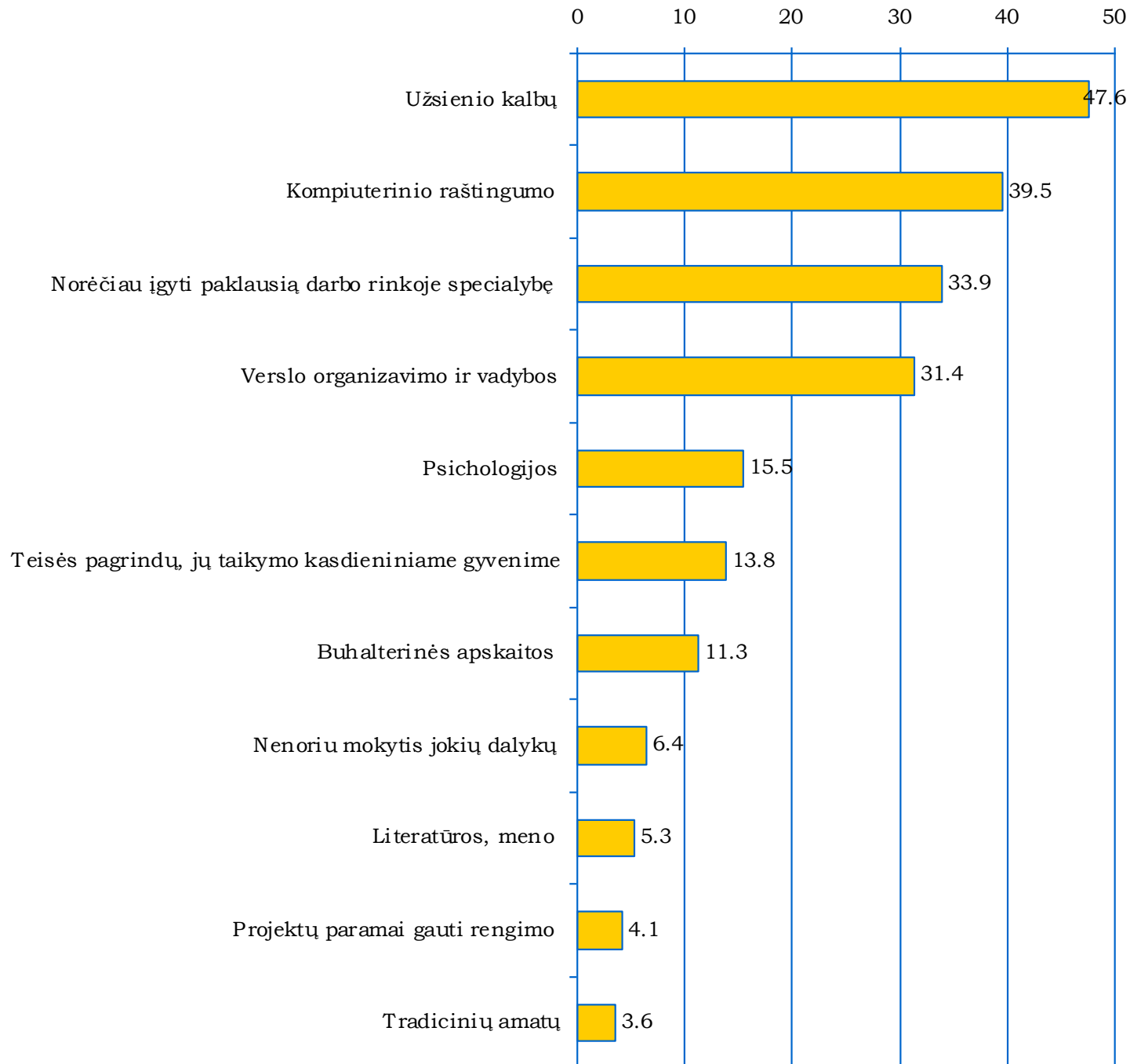
Diagr. 1.33.

Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
(proc. nuo moterų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=267)

Diagr. 1.34.

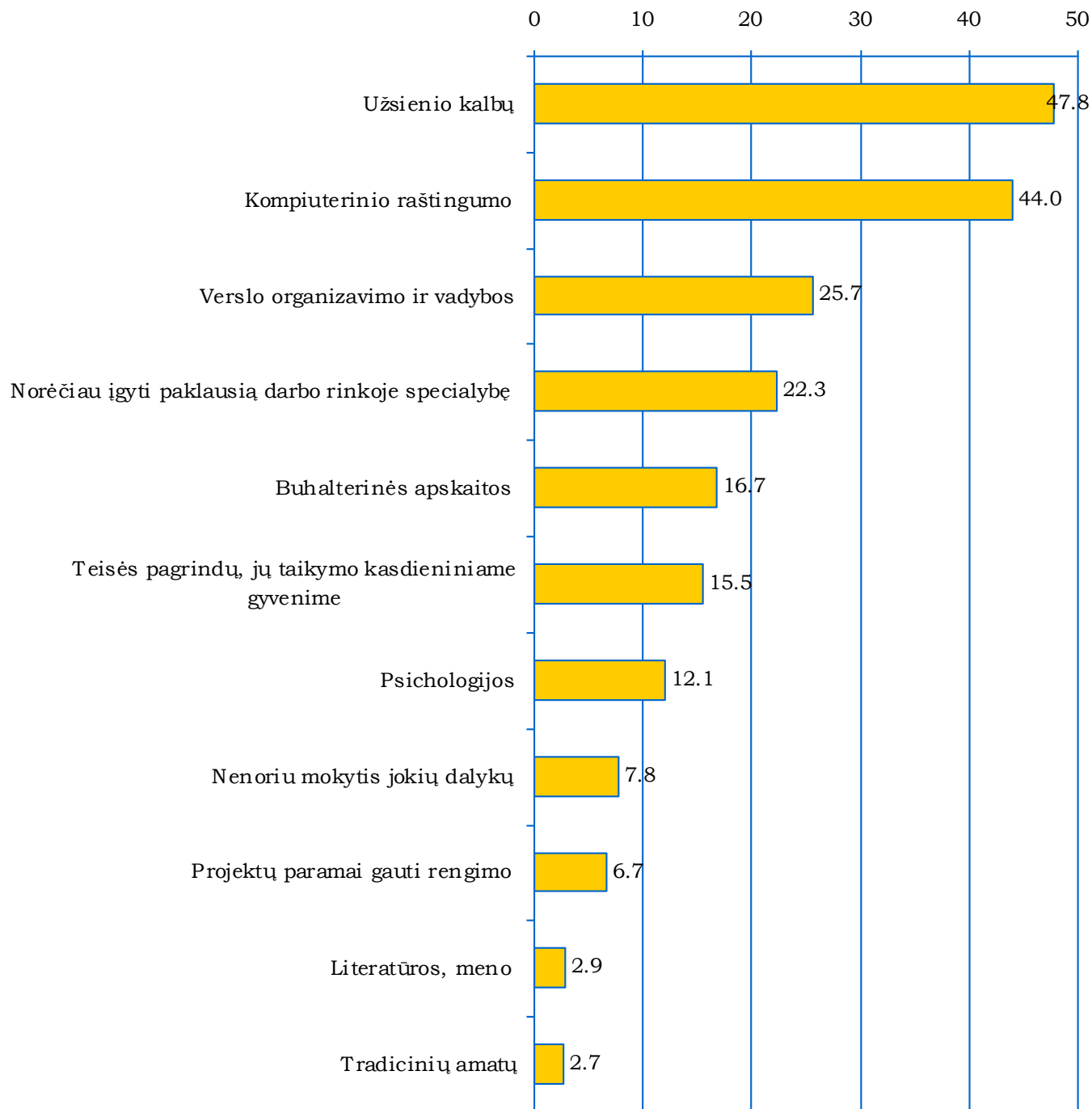
Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
(proc. nuo 18-24 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=75)

Diagr. 1.35.

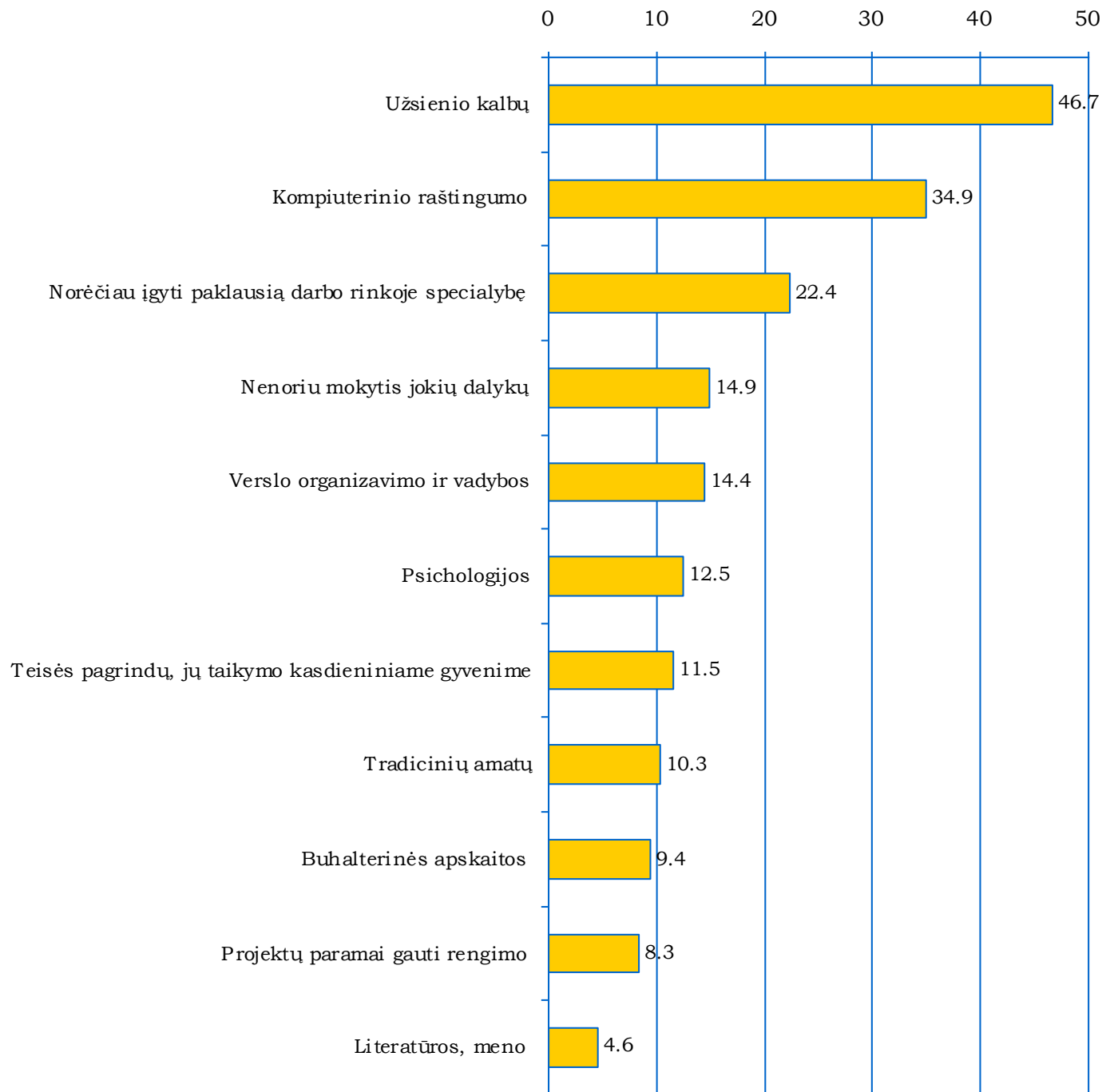
Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias? (proc. nuo 25-34 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=101)

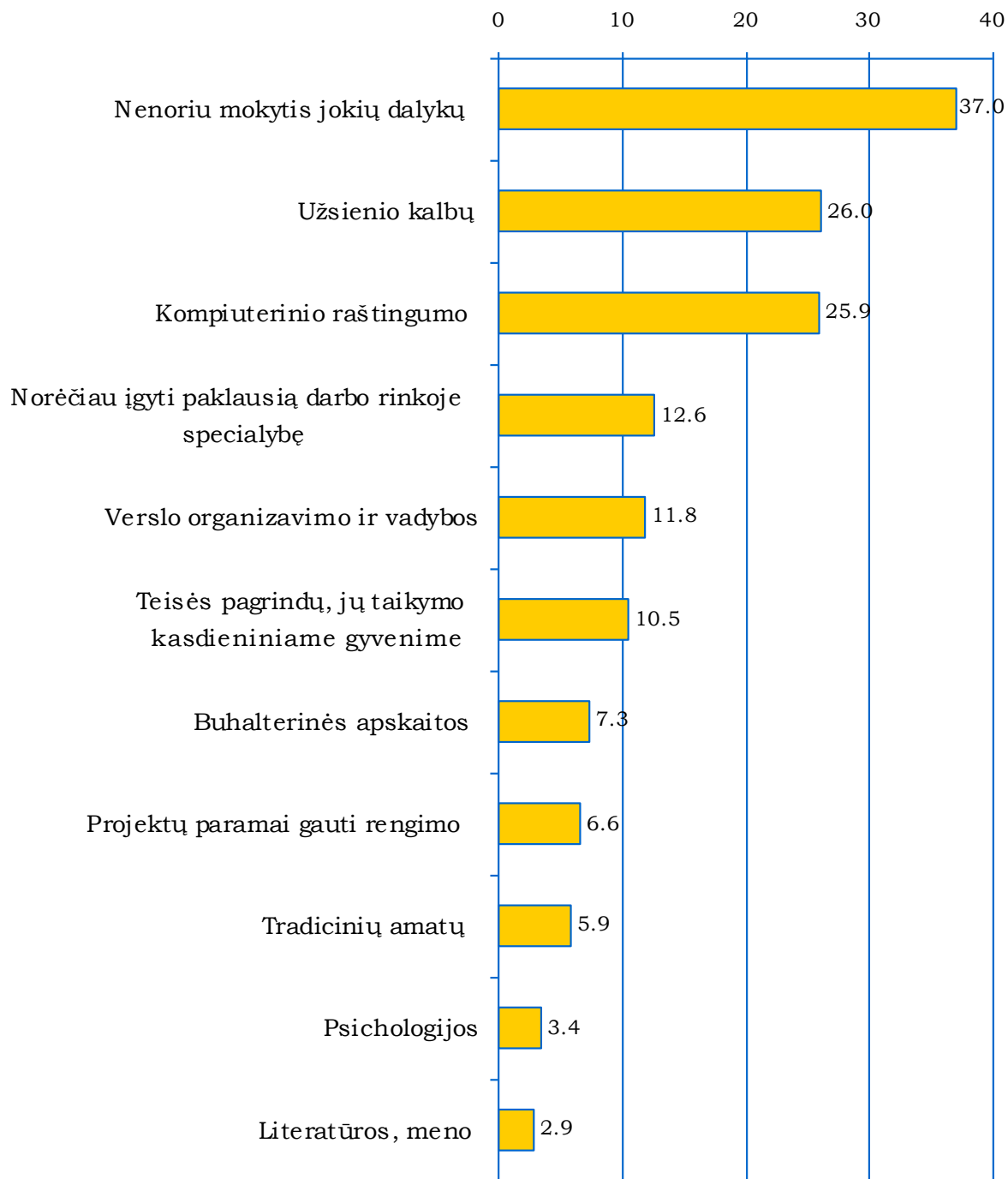
Diagr. 1.36.

Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
(proc. nuo 35-44 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=111)

Diagr. 1.37.

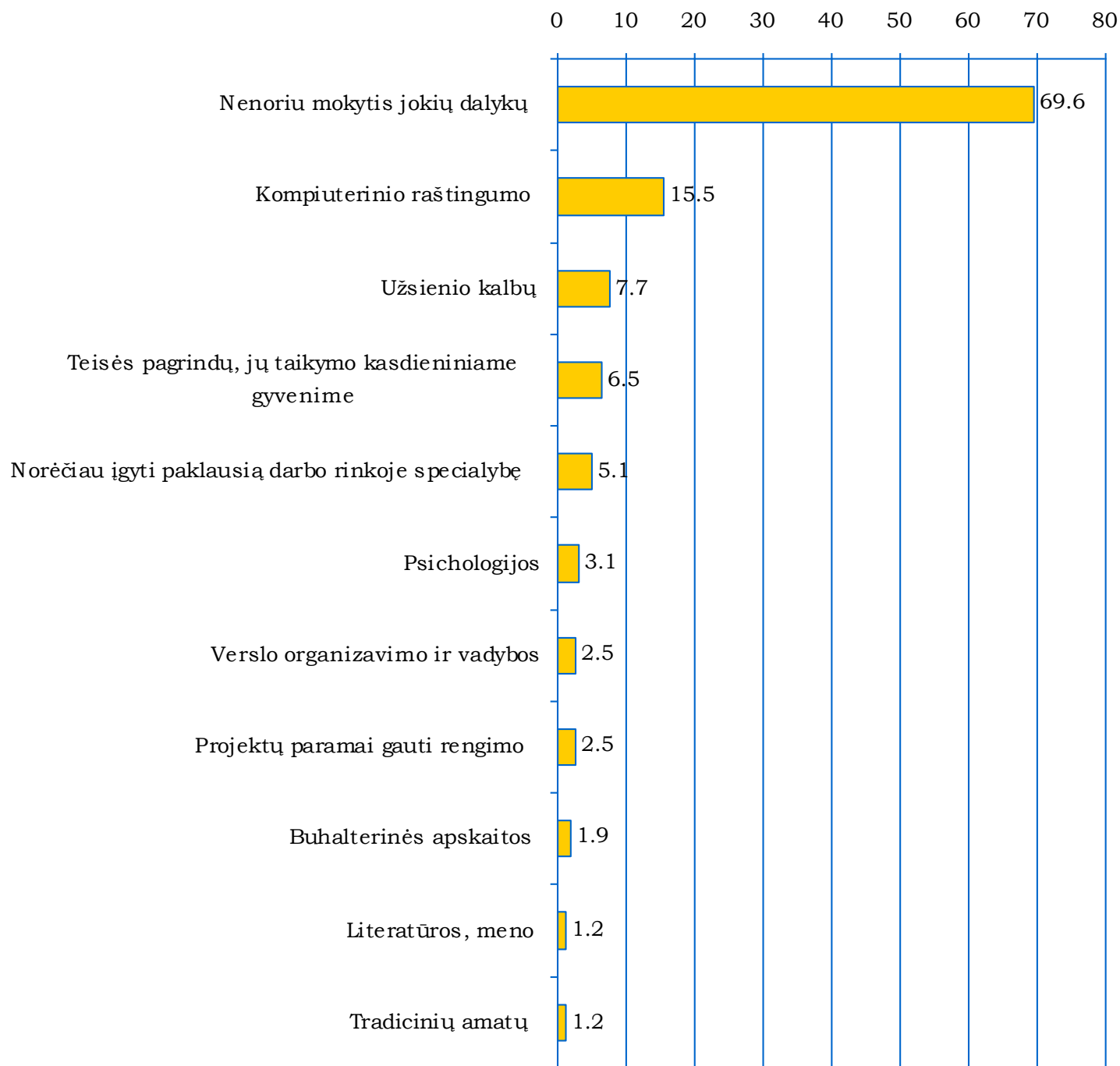
Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
 (proc. nuo 45-54 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=82)

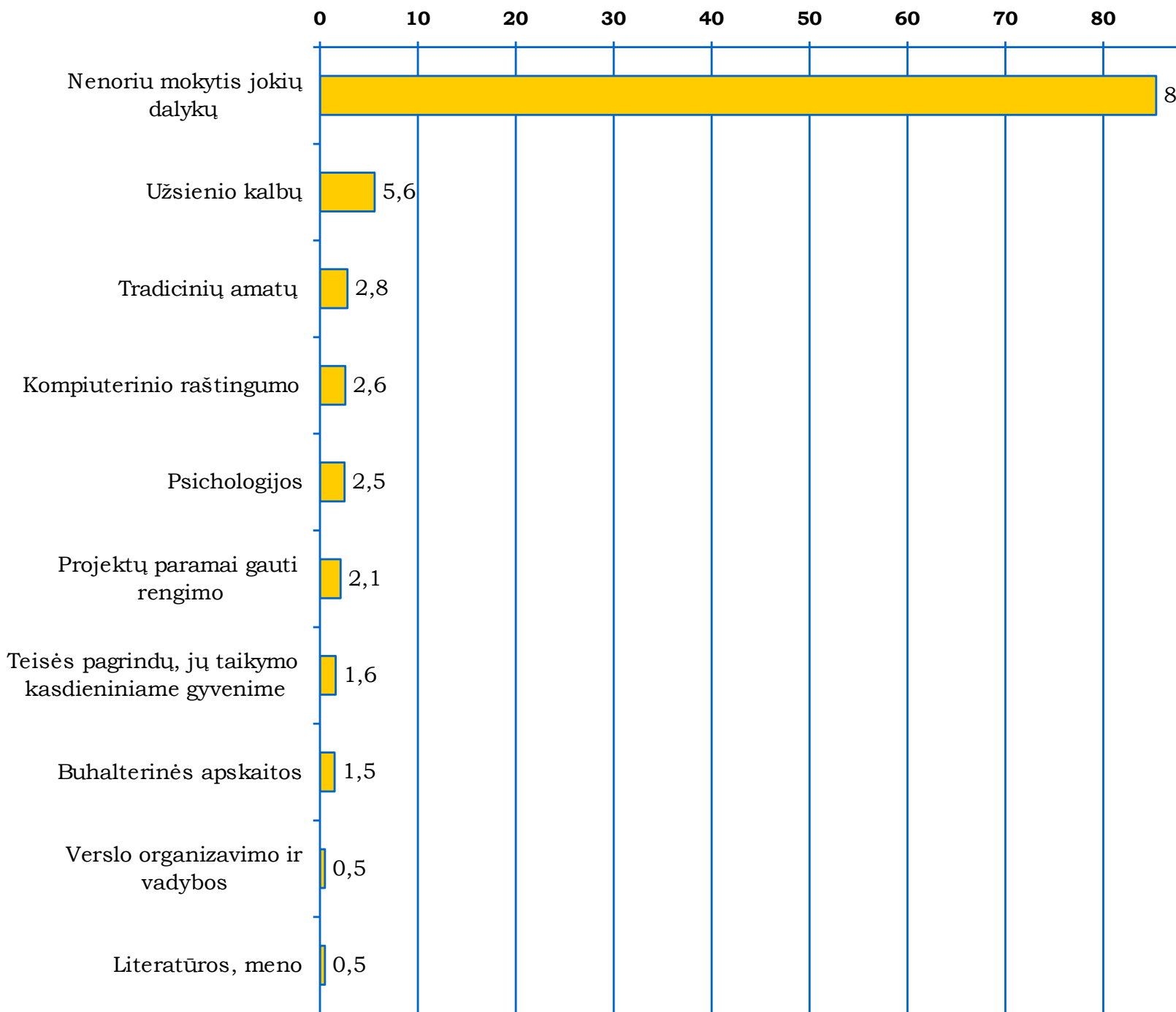
Diagr. 1.38.

Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
(proc. nuo 55-64 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=83)

Diagr. 1.39.

Kokių dalykų Jūs norėtumėte mokytis, gilinti turimas žinias?
(proc. nuo 55-64 m. respondentų, gyvenančių vietovėse iki 30000 gyventojų, N=80)

I dalies apibendrinimas

Užsienio kalbų mokėjimo struktūroje vyrauja rusų kalba. Kitos (anglų, vokiečių, prancūzų ir t.t.) mokamos nepalyginamai rečiau. Ženklesnių skirtumų nėra lyginant respondentus, gyvenančius vietovėse iki 30 000 gyventojų ir nuo 30000 iki 190000. Tačiau didžiuosiuose miestuose (daugiau negu 190000 gyv.) užsienio kalbos, pirmiausia anglų, mokamos kelis kartus dažniau ir geriau. Tai galima paaiškinti keliomis aplinkybėmis: intensyvesniais kontaktais užsienio kalbomis (verslo partneriai, užsienio stažuotės, turistai, daugiausia miestuose gyvenantys užsieniečiai ir pan.), miesto kultūrai būdingu didesniu atvirumu, taip pat platesnėmis infrastruktūrinėmis užsienio kalbų mokymosi galimybėmis. Geriausiai V.Europos kalbas moka 18 – 24 m. respondentai, tačiau ir jie dažniausiai iki šiol žino rusų kalbą: min. kelis kartus dažniau už kitas. ES kalbų mokymosi strategijoje užsienio kalboms skiriamas didelis dėmesys, ypač akcentuojant mažų tautų kalbų mokymosi poreikį, taip pat kaimyninių valstybių kalbas, atveriančias didesnes galimybes plėtoti bendrą verslą, kitus kontaktus. Šiuo požiūriu rusų ir lenkų kalbos mokėjimas yra privalumas, tačiau V. Europos kalbų mokėjimas iki šiol yra akivaizdžiai menkas, ribojantis galimybes gauti įvairiausių informaciją, apsunkinantis komunikaciją su kitų ES valstybių narių piliečiais ir, kas labai svarbu, - įsitvirtinimą darbo rinkoje.

Daugumai gyventojų nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, jų nuomone, trūksta teisinių žinių, daugiausia turto tvarkyme, mokesčių srityje, bendraujant su valdininkais. Ženklesnių skirtumų pagal gyventojų lytį neužfiksuota. Dažniausiai visais analizuotais pjūviais žinių trūksta 45 – 54 m. gyventojų amžiaus grupei. Tyrimo duomenys apibendrintai patvirtina teisinio raštingumo stoką įvairiais kasdieninio gyvenimo aspektais ir aktualizuoja atitinkamo švietimo poreikį. Pastarasis aktualus visoms amžiaus grupėms, o mažiausiai išplėtotas suaugusiųjų žmonių atžvilgiu, nes moksleiviai šiandien įvairiuose mokomuosiuose dalykuose jau gauna teisinių žinių.

Gyventojų verslumas neabejotinai yra viena svarbiausių šalies progreso sąlygų. Šiuo požiūriu tyrimo duomenys gana vienareikšmiškai vertintini kaip prasti: pusė gyventojų

laikosi nuomonės, kad verslas yra ne jiems skirtas užsiėmimas, o įskaičiuojant tuos, kurie apie savą verslą tik nerimtai pagalvoja, susidaro jau apie du trečdalius gyventojų. Yra skirtumų pagal gyvenamąją vietą: apatiškiausia nuostata į savo verslą vietovėse iki 30 000 gyventojų ir nuo 30 000 iki 190 000, pozityviausia didžiuosiuose miestuose (nuo 190 000 gyventojų). Optimistiškiau nuteikia užfiksuota priklausomybė nuo amžiaus: kuo jaunesni respondentai, tuo didesnis susidomėjimas savo verslu ir atvirkščiai. Norintys steigti savo verslą, bet negalintys iki šiol to padaryti, kaip pagrindinę kliūtį mini pradinio kapitalo trūkumą, atitinkamų žinių stygių pažymėjo nedidelė gyventojų dalis. Manytina, kad tai susiję ir su patirties trūkumu, nes sunku vertinti, kiek žinių trūksta verslo dar nepradėjus.

Gyventojų dalyvaujančių visuomeninėse, nevyriausybiniuose organizacijose, skaičius ir atitinkamos nuostatos, laikomos vienu pagrindinių pilietinės visuomenės rodikliu, o Lietuva pagal jį gerokai atsilieka nuo ES vidurkio. Tyrimo duomenys rodo, kad artimiausioje ateityje ši negatyvi tendencija gali išsilaikyti. Respondentai, kurie jau dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje, rengiasi dalyvauti artimiausiu metu, arba nori tai daryti, bet nežino atitinkamų organizacijų, sudaro tik penktadalį nuo bendro skaičiaus, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos dydžio. Likusieji yra pasyvūs, netikintys tokių organizacijų sėkme, arba tiesiog nesidomintys. Galima manyti, kad valstybiniu lygiu nesiėmus gyventojų dalyvavimo NVO aktyvinimo, kalbos apie pilietinę visuomenę liks tik tuštoka retorika. Būtina taip pat plėtoti informaciją apie NVO tinklą tų gyventojų atžvilgiu, kurie norėtų dalyvauti, bet nežino atitinkamų organizacijų.

Mokymosi poreikių struktūroje vyrauja siekis išmokti užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo, verslo organizavimo ir vadybos, teisės pagrindų, kiek mažiau psichologijos, buhalterinės apskaitos. Pastebėtini gana ryškūs skirtumai pagal gyvenamąją vietą. Visų pirma vietovėse iki 30 000 gyventojų daugiausia tokių, kurie nenori mokytis jokių dalykų, taip pat daugiausia, norinčių įgyti paklausia darbo rinkoje specialybę. Miestuose pastarųjų palyginti nedaug ir šis faktas patvirtina darbo jėgos kvalifikacijos ir paklausos regionines disproporcijas kaimiškų vietovių nenaudai. Respondentų pagal amžių struktūroje nuo 45m.

ženkliai padaugėja asmenų, nenorinčių mokytis jokių dalykų, prioritetai užsienio kalboms, kompiuteriniam raštingumui išlieka visose amžiaus grupėse.

Ankstesniame reprezentatyviame tyrime (2004 rugsėjis) buvo užfiksuota daug didesnė dalis suaugusiųjų gyventojų, nenorinčių mokytis jokių dalykų - arti dviejų trečdalių. Dabar tokių atsirado apie trečdalį. Šis skirtumas aiškintinas keliomis aplinkybėmis. Pirmą, ankstesniame tyrime respondentų tiesiog klausta, ar jie norėtų ko nors pasimokyti, o pastarojo tyrimo metu jiems buvo pateikta eilė galimų mokymosi pozicijų. Manytina, kad dalis gyventojų tiesiog apskritai nėra galvoję apie mokymosi galimybes ir pamatę realias jų formas, teigė jau esantys nieko prieš ko nors pasimokyti. Kartu išlieka neaiškus tokios nuostatos stiprumas. Antra, pirmajame tyrime buvo eliminuoti nuosekliosiose studijose (profesinės, aukštesniosios, aukštosios) dalyvaujantys respondentai, kurie aktyvesni mokymosi atžvilgiu, be to jaunesni, o tai vienas pagrindinių aktyvumo mokymosi atžvilgiu faktorių, užfiksuotų abiejuose tyrimuose.

II DALIS. INTERVIU DUOMENYS

Tyrimo programoje buvo laikytasi prielaidos, kad respondentų požiūriai kaimiškoje vietovėje, kurioje vyko (tiesa, neskaitlingi) suaugusiųjų mokymai, gali skirtis nuo vietovės, kurioje mokymai nevyko, tačiau tyrimo metu surinkti duomenys kokybinių skirtumų nerodo. Todėl toliau pateikiami klasifikuoti (pagal turinį ir pobūdį) bendro interviu masyvo duomenys. Pateikiami atsakymų į klausimus tipai, kiekvieną iš jų iliustruojant respondentų teiginiais (kalbos stilius netaisyta).

Klausimas - kaip pasikeitė Jūsų gyvenimas per pastaruosius 10-14 metų? Ar jis pagerėjo, iš esmės nepasikeitė, pablogėjo? Kuo tai pasireiškė? Kaip manote, kas labiausiai lemia dabartinę Jūsų poziciją? Gal sovietmečio pabaigoje užimta padėtis, profesija, išsilavinimas, ryšiai su reikiamais žmonėmis, asmeninės savybės, likimas.....?

1 grupė. Respondentai, kurie teigia, kad jų gyvenimas nepasikeitė.

-Nepasikeitė, nes visą laiką buvo darbo, rūpinausi šeima, turėjau specialybę

-Gyvenimas per šį laikotarpį nepasikeitė, todėl, kad pati stengiausi gerinti gyvenimą, įsigyti profesiją, dirbti. t.y. dėl asmeninių savybių.

-Gyvenimas nepasikeitė. Dabartinę pozicija lemia susiklosčiusios aplinkybės (nedarbas ir pan.), žmogaus asmeninės savybės, artimųjų paramos nebuvimas ar buvimas ir pan.

-Nepasikeitė. Ir prie „ruskio“ buvo gerai, ir dabar gerai. Bet prie „ruskio“ buvo ką veikti: ir dainuoti, ir pašokti. Dabar bažnyčioje giedam, bet bendruomenės nėra, gyvenam ir viskas, kol sveikatos yra.

-Nepasikeitė, faktiškai viskas priklauso nuo užmokesčio darbo

2 grupė (skaitlingiausia). Respondentai, kurie teigia, kad jų gyvenimas pasikeitė į blogąją pusę dėl išorinių, nepriklausančių nuo jų pačių priežasčių (dėl „blogų“ įstatymų, valstybės politikos, geografinės padėties, ekonominių pokyčių ir pan.).

-Pablogėjo. Priežastys: viskas brangu, valdžia nesirūpina kaimo žmonėmis, sveikatos paslaugos per brangios ir neprieinamos.

-Gyvenimas pablogėjo, todėl, kad viskas pabrango, sunku įsigyti darbą, maži atlyginimai, daug specialybių tapo nereikalingomis, tapo sunkiai prieinamos ir mokamos sveikatos paslaugos. Tokią poziciją lėmė sovietmečiu įgyta specialybė, geografinė padėtis, valdžia.

-Gyvenimas pablogėjo, todėl, kad nėra darbo, pablogėjo sveikata. Dėl viso to kalta vyriausybė, kad sugriovė kolūkius, nusteigia naujų darbo vietų. Uždarė kaimo vietovėse vaistines, pagalbos susijusias su sveikatos klausimais reikia toli važiuoti.

-Šiek tiek pablogėjo, nes problema dėl darbo, bet provincijoje sunku, etatų mažinimas, sunku pragyventi, gauti darbą, bedarbystė nei kiek nemažėja. Pažįstami, ryšiai labai svarbu. Savo pastangom sunku praeiti.

-Pablogėjo, nes materialinės sąlygos pablogėjo ir asmeninės problemos (su vyru išsiskyrėm). Seniau buvo lengviau gyventi.

-Labai pablogėjo. Turėjau kitą darbą, užteko išlaikyti vaikus, o dabar bedarbiai vaikai. Man moka minimumą, vyras bedarbis.

Nėra darbo, kalta aplinka, pokyčiai. Tai nepriklauso nuo specialybės, anksčiau mano profesija suteikdavo man daug įvairių galimybių ir finansinių, ir moralinių. Didelės kainos - kalta valdžia. Dabar sūnūs mokosi, manau, kad jo profesija taip pat jam nesuteiks plačių galimybių. Vienas sūnus traktoristas, o dabar kolūkių nėra ir darbo nėra. Viena galimybė į užsienį važiuoti.

-Sunku rasti darbą, dirbti už tokią algą kokią duoda, o ne kokios reikėtų.

Mūsų nemokė jokių kompiuterių, dabar be to niekur neįsidarbinsi. Mes baigėm tuo laiku, kai kompiuterių nemokino. Man trūksta tų įgūdžių, net siuvykloje to reikia.

Mano dabartinę padėtį lemia tai, kad per daug pasitikėjau valstybe, viskas buvo duota, o dabar reikia pačiam galvoti. Gailiuosi, kad neišsimokiau.

-Pablogėjo. Mažiau darbo, prie rusų gyvenome geriau. Anksčiau buvo lengviau, paprasčiau gauti darbą. Mano padėtis priklauso nuo valdžios. Kas iš tų gerų specialistų, kad nėra tokių darbų. Mano padėtis nepriklauso nuo įgytos profesijos. Čia padarė viską valdžia. Kas seniau buvo „ubagais“, šiais laikais milijonieriai.

3 grupė. Respondentai, kurie nurodo, kad jų gyvenimas pagerėjo. Atsirado įvairių galimybių dirbti, mokytis. Gyvenimo kokybė, jų manymu, priklauso nuo asmeninių

žmogaus savybių bei pastangų, nuo palankiai susiklosčiusios situacijos, kuri leido save realizuoti.

-Pagerėjo, pajamos didesnės, moraliniai dalykai. Visa laiką buvau susijęs su sportu, labiausiai manau lemia asmeninės savybės. Laikas čia ne prie ko.

-Pagerėjo. Finansiškai nelabai, bet pagerėjo visapusiškai. Kas lemia nelaimės žinau. Likimas gal taip susiklostė ir asmeninis gyvenimas taip pat.

-Iš pradžių buvo labai blogai, dabar pradėjome atsigauti.. Sudarytos geresnės sąlygos kurtis verslui. Mano padėtis priklauso nuo savo juodo darbo. Iš pradžių mėlynių toną pririnkdavau, kad sutaupyti pinigų ir pradėti verslą. Niekas nieko nepadėjo. Reikėjo verstis todėl tą ir padariau.

-Truputį pagerėjo, todėl kad yra darbo, galima gauti įvairios informacijos. Manau, kad tokia poziciją lėmė pačio žmogaus noras, iniciatyva geriau gyventi ir rūpintis savimi.

-Pasikeitė į gerąją pusę, nes didesnės galimybės išvykti į užsienį, galima įgyti patirties kitose šalyse, ten susirasti darbą, plėsti akiratį.

-Manau, kad pagerėjo. Galima mokytis įvairių specialybių, išvykti dirbti į užsienį.

4 grupė. Respondentai, kurie negalėjo atsakyti į šį klausimą. Jie neturi nuomonės, kaip pasikeitė jų gyvenimas ir kokie veiksniai tai lėmė.

-Nežinau. Nepasikeitė. Nežinau kas lemia.

-Nepagerėjo. Sunku pasakyti kas lėmė. Net nežinau kaip apibrėžti.

Klausimas – ar esate patenkinti savo dabartiniu išsilavinimu, profesija? Ar jie teikia pakankamai galimybių siekti to, ko norėtumėte (gyventi taip, kaip norėtumėte)? Jei nesate patenkinti, kodėl?

1 grupė. Respondentai patenkinti savo įgyta profesija, nes tai suteikia galimybę gauti gerai apmokamą darbą, galimybę apskritai dirbti bei užsidirbti pragyvenimui, profesija atneša moralinį pasitenkinimą.

- Patenkinta, kai dirbu, darbas patinka, užsidirbu, galima išlaikyti šeimą.
- Esu šia specialybe patenkintas, nes kaime su šia specialybe nebuvo problemų gauti darbą.
- Specialybe esu patenkinta, nes galiu save realizuoti, galiu rasti darbo ir kaime
- Esu patenkinta turimu išsilavinimu. Norėčiau pakelti kvalifikaciją. Turimas išsilavinimas leidžia gyventi taip kaip noriu, nes kaime daugiau nelabai ko galiu ir tikėtis.
- Išsilavinimu esu labai patenkintas, todėl kad buvo nesunku kaime rasti darbą ir palyginus neblogai apmokamą.
- Patenkinta, nes ilgai dirbu, mėgstu darbą.

2 grupė. Respondentai nepatenkinti savo išsilavinimu, nes pagal įgytą specialybę sunku įsidarbinti, darbas menkai apmokamas, trūksta darbe naudingų žinių.

- Ne nepatenkinta. Yra sunku įsidarbinti. Algos norisi geresnės, norisi turėti pastovų darbą, kažkaip suktis tarp žmonių. Kai baigiau mokyklą, tai neįsidarbinau, nes viską privatizavo, savo kirpyklai nebuvo lėšų, o dabar be praktikos negaliu įsidarbinti. Arba reikia pažįstamų. Turiu priimti tą, kas duota, bet pati rinktis sąlygų neturiu.
- Nepatenkinta, nes noriu daugiau, trūksta išsilavinimo, kad kažką pasiekti, reikia ryšių.
- Išsilavinimu esu patenkinta ne visai, nes trūksta kai kurių žinių. Profesija gerinti gyvenimą leidžia vidutiniškai.
- Išsilavinimo neturiu ir tuo nesu patenkinta, nes jaučiuosi žemesnė už kitus.
- Esu nepatenkinta, todėl kad specialybė nepaklausi, menkai apmokama.
- Dabartiniu išsilavinimu nepatenkinta, todėl, kad nemoku užsienio kalbos, dirbti su kompiuteriu. Savo specialybe taip pat esu nepatenkinta, dėl mažo atlyginimo.

Klausimas – Kaip manote, kiek kartų per gyvenimą žmogus galėtų iš esmės keisti užsiėmimą, veiklos kryptį, gal net profesiją? O kiek – turėtų? (nė karto, du kartus, 3-4, daugiau). Kodėl taip manote?

1 grupė

Respondentai, kurie mano, kad žmogus gali keisti savo profesiją 2-4 kartus per gyvenimą. Jų nuomone, profesijos keitimas yra labai naudingas, leidžia žmogui tobulėti bei plėsti savo akiratį.

- Pagal poreikius. 2-3 kartus, kad atrastų patinkančią, tobulėtų.

-Galėčiau ir turėčiau 3-4 kartus. Todėl, kad neužsibūti vienoje vietoje, plėsti akiratį, įgyti daugiau žinių. Profesiją keisti priverčia ir nedarbas.

-Galėtų keisti užsiėmimą kas 7 metai, todėl kad asmuo dirbdamas vienoj sritį netobulėja, neplečia akiračio. Žmogui reikalingos permainos, kad pajustų gyvenimą.

-Priklauso nuo žmogaus. Tobulėti žmogus turi visą gyvenimą. Profesiją, specialybę gali keisti tris kartus, todėl, kad viskas keičiasi ir žmogus turi tobulėti.

-Gali keisti, priklauso nuo žmogaus, žmogus turi tobulėti, dabar ypač sparčiai turi prisitaikyti.

-Tikrai 2-3 kartus. Pastovumas atsibosta, monotonija. Pakeitus profesiją tobulėji.

2 grupė. Respondentai, kurie mano, jog žmogus turi keisti savo profesija tiek kartu kiek reikalauja aplinkybės, kai specialybė yra nepaklausė darbo rinkoje, darbo užmokestis neužtikrina pragyvenimo poreikių, kai reikia prisitaikyti prie pokyčių.

-Gali keisti ir reikia, kai atsiranda naujų galimybių

-Aš pakeisčiau iš karto. Aš turiu galimybių siūti turėdama daug profesijų. Žmogus turi mokėti prisitaikyti ir aš taikausi prie pokyčių, prie sąlygų. Kadangi turiu daug profesijų galėčiau rinktis patogesnes sąlygas. Bet dabar visame miestelyje aš nerasčiau kito darbo, net šluota mojuoti, nes čia nėra jokių darbų. Vyras stalius ir dabar dar galėtų dirbti, bet nėra darbų. Noras yra, bet nėra galimybių.

-Kiek gyvenimas reikalauja, tiek ir gali keistis. Jei negaliu pagal specialybę rasti darbo, tai tikrai nesėdėsiu tik dėl to kad tai mano specialybė, keisiu profesiją.

-Gali keisti, priklausomai nuo darbo rinkos, kad gauti darbą. Arba, kad keisti dalį, kad prisitaikyti.

-Pastovus darbas yra geriau, nes vienoje vietoje dirbant galima tapti geru tos srities darbuotoju. Jei keisti, tai tik dėl aplinkybių 2-3 kartus, kaip nedarbas ir pan.

-Gali tiek, kiek pats žmogus nori, ar nulemia aplinkybės. 2-3 kartus galima keisti dėl to, kad galima būtų pagerinti savo materialinę padėtį, jei žmogus sulaukė garbingo amžiaus turėtų ieškotis lengvesnio darbo, dėl sveikatos.

-Priklauso nuo žmogaus, aplinkybių. Jei nėra darbo žmogus priverstas keisti specialybę.

3 grupė. Respondentai, kurių nuomone, įgytos profesijos keisti nereikėtų. Žmogus turi gilinti jau turimas žinias, nes tai suteikia pastovumą bei gerą savo specialybės išmanymą.

-Žmogus neturėtų keisti profesijos, nebent nepatinka. Vienas iš punktų galima, jei pinigų neužtenka. Šiaip užtenka vienos profesijos.

-Jei žmogus turi gerą išsilavinimą, gerą darbą jo keisti nereikia, todėl kad turi būti pašaukimas darbui, pastovumas.

-Geriau turėti vieną profesiją

-Verta keisti, bet pagal mūsų sąlygas neverta, nes darbo nėra, tai kam keisti.

-Keisti nereikia. Pakeitus profesiją vis tiek nėra darbo. Moki darbą ir dirbi! Jeigu tokios profesijos nereikia, ir neįsivaizduoju ką daryti!

Klausimas – Ar norėtumėte mokytis, kelti savo kvalifikaciją, lankyti mėgiamo laisvalaikio užsiėmimo kursus ar klubus? Ar Jums trūksta kokių nors žinių ir gebėjimų? Jeigu taip, kokių labiausiai? Kokių Jus dominančių dalykų norėtumėte mokytis?

1 grupė. Respondentai, kuriems labiausiai trūksta kompiuterinio raštingumo, teisinių bei užsienio kalbų žinių. Jie norėtų kelti savo kvalifikaciją, tobulinti jau turimas žinias arba įgyti nauja specialybę.

-Noriu išmokti dirbti su kompiuteriu, naudotis internetu.

-Norėčiau mokytis. Trūksta žinių darbui su kompiuteriu, užsienio kalbų, buhalterijos žinių.

-Norėčiau mokytis, kelti savo kvalifikaciją.

-Labiausiai trūksta užsienio kalbos žinių, darbo su kompiuteriu.

-Norėčiau įsigyti kitą profesiją, pvz. pardavėjos.

-Norėčiau kelti savo kvalifikaciją. Laisvalaikiu norėčiau mokytis užsienio kalbų, darbo su kompiuteriu įgūdžių.

-Mokytis noriu, noriu įgyti išsilavinimą. Žinių trūksta, labiausiai užsienio kalbos, įgūdžių ir žinių darbui su kompiuteriu, norėčiau įsigyti virėjos specialybės.

-Noriu. Daugiau technologijų, kažką su verslu, užsienio kalbos, pramoginių šokių. Kad tik galėčiau kur nors dalyvauti, daug ko įdomaus yra.

2 grupė. Respondentai, kuriems trūksta laisvalaikio užimtumo, kultūrinių bei sportinių renginių.

-Norėčiau daugiau kultūrinių renginių, kad būtų galima dalyvauti įvairiuose renginiuose, padainuoti, pašokti.

-Norėčiau lankyti kompiuterių kursus, kad vyktų įvairūs renginiai į kurių veiklą būtų galima įsitraukti, pvz. spektakliai, vakaronės.

-Laisvalaikį su šeima leidžiu. Nors būtų kas įdomesnio, sutikčiau, pvz.: sporto klubas, bet kai nėra, tai nėra iš ko rinktis.

3 grupė. Respondentai kurie neturi nuomonės kokių dalykų norėtų mokytis.

-Ką aš žinau?Visko norėčiau.

-Tiksliai negaliu pasakyti, bet kažko norisi pramokti.

-Aišku noriu, bet kol kas nežinau ko. Neturėjau tokios galimybės, todėl negalvojau apie tai.

4 grupė. Respondentai, kurie teigia, kad dėl vienokių ar kitokių priežasčių mokytis nenori.

-Mokytis nenorėtu, nes nėra kur pritaikyti. Nereikia nei užsienio kalbų, nėra kur eiti!

-Ne, todėl, kad jau amžius ne tas, ir reikia poilsio, o ne mokslo.

-Nenoriu, per vėlu

-Mokytis nenoriu. Žinių netrūksta, užtenka tokių kokias turiu.

-Mokytis nenoriu.

Klausimas – Kaip manote, kokios žinios labiausiai reikalingos Jūsų kaimo / miestelio žmonėms, kad jie geriau jaustųsi, geriau gyventų, daugiau pasiekų?

1grupė. Respondentų atsakymai, kurių nuomone, jų vietovės gyventojams gyvenimo kokybei gerinti labiausiai trūksta užsienio kalbų, verslo, kompiuterinio raštingumo žinių. Jos, respondentų nuomone, padėtų žmonėms geriau save realizuoti, susirasti sau veiklą bei papildomų pajamų šaltinių.

-Labiausiai reikalingos verslo žinios, kad galėčiau ir kiti galėtų susirasti sau veiklą, pragyvenimo šaltinį.

-Labiausiai reikalingos užsienio kalbas, kompiuterinio raštingumo žinios.

-Trūksta verslo žinių tam, kad galėtų kurti darbo vietas ir pan.

-Darbo su kompiuteriu, užsienio kalbų, verslo žinių, nes miestelyje trūksta žmonių, kurie galėtų imtis verslo.

-Reikalinga ypač verslo žinios, buhalterinės apskaitos žinios, teisinės žinios pvz. kaip deklaruoti turtą ir pan. Tai leistų atrasti tą nišą kur žmogus galėtų save realizuoti.

-Labiausiai trūksta užsienio kalbų, verslo žinių ir pan. Todėl kad šios žinios padės gerinti finansinę padėtį, jaunimui būtų užimtumas.

2 grupė. Respondentai, kurie mano, kad gyventojams reikia visapusiško švietimo, kuris praplėstų žmonių akiratį, paskatintų žmonių aktyvumą, sukeltų susidomėjimą. Respondentų nuomone, reikia daugiau kultūrinių renginių, kurie sumažintų žmonių abejingumą bei pasyvumą.

-Mūsų kaimui trūksta bendro išsilavinimo žinių, kultūrinių žinių (įvairių būrelių, renginių), verslo žinių, todėl, kad žmonės pasidarė pasyvūs.

-Labiausiai trūksta bendro išsilavinimo, nes daug yra bedarbių ir be jokio išsilavinimo.

-Visą laiką ir tarybiniais laikais dirbau tik žmonėms, retenybė buvo, kad vaiko nežiūrėtų kaip dabar. Visokias pašalpas gauna ir išleidžia, baisus laikas, baisu kaip su vaikais, kad taip nusigyvenom.

-Trūksta žinių labai, žmonės net laikraščių neskaito, neturi net tam pinigų. Žmonės pasikeitė, nieko nebenori, užsidarė, gerai, kad bendruomenė įsikūrė. Žmonės pavargę, abejingi, pikti, jaunimas išbėgo į užsienį, nėra darbo.

-Reikia visapusiško švietimo. Nes žmonės niekuo nesidomi. Reikia išjudinti žmones, kad užsikabintų. Dabar net per TV nieko neparodo. "Baras" tai juokas. Anksčiau buvo laidų sodininkams.

-Bendro apšvietimo, nuo to reikia pradėti, o po to visa kita, nes sunku žmones išjudinti.

-Visko reiktų. Reikia lavinti visas puses. Verslo, teisinių. Nes žmogus negali lavintis vienapusiškai.

-Pirmiausia reikia mąstymo, kad pačiam visą laiką kurti, nes daugelis žmonių laukia iš valdžios. 40 - mečiai dar gana jauni. Net rajonų laikraščių neskaito, negauna informacijos, nežino kas vyksta. Pagrindas - atsakomybė, o tada galvoti reikia, ar nereikia tokių žinių.

Žinių reikia labai daug, nes labai siauro mąstymo, galvoja, kad vieną dalyką moka ir užtenka ir dėl to negali įsidarbinti niekur.

3 grupė (keli atsakymai) Respondentai, kurie neturi nuomonės šiuo klausimu.

-Visokių žmonių yra. Neturiu nuomonės.

-Ypač jaunesniems reikėtų. Gal žemės ūkio mokslų, gal dar ko nors.

Klausimas – Ar Jums pakanka žinių, kad galėtumėte suprasti, kas šiandien vyksta Lietuvos valstybės ir visuomenės gyvenime? Ar pakankamai gerai suvokiate, kas vyksta Lietuvos politikoje? Ar žmonėms reikėtų daugiau šios srities žinių?

1 grupė. Respondentų atsakymai, kurie mano, jog jiems pakanka savo valstybės politikos bei visuomeninio gyvenimo išmanymo.

-Pakanka, nes gaunu jų iš televizijos, spaudos.

Kaimo žmonėms taip pat tų žinių pakanka, tik jas suvokia skirtingai.

-Žinių pakanka iš televizijos, spaudos.

Kitiems žmonėms tų žinių pakanka.

-Žinių pakanka, nes suprasti kas vyksta Lietuvos politikoje padeda žiniasklaida, o gilintis nebūtina, nes niekas nuo to nepasikeis.

-Asmeniškai man žinių pakanka, nes yra daug prieinamų žinių šaltinių (spauda, televizija, Internetas). Kaime gyvenantiems žmonėms reiktų daugiau žinių, kad žinotų ir mokėtų geriau pasirinkti ir apsispręsti įvairiais politiniais klausimais.

-Žinių pakanka, manau kad gerai suvokiu kas vyksta Lietuvos politikoje ir žinių šioje srityje daugiau netrūksta ir nėra poreikio.

-Žinių, kad suprasti kas vyksta Lietuvos valstybėje ir visuomenės gyvenime pakanka, nes pakankamai informacijos per televiziją.

-Manyčiau bendru aspektu užtenka. Kas domisi tai jie patys domisi, nes tam reikia noro, domėjimosi. Praktiškai užtenka.

2 grupė. Respondentai, kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių nesidomi politika bei visuomeniniu Lietuvos gyvenimu.

-Per daug pykčio yra. Mane užpuolė policija ir sulaužė ranką, jokios teisybės nerandu, tai kokia politika.

-Politika nesidomiu. Nusivylusi, nes į žmogų nekreipia dėmesio!

-Nesidomiu. Per daug informacijos. Nežinau. Tik šneka nieko nedaro.

-Visai neįdomu žiūrėti, absurdas. Politikai net nereaguoja į kritiką. Anksčiau dar buvo įdomu žiūrėti žinias, dabar tik kriminalus rodo, jokių žinių daugiau nėra.

-Siaubingai atrodo, kaip nesutaria, renka ir renka ministrus ir kas iš to. Brazauskui turbūt amžius, paseno kažkaip. Nuo valdžios priklausau ir diskutuoju, kodėl valdžia negali atsigręžti į žmogų.

-Nesidomiu, turiu tik žalią supratimą.

-Domiuosi labai nedaug, politikoj tik kėdes mainosi, nesidomiu

-Žinių užtenka tiek, kiek gaunu per televiziją, nes nelabai domiuosi.

-Kaimo žmonėms šių žinių nėra labai svarbu įgyti, dėl to, kad vis tiek tai nieko nepakeistų.

-Jei domėtčiausi – pakaktų. Tačiau nesidomiu. Žinių daug per žiniasklaidą.

-Kitiems žmonėms, kuriems įdomu šių žinių užtenka, kas domisi jų gali daug kur rasti.

3 grupė. Respondentai, kurie stokoja jiems tinkamos informacijos apie politikos bei visuomeninio gyvenimo įvykius.

-Yra tik bendras supratimas, iš politikos srities reikėtų man daugiau žinių. Kitiems žmonėms taip pat trūksta žinių, nes jei jų turėtų galėtų žmonės labiau įsitraukti į visuomenės gyvenimą, nes kai trūksta žinių, jie tampa pasyvūs.

-Kaimo žmonėms reikėtų daugiau informacijos, nes kaimas turi mažą supratimą apie politiką, neturi pinigų spaudai.

-Bet žmonėms neužtenka, nežino nei kodėl nei už ką balsuoti, biuletenio užpildyti nemoka. Jeigu kas pavaišino tai ir balsuoja už tą.

-Valstybės ir visuomenės gyvenimo neįmanoma suprasti, todėl, kad daug melo, neteisybės ir pan.

-Nesuvokia pakankamai kas vyksta Lietuvos politiniame gyvenime, nes daug skirtingų nuomonių per televiziją. Žmonėms reikia šios srities žinių, tik teisingų.

Klausimas – ar per pastaruosius keletą metų esate susilaukę pasiūlymu, kur nors ir ko nors pasimokyti, pvz. iš seniūnijos, savivaldybės, kitų organizacijų? Jei taip, ar mokėtės ir ar likote patenkinti? Jeigu pasiūlymo sulaukę nesimokėte, tai kodėl?

1 grupė (didžiausia). Respondentai, kurie jokių pasiūlymų pasimokyti nesusilaukė.

-Nesulaukiau jokių pasiūlymų.

-Nesulaukiau, kodėl nežinau.

-Pasiūlymų nebuvo, niekas nieko neorganizuoja todėl, kad visi gyvena kiekvienas sau ir bendrai nieko neorganizuoja.

2 grupė. Respondentai, kurie susilaukė pasiūlymų mokytis ir šią patirtį laiko naudinga.

-Sulaukiau iš darbo įstaigos. Mokymais likau patenkinta, nes įgijau naujų žinių.

-Darbo birža suteikė galimybę pasimokyti virėjos – konditerės specialybės.

-Mokymais likau patenkinta, nes dabar galiu pagal tą specialybę dirbti.

-Sulaukiau tik iš darbovietės, likau patenkintas.

-Kvietė dalyvauti kaimo kultūros namuose renginiuose. Dalyvavau. Buvau patenkinta, kol vyko, bet dabar nusivyliau, nes nejuda gyvenimas. Dauguma mes esame bejėgiai.

-Taip. Mezgimo kursai iš fabrikėlio “Vilija”. Dalyvavau. Patenkinta. Tai man atnešė naudos. Turėjau tų kursų dėka darbų. Mezgiau.

-Taip. Iš mokyklos. Kaip mokytojai man tenka dažnai dalyvauti seminaruose, iš penkių trys būna naudingi.

3 grupė. Respondentai, kurie susilaukė pasiūlymų mokytis, tačiau dėl vienokių ar kitokių priežasčių šio pasiūlymo atsisakė.

-Darbo birža siūlė, bet atsisakiau, nes nusprendžiau kad profesijos nereikia keisti, nes darbo pagal profesiją yra.

-Sulaukiau iš organizacijos, kurioje dirbu kelti kvalifikaciją, tačiau mokytis atsisakiau, nes mokymai vyko per toli ir buvo per brangu.

-Pasiūlymų sulaukiau iš seniūnijos pasimokyti kompiuterio kursų, tačiau nežinau kodėl, bet mokymai neįvyko.

-Darbo birža siūlė kompiuterių kursus, tačiau pasiūlymo atsisakiau, todėl kad buvo nepatogus susisiekimas, nepatogus laikas.

Klausimas – kaip reaguotumėte sulaukę pasiūlymo pasimokyti Jus dominančių dalykų šiuo metu? Jeigu sutiktumėte, ar kiltų Jums asmeniškai, kokių nors kliūčių? Jei kiltų, tai kokių?

1 grupė. Respondentai, kurie su malonumu priimtų pasiūlymą pasimokyti.

-Sutikčiau pasimokyti dirbti su internetu. Problemų nekiltų.

-Sutikčiau, nes būtų daug įdomiau.

-Reaguočiau teigiamai, kliūčių nekiltų.

-Norėčiau, kliūčių nebūtų

-Jei sulaukčiau pasiūlymo, problemų skirti laiko mokymuisi nebūtų ir mielai sutikčiau.

-Norėčiau eiti. Norėčiau to su malonumu.

-Su malonumu. Kliūčių nebūtų, geriau nemokamai.

-Susidomėčiau ir sutikčiau. Rasčiau kur palikti vaiką ir priimčiau pasiūlymą be abejo.

2 grupė. Respondentai, kurie norėtų mokytis, tačiau kiltų kliūčių (laiko stoka, prastas susisiekimas, sveikatos problemos, mažamečių vaikų priežiūra, ūkiniai darbai ir pan).

-Sutikčiau. Kliūtis, nebent dėl susisiekimo, bet šią problemą galėčiau išspręsti.

-Sutikčiau. Kliūtis, nebent dėl susisiekimo, ir derinimo su darbu.

-Reaguočiau teigiamai, kliūtis gali būti sunku suderinti su darbu .

-Apsvarstyčiau visus už ir prieš, ir jei būtų galimybė sutikčiau. Galimos kliūtys; šeima, vaikai, ūkis, jei mokymai vyktų toli nuo namų.

-Finansinės kliūtys, jeigu nemokami kursai jokių problemų.

-Kitų finansinių kliūčių jeigu reikėtų mokėti, jeigu nemokamai būtų puiku.

Keletas respondentų kategoriškai teigė nenorintys mokytis dėl pernelyg senyvo amžiaus.

Apie pusę respondentų (iš tų kurie norėtų mokytis) galėtų mokslams skirti du kartus per savaitę po 2-3 valandas. Kita pusė 2-3 valandas kiekvieną dieną. Yra tokių kurie norėtų mokytis 5-6 valandas per dieną. Daugumos respondentu pageidavimu mokymai turėtų vykti vakarais arba savaitgaliais. Žiemą apklaustieji mokslams gali skirti laiko daugiau nei vasarą. Absoliuti dauguma respondentų norėtų mokytis savo kaime ar miestelyje, vietoje šalia namų ar darbo. Tikslī vieta nėra labai svarbi, tai gali būti biblioteka, mokykla, kultūros namai, seniūnija ir pan., svarbu, kad būtų patogū (galima būtų pasinaudoti knygomis, Internetu).

Dalinis apibendrinimas

Interviu kontekste buvo pabandyta susieti nuostatas nuolatinio mokymosi atžvilgiu su bendra respondentų socialine situacija ponepriklausomybiniu laikotarpiu. Daugumos jų nuomone gyvenimas šiuo laikotarpiu pablogėjo. Pastarieji linkę kaltinti išorines, nuo jų nepriklausomas aplinkybes, pirmiausia netikusią valdžios politiką kaimo atžvilgiu. Nurodę, jog gyvenimas pagerėjo dažniausiai tai susiejo su asmeninėmis savybės bei pastangomis. Pagrindinis raktažodis, nusakantis požiūrį į pokyčius, dabartinę savijautą yra *darbas*: ar turimas, ar jis patenkina būtinausius poreikius. Darbo vieta daugumai respondentų pagrindinis dalykas dėl kurio verta / neverta keisti turimą profesiją.

Nuostatas mokymosi atžvilgiu apibūdina keletas išryškintų tendencijų. Pirma, interviu duomenys patvirtina kiekybinės apklausos metu metu užfiksuotą poreikių struktūrą: dažniausiai norima įgyti užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo žinių. Kartu interviu metu išsakytos mintys leidžia plačiau įvertinti atsakymų veiksnius: dalis respondentų norėtų aktyviai dalyvauti įvairioje mokymosi veikloje, kad tik nesustoti vietoje, tobulėti, nepasiduoti periferijos rutinai. Neatsitiktinai greta pragmatinių mokymosi motyvų, sietinų su darbo rinka, nuskamėjo kultūrinio, rekreacinio turinio poreikiai: renginių, spektaklių, varžybų ir pan. Dažnai respondantai akcentavo visapusiško švietimo (bendrojo ugdymo, kultūrinio, politinio) poreikį, kuris šiuo metu tik labai menkai teuzpildomas TV, Radijo priemonėmis. Vietos inteligentai dažniausia apgailestaudami fiksavo kaime nusistovėjusią apatiją, žmonių netikėjimą ateitimi, apskritai kultūrinį regresą.

Interviu duomenys leidžia teigti kultūrinio kapitalo (vertybių, normų, preferencijų ir kt.) komplikacijas dabartiniame kaime vertinant jį žinių visuomenės formavimosi, nuolatinio mokymosi idėjų požiūriu. Atmetus stambesnius ūkininkus ir asocialius asmenis (du ribinius socialinius polius) apibendrintai stokojama aiškiau apibrėžto suvokimo apie žinių, jų atnaujinimo svarbą, asmeninių švietimosi poreikių refleksijos. Sunku tikėtis, kad be sistemingo išorinio poveikio suaktyvės jų dalyvavimas edukacinėje veikloje.

Interviu duomenys leidžia teigti, kad užtikrinus minimalias materialines ir organizacines sąlygas (pvz. privažiavimo, suderinimo su darbdaviu ir pan.), dalis kaimo gyventojų mielai dalyvautų mokymosi veikloje. Atsakymų tonas neretai rodo netgi didelį entuziazmą: mokymąsi jie vertina kaip galimybę daug pilnavertiškiau gyventi kultūriniu ir rekreaciniu požiūriu apleistoje aplinkoje.

1 grupė

Focus grupė vyko: Pašvitinio km. Pakruojo raj.

Dalyvavo 10 Pašvitinio km. gyventojų.

Moderatorius: Prisistato ir paaiškina focus grupės tikslą: padaryti kokybinį tyrimą, apie tai ką galvoja kaimiškų vietovių žmonės apie suaugusių švietimą. Yra atlikta nemažai kiekybinių tyrimų, dabar tie duomenys yra gilinami. Šis metodas yra vadinamas focus grupe. Mums rūpi kuo įvairesnės nuomonės.

Pradžiai prašau prisistatyti.

Dalyvių prisistatymas.

Respondentas 1 – bibliotekininkė, gyvenanti Pašvitinio km.

Respondentas 2 – Pašvitinio km. gyventoja, dirba dailės mokytoja.

Respondentas 3 - Pašvitinio km. gyventoja.

Respondentas 4 - Pašvitinio km. gyventoja, ūkininkė.

Respondentas 5 - Pašvitinio km. gyventoja, dirba rusų k. mokytoja.

Respondentas 6 - Pašvitinio seniūnijos socialinio darbo organizatorė.

Respondentas 7 - Pašvitinio seniūnijos gyventoja.

Respondentas 8 - Pašvitinio seniūnijos seniūnė.

Respondentas 9 - Pašvitinio seniūnijos žemėtvarkininkė.

Respondentas 10 - Pašvitinio seniūnijos gyventoja.

Moderatorius. Prašau pagalvoti, kaip per paskutinius metus pasikeitė šio miestelio gyvenimas (pablogėjo, pagėrėjo)? Kas lėmė tuos pasikeitimus (valdžia, likimas, atsitiktinumai ir pan.)?

Respondentas 8. Manau, kad šiuo metu po truputį gyvenimas ima gėrėti, tačiau jei imti 15 metų laikotarpį, tai tikrai pablogėjo. Priežastys tokios: sugriuvo žemės ūkio bendrovės,

žmonės liko be darbo. Tie kurie ūkininkauja, taip pat nesidžiaugia. Bet dabar gal pradės jau pamažu viskas gėrėti.

Respondentas 5. Taip, pritariu.

Respondentas 4. Aš visa tai vertinu nevienareikšmiškai. Tie žmonės, kurie sugebėjo prisitaikyti, tai jie prisitaikė, bet visi vertina laisvę. Kad ir blogesnės materialinės sąlygos, bet „esu sau ponas“, ir žmonės šitą vertina. Dejavimas, kad nėra darbo dažnas atvejis, labai mažas verslumas, jei siūlo darbą tai toli nuo gyvenamos vietos, žmogus daugiau pinigų išleidžia kelionei nei uždirba.

Moderatorius. O kiek žmonių yra kurie vertina laisvę, kuriems į naudą išėjo tie pokyčiai?

Respondentas 4. Trečdalis skursta, jei ne daugiau, gal dėl to, kad veda ne tokį gyvenimo būdą, žalingi įpročiai.

Respondentas 3. Nenori dirbti, laukia iš kitų, bet patys nieko neveikia.

Respondentas 1. Visi laukia labdaros, nori viską gauti neįdėjus pastangų, veltui. Kad už tai nereiktų nei mokėti, nei atidirbti.

Respondentas 4. Yra tokių, kurie gauna pinigus ir iškart juos prageria.

Moderatorius. Kokia dalis žmonių, kurie nenori dirbti?

Respondentas 8. Mūsų seniūnijoje yra 2400 gyventojų. 1200 pensininkai ir vaikai. 1200 darbingi. 450 turi pragyvenimo šaltinį (arba ūkininkai, arba pedagogai ir pan.). 113 registruoti darbo biržoje. Yra dalis ir tokių, kurie nesiregistruoja darbo biržoje, yra degradavę ir pan. Asocialių šeimų yra apie 30. Per visą rajoną, gal būtų 100 asmenų, kuriuos galima būtų pavadinti asocialiais.

Respondentas 9. Daugelis žmonių nesuvokia, kad pasikeitė santvarka.

Moderatorius. Laukia iš valdžios?

Respondentas 9. Yra tekę girdėti, kaip jaunimas kalba, kad jie nenori važiuoti mokytis, jei neturi ką pasiūlyti vietoj, tai iš viso nieko nereikia. Labai keista, kad jauni žmonės nesuvokia, kad jiems reikia taikytis prie sąlygų, nereikia laukti, reikia pačiam daryti.

Respondentas 10. Aš manau, kad juodadariai (tie kurie dirba su šakėmis, fizinį darbą) nuvertinami iki nulio, ir jiems nėra nei tikslo, nei motyvacijos dirbti. Pvz. jie gauna tik septynis litus į dieną, dirba juodą darbą dvylika – trylika valandų per dieną nepakeldami galvos, juk ir pavalgyti reikia. Tokiu atveju nėra jokio noro dirbti.

Respondentas 10. Dirba be stažo.

Respondentas 9. Darbdaviai tuo naudojasi.

Moderatorius. Nuskambėjo mintis, kiekvienas atsakingas už save, o kokią įtaką turi valdžia? Arba valdžios politika?

Respondentas 9. Valdžia turi sudaryti sąlygas, kad žmogus galėtų rūpintis savimi. Bet valdžia neprivalo žmogui atnešti ir paduoti į rankas.

Respondentas 8. Tarybiniais laikais būdavo partkomai, kurie užsiimdavo politiniu švietimu. Todėl žmonėms buvo labai viskas aišku, viskas sudėliota į vietas. Žmogus žinodavo kur gali kreiptis jei kas atsitinka, jam buvo aiškios jo teisės. Žinoma, tada visi į tai žiūrėdavo skeptiškai, bet dabar viso to pasigendama, nebeliko švietimo.

Moderatorius. Jūs teigiate, kad žmogus nesupranta politikos priemonių t.y. kas vyksta?

Respondentas 8. Žmonės gąsdina informacija sklindanti per televizorių, kad viskas blogai. Žiniasklaida manipuliuoja tuo dalyku. Kaimo žmonės šventai tiki, kas sakoma per televiziją, rašoma spaudoje. Žmonės pasimetę šioj santvarkoj. Jei vieno šuo palaidas, prašo vietinės valdžios sutvarkyti tą problemą, o nesuvokia, kad jie patys gali ir turi vienas su kitu susitarti.

Moderatorius. Ar galima sakyti, kad valdžia turi daugiau informuoti kaimiškas bendruomenes?

Respondentas 8. Ne tik kaimiškas, bet ir miesto žmones.

Respondentas 4. Tie patys laikraščiai, televizijos laidos ir mieste.

Moderatorius. Ar galima sakyti, kad reikalingas politinis švietimas?

Respondentas 8. Ne tik politinis, iš viso.

Moderatorius. Aš neturiu omenį, kad balsuokit už tą, ar kitą, bet informaciją plačiąją prasme.

Respondentas 8. Yra tokių kaimelių, kur žmonės nesusirenka, nepasišneka, trūksta kultūrinių renginių.

Respondentas 9. Trūksta žmonėms kompetencijos. Aš ir pati, čia dirbdama, nedrįščiau kalbėti žmonėms ir paaiškinti kaip susitvarkyti gyvenime. Man pačiai trūksta tų žinių. Politinis švietimas gera mintis, svarbu, kad gyvenimas normalėja, kad jis tvarkosi. Kad tas purvas, kuris skinda per žiniasklaidą, nebūtinais juos asmeniškai turi paliesti.

Respondentas 7. Žmonėms neįdomu, ką politikai prieš rinkimus atvažiavę kalba.

Respondentas 2. Bet žmonės ir nevaikšto į renginius, jiems neįdomu, ateina tik pedagogai ir tie kurie yra nors šiek tiek aktyvesni. Ir į mokyklose vykstančius tėvų susirinkimus ateina tie tėvai, kurių vaikai gerai mokosi, neturi elgesio problemų, bet ne tie kuriems reikia ateiti.

Respondentas 9. Žmonės turi dalintis informacija, jie greičiau ją perims, jei ją dalinsis tarpusavyje.

Respondentas 10. Kaimas yra pasenęs, su menku išsilavinimu, ką jie kalbės.

Moderatorius. Trūksta informacijos?

Respondentas 10. Žmonės nežino, nemoka paprašyti, jie nežino ko gali tikėtis?

Respondentas 8. Ateina žmonės, atsineša popierius, tačiau jiems visiškai neaišku ką toliau daryti ir koks tikslas. Jie nežino ko jie nori, skaito bet nesupranta.

Respondentas 4. Kaime pensininkai gyvena pakankamai gerai, jie gauna pensija, užsiaugina daržovių, laiko gyvulius, taupo pinigus ir jie net padeda savo vaikams gyvenantiems mieste.

Respondentas 10. Jie žino, kad jiems reikia stengtis norint pragyventi, jie pripratę dirbti ir nesitikėti iš nieko pagalbos. Jie viską daro sąžiningai, bet realiame pasaulyje jie nesusivokia.

Respondentas 9. Vyresni žmonės susivokia daug greičiau ir sąžiningiau viską padaro. Jauni iš viso plaukioja. Jie net prašymų parašyti nemoka.

Respondentas 1. Todėl, kad vyresni žmonės iš anksto viską išdiskutuoja, susižiūri, apsvarsto. O jauni tam neturi laiko.

Moderatorius. Kokią įtaką turi švietimas, kvalifikacija, žinios, įgūdžiai. Kiek atitinka darbo rinką dabartinis išsilavinimas?

Respondentas 1. Gyvenimas yra toks, kad žmogus turi mokytis kiekvieną dieną.

Moderatorius. Tai jūs taip kalbate, nes esate pedagogė. O kaip kiti? Kokia situacija kaime?

Respondentas 8. Jei yra ūkininkas, jis turi mokėti paruošti projektus, jei nori gauti lėšų, bent minimaliai turi orientuotis situacijoje. Turi turėti informacijos apie tai, kaip didinti ūkio našumą, kaip pildyti deklaracijas ir pan.

Moderatorius. O ne ūkininkai, kiti pvz. bedarbiai?

Respondentas 4. Bet juk visokie kursai apie netradicines žemės ūkio šakas, kurie buvo organizuoti, juk tai irgi švietimas?

Respondentas 8. Dažniausiai seminarai yra organizuojami pedagogams, o valdininkams ar kitiems specialistams kaime jų ypač trūksta. Pvz. informacijos susijusios su tiesioginiu darbu, darbu su kompiuteriu, nes viską susižinom viena iš kitos, savo iniciatyva. Buvo organizuoti darbo su kompiuteriu pradmenų, interneto pradmenų kursai, bet tik nedidelė dalis galėjo juos lankyti. Pavaduotoja mokinas universitete, tai trūkstamos informacijos gali susižinoti ten.

Moderatorius. Pereisime prie mokymosi poreikių. Kokie yra vietinių žmonių mokymosi poreikiai? Kokios grupės, kokius turi poreikius? Ir nuo ko tie poreikiai priklauso?

Respondentas 4. Na, mūsų felčerė siekia aukštojo mokslo.

Respondentas 8. Bendradarbiaujam su Žirmūnų suaugusių mokymo centru, ir žmonės noriai dalyvauja. Ypač yra poreikis išmokti dirbti su kompiuteriu, internetu, nes daug kas

nori jį įsigyti namuose. Su vietine mokykla buvo sudarę sutartį, ir nedidelė dalis žmonių galėjo ten pasimokyti dirbti su kompiuteriu. Tačiau visų norinčių negalėjom priimti.

Buvo organizuoti ir teminiai užsiėmimai bedarbiams ir ūkininkams temomis: „ekologiška žemdirbystė“, „vaistažolių auginimas“, „triušių, kalakutų auginimas“, „buhalterinė apskaita“. Tie kurie norėjo galėjo dalyvauti. Šiais metais taip yra siūloma nemažai teminių užsiėmimų kaimo bendruomenių lyderiams, jie rinkosi tokiomis temomis „Bendruomenės samprata“, „psichologinis pasirengimas“.

Iš profesijų seniūnijoje ypač trūksta elektrikų, santechnikų, statybininkų, dailidžių.

Respondentas 4. Organizuojam ir ekskursijas.

Respondentas 1. Mūsų miestelyje nėra kultūros namų, nevyksta jokių renginių, diskotekų jaunimui.

Moderatorius. Kompiuterinis raštingumas, verslumas, užsienio kalbos, teisinis raštingumas (kaip pvz. dalintis turta, kur kreiptis ir pan.)?

Respondentas 8. Visa tai yra labai aktualu. Daug kas nežino kaip dalinamas turtas skyrybų atveju, mirus asmeniui ir pan.

Moderatorius. Ar mes galime sakyti, kad yra toks informacijos slenkstis, nuo kurio žmogus atsispyręs gali pradėti mokytis, ar reikia turėti iliuzijų, kad galima investuoti pinigus į žmones, kurie yra asocialūs, neraštingi? Ar galima tikėtis apimti daugumą, ar reikia tik tuos, kurie yra motyvuoti, turi noro?

Respondentas 9. Tie kurie nemotyvuoti, jų nebeprisiki. Nereikia lavonų reanimuoti. Pinigus dėti į tą, kuris nori ką nors daryti, stengiasi rasti savo nišą.

Respondentas 5. Na, gal atsirastų ir pas nemotyvuotus kokias nors kibirkštėles.

Respondentas 8. Kurie socialiai aktyvūs, jie mokytusi, o tie kurie nieko nenori, tegul registruojasi darbo biržoje. Besilankydami, gaudami pasiūlymus jie gali atsisakyti, po to būti išmesti iš darbo biržos, po to vėl po kurio laiko registruoti, ir taip toliau. Gal iš penkto ar kurio karto jie kažką sugalvotų daryti. Vieni atkristų, kiti liktų. Reikia ir prievartos truputį.

Moderatorius. Kokios yra švietimosi sąlygos? Kiekvieną mokyklą kaime galima laikyti potencialiu židiniu suaugusių švietimui? Kokia švietimosi bazė?

Respondentas 8. Manau, kad mokykla tam labai tiktų.

Respondentas 4. Na, mokykloje laisvų patalpų nėra. Kultūros namų taip pat nėra. Bet gal kokią salę ir būtų galima rasti.

Respondentas 8. Juk suaugusių švietimas vyktų po pamokų. Mokykloje vaikų mažėja, manau, kad būtų kaip tik labai gerai, jei suaugusių mokymai vyktų mokykloje. Būtų ir mokytojams darbo.

Respondentas 4. Svarbu, kad žmogus turėtų ir vidurinį išsilavinimą. Pvz. kai žmogui keturiasdešimt metų, būtų puiku kad jis galėtų įgyti vidurinį išsilavinimą, šalia tobulinant savo žinias.

Respondentas 8. Svarbu ir persikvalifikavimas. Mokykla kaip bazė būtų puiku. Mūsų seniūnija dalyvavo konkurse, kur žadėjo skirti kompiuterius, internetą, kad būtų galima mokintis ir nemokamai naudotis. Tačiau taip ir liko pažadais. Bet tokio panašaus projekto tikrai reikėtų. Nes labai dažnai atvažiuoja įvairūs lektoriai ir siūlo informaciją ieškotis internete – kur kaimo žmogus gaus tą internetą?

Moderatorius. Asmeninė patirtis, kai pats pabandai ir pavyksta yra puiki motyvacija dirbti toliau. Pabaigai laisvos mintys, kas padėtų plėtoti suaugusiųjų švietimą, kas kliudytų?

Respondentas 8. Reiktų kaip galima arčiau organizuoti mokymus. Arčiau žmonių namų. Nes jei bus per toli, žmonės nenorės.

Respondentas 4. Aš susipažinusi su Molėtų, Ukmergės bendruomenėmis, kurios yra stiprios, turi amatų mokyklą, kompiuterius. Rengia renginius, vakarones.

Moderatorius. Gal dar turite kokių komentarų?

Respondentas 4. O kokia yra situacija kitur?

Moderatorius. Situacija yra panaši visur, kai kur pajuda, gauna įvairių įgūdžių, tada viskas vystosi sparčiau. Tai pastebi žmonės ir interviu metu. Tokių bendruomenių yra nedaug. Ačiū už Jūsų mintis.

Dalinis apibendrinimas

- Dalies fokus grupės dalyvių nuomone, šiuo metu po truputį gyvenimas ima gėrėti, tačiau apibendrinant 15 metų laikotarpį, dažniausia teigta, kad visgi pablogėjo. Pagrindinės priežastys: sugriuvo žemės ūkio bendrovės, žmonės liko be darbo, nesugeba prisitaikyti prie naujų sąlygų, nepakankamą dėmesį kaimo problemoms rodo vietinė ir šalies valdžia.
- Nežiūrint įvairių priekaištų valdžios institucijoms, grupės dalyviai apibendrintai suvokia faktą, kad rinkos ekonomikoje žmogus privalo pats rūpintis savimi. Kartu atsakymų tonas daugeliu atvejų rodo, jog dabartiniame kontekste tai daryti labai sudėtinga, kaimo žmonės aiškiai stokoja pasitikėjimo socialinių – ekonominių pokyčių metu. Nepanašu, kad artimiausiu metu jo padaugėtų.

- Dauguma dalyvių pripažino, kad kaimo žmonės per menkai susivokia dabarties politikoje. Respondentų nuomone, turi būti daugiau dėmesio skiriama politiniam švietimui.
- Visi respondentai sutinka su tuo, kad ypač trūksta kultūrinių renginių, nes nėra kultūros namų. Kultūrinis gyvenimas vietoje yra stagnacijos būsenoje ir pajvairinamas tik pavienių bei fragmentiškų iniciatyvų.
- Dauguma grupės narių, tiek savo, tiek kitų kaimo gyventojų atžvilgiu pirmiausia minėjo žinių bei įgūdžių stoką šiais klausimais: darbo su kompiuteriu, verslumo, teisės pagrindų.
- Respondentai įvardija ir kai kurių profesijų poreikį, tokių kaip elektrikų, santechnikų, statybininkų, dailidžių, kurių kaime trūksta. Tai rodo, kad stokojama pirmiausia profesinį išsimokslinimą turinčių asmenų.
- Focus grupės dalyviai mano, kad galimų mokymų atveju geriausiai tiktų vietinė mokykla, nes ten yra daugiau mažiau tinkamos patalpos, kompiuteriai.
- Svarbi suaugusiųjų švietimo plėtotės sąlyga – kad mokymai vyktų kuo arčiau namų. Sudarius tinkamas sąlygas, grupės narių nuomone, pageidautų mokytis didelė vietinių gyventojų dalis.

2 grupė

Focus grupė vyko: Varnėnų km. Lazdijų raj.

Dalyvavo 12 Varnėnų km. gyventojų.

Moderatorius: Šios diskusijos tikslas – pasiaiškinti kaimiškų vietovių suaugusių žmonių požiūrius į suaugusiųjų švietimą. Prašau nekreipti dėmesio į filmavimo kamerą, filmuojama tam, kad būtų viską lengviau išanalizuoti. Prieš pradėdamas, norėčiau susipažinti. Mintis prašau reikšti atvirai, drąsiai.

Dalyvių prisistatymas.

- Respondentas 1 – bibliotekininkė, gyvenanti Varnėnų km.
Respondentas 2 – Varnėnų km. gyventojas, smulkus verslininkas.
Respondentas 3 - Varnėnų km. gyventoja, pensininkė.
Respondentas 4 - Varnėnų km. gyventoja, pensininkė.
Respondentas 5 - Varnėnų km. gyventoja, bedarbė.
Respondentas 6 - Varnėnų km. gyventoja, ūkininkė.
Respondentas 7 - Varnėnų km. gyventojas, ūkininkas
Respondentas 8 - Varnėnų km. gyventoja, pensininkė.
Respondentas 9 - Varnėnų km. gyventoja, pensininkė.
Respondentas 10 - Varnėnų km. gyventoja, samdoma darbuotoja
Respondentas 11 - Varnėnų km. gyventoja, seniūnijos darbuotoja.
Respondentas 12 - Varnėnų km. gyventojas, seniūnijos darbuotojas.

Moderatorius. Pirmas klausimas, kaip vertinate savo, aplinkinių žmonių situaciją per paskutinius 10 – 15 metų. Pablogėjo, pagėrėjo? Kodėl? Nuomonės pačios įvairiausios, leidžiama prieštarauti, papildyti.

Respondentas 1. Į gerą niekas nepasikeitė. Anksčiau ši gyvenvietė buvo graži, o dabar niekas neturi ūpo, noro. Nes kaime gyvenimo sąlygos yra sunkios. Už viską moką mažai, pvz. kiek moka už pieną jo tiekėjam, ir kokios kainos to pieno parduotuvėje. Kaimas kuo toliau, tuo labiau važiuoja į duobę.

Moderatorius. Jūs teigiat, kad gyvenimas pablogėjo ir už tai atsakinga valdžia, kad nesirūpina?

Respondentas 1. Taip.

Moderatorius. Kokios kitų nuomonės?

Respondentas 11. Nėra darbo, žmonės neturi iš ko gyventi, todėl nieko nežiūrėdami eina plėsti.

Respondentas 7. Pas mane pačią buvo atėję du kartus vogti. Vagia viską. Prieš 30 metų nieko nereikėjo slėpti, dabar net spynas išplėšia.

Respondentas 9. Todėl kad didelė bedarbystė, valdžia nesirūpina.

Respondentas 12. Valdžia kalta, bet mes ir patys nesirūpinam. Atvirai pasakius, kai yra rengiami kultūriniai renginiai į juos ateina mažai žmonių. Labai daug kas priklauso ir nuo mūsų pačių.

Moderatorius. Patys žmonės yra mažai bendruomeniški?

Respondentas 12. Visi žiūri tik savo reikalų, sumaterialėję, laukia kol kas ką nors duos.

Respondentas 2. Nuo sovietmečio laikų žmonės pripratę, kad kas nors kitas pasirūpintų.

Respondentas 6. Kas nori, tas susiranda darbų. Yra tokių žmonių, kurie jo net nieieško. Pas mus lėtpjūvėje dirba žmonės atvažiuavę iš kitur, o vietiniai gyventojai nesugeba įsidarbinti, nes nenori. Kodėl? Todėl, kad dauguma prasigėrę. O prasigėrimui turėjo įtakos reformos, nes neliko uždarbio, iniciatyvos jie nebuvo išmokyti rodyti. Aš pati ūkininkauju, bet nusivyliau valdžia, mes lėšų iš struktūrinių fondų nematysim. Aš nematau perspektyvos, kad bus geriau, negaliu nusipirkti nei naujos technikos, nei kaip kitaip palengvinti ūkio darbų.

Respondentas 11. Mūsų vaikai turi važiuoti į mokyklą toli, turi keltis 6 val. grįžta 17 val. Ar yra vaikui jėgų daryti po to pamokas, o kur dar darbai ūkyje? Mokykloje valgo kas papuola, už įdėtus pinigus maistui nusiperka ką tik nori. Po to kol sulaukia autobuso,

leidžia laiką kaip nori. Čia juk pažeidžiamos vaiko teisės. Kai tėvas suduoda diržu, tai laikoma didžiausiu vaiko teisių pažeidimu, o ką daro valdžia – niekam nerūpi.

Respondentas 12. Geltoni autobusiukai nespėja visų mokyklų mokinių laiku vežioti, vaikai kol sulaukia autobuso sušąla.

Respondentas 6. Šios reformos tik į blogą. Pamokos anksčiau būdavo devintą valandą ir buvo gerai. Vaikams dabar trūksta poilsio, mokykla toli. Aš apie tai diskutavau ir su pedagogais. Sveikatos priežiūros paslaugos taip pat labai sunkiai prieinamos. Pas gydytoją reikia toli važiuoti, pagyvenęs žmogus neturi nei laiko, nei jėgų iki jo nuvažiuoti. Susisiekimas yra labai blogas. Mūsų rajonui labai daug ko dar trūksta.

Moderatorius. Ar Lazdijų raj. lyginant su kitais rajonais, iš tiesų atrodo prastai?

Respondentas 11. Mums nuvykti į rajono centrą yra labai sudėtinga.

Respondentas 2. Mums reikėjo rinktis kokiam rajonui norime priklausyti. Dauguma balsavo už Druskininkus, tačiau neaišku kodėl, bet vis tiek priskyre Lazdijų raj. Juk Druskininkai daug perspektyvesnis miestas.

Moderatorius. Apibendrinant Jūsų nuomonę daugelis sutinkate, kad gyvenimo sąlygos pablogėjo dėl valdžios, dėl per mažos žmonių motyvacijos, bendruomeniškumo nebuvimo. Ar galima sakyti, kad tai susiję ir su asmeninėmis žmogaus savybėmis, juk vieni prasigeria kiti ne, vieni sugeba, kiti ne?

Respondentas 10. Mes jau seni, mums su vyru jau arti 80 metų. Norėjom, kad mums su vyru padėtų kas nors ūkio darbuose, siūlėm ir už tai sumokėti, tačiau niekas net už pinigus nesutinka.

Moderatorius. Nėra ko paprašyti, kad ir žadant sumokėti?

Respondentas 10. Taip.

Respondentas 6. Aš irgi su tuo sutinku, negaliu nieko pasisamdyti ūkyje, nes arba niekas nenori, arba ateina girti ir nesugeba nieko dirbti, ir dar ką nors nusižiūri pavogti.

Respondentas 12. Juk sovietmečiu žmonės buvo kaip robotai, kaip brigadininkas, inžinierius pasakys, taip ir darydavo. Jiems patiems nereikėjo galvoti, mąstyti, atsakomybės buvo mažai. Visi buvo pripratę, kad jais rūpinasi. O dabar eina skolintis pinigų, o ne ieško būdų kaip juos užsidirbti. O jei pasakai, kad neskolinsiu, nes pats neturiu, jie niekaip negali suprasti, kaip tai galima neturėti.

Respondentas 10. Pastoviai eina skolintis trijų litų, prisipažįsta, kad reikia išgerti. Jei pasakai, kad neturiu, klausia iš ko tada gyveni. O patys iš ko gyvena, jei pastoviai skolinasi? Jie apie save negalvoja.

Respondentas 3. Juk pasiskolinę neatiduoda.

Moderatorius. Ar nuo amžiaus priklauso toks elgesys? Kokių žmonių pagal amžių yra daugiausia, kurie eina skolintis pinigų?

Respondentas 11. Įvairaus amžiaus.

Respondentas 6. Priklauso ne tik nuo amžiaus, bet ir nuo šeimos tradicijų, vertybių. Ir sovietmečiu būdavo žmonių, kurie stengėsi dirbti, ir būdavo tokių, kurie nieko nedarydavo tik laukdavo iš kitų pagalbos.

Respondentas 10. Smetonos laikais gyveno du kaimynai. Vienas turėjo aštuonis hektarus žemės, kitas devyniolika. Tas, kuris turėjo aštuonis daug dirbo, todėl ir gyveno

pasiturinčiai, o tas kuris devyniolika, tingėjo ir nieko neturėjo, eidavo pas tą su aštuoniais hektarais skolintis duonos. Visais laikais visokių buvo.

Moderatorius. Mes kalbam apie valdžią, yra rajoninė valdžia, seniūnija. Ar Jums dabar užtenka žinių kas vyksta politikoj šalies mastu, vietinės reikšmės mastu?

Respondentas 10. Kas vyksta seniūnijoje tai mes nežinom. O kas vyksta valstybėje tai tą puikiai girdim per televiziją, radiją.

Respondentas 12. Jei patys nenorėsime, tai nieko ir nežinosime. Dažnas neturi už ką pirkti laikraščių. Apie internetą negali būti ir kalbos. Žada mums kitais metais įvesti internetą bibliotekoje, tačiau kas saugos kompiuterius? Juk viską vagia, išplėšia.

Respondentas 11. Mokyklos krepšinio tinklėlį pavogė. Juk tie patys vaikai, taip ir daro.

Respondentas 12. Užkaltus langus išplėšia.

Respondentas 1. Juk jiems geriau, kai žmonės tamsūs, nieko nežino.

Moderatorius. Kas tie jie?

Respondentas 1. Valdžia, tie kurie kuria įstatymus.

Respondentas 2. Per televiziją rodė kultūros namus, vienam Lietuvos kaime. Ten niekas valdžios nekaltina, pats kaimas susirinko, atremontavo, organizuoja laisvalaikį. O mes įpratę kaltinti valdžią.

Respondentas 6. Kas nori randa darbo ir užsiėmimą, o kai kurie mūsų gyventojai vaikšto be darbo. Tai priklauso nuo šeimos, kaip buvo auklėti. Ne tik vaikai, kaip buvo auklėti, bet ir

jų tėvai. Kaip šeimos gyveno anksčiau, tai ir gyvena dabar. Kas stengėsi, tas ir dabar stengiasi.

Moderatorius. Jūs sakote, kad labai daug kas priklauso nuo šeimos tradicijų?

Respondentas 12. Šeima pirma gyvenimo mokykla.

Respondentas 11. Aš noriu papildyti. Visi laukė anksčiau pašalpų, o dabar kai už tą pašalpą reikia atidirbti, tai niekas nenori dirbti, geriau atsisakys pašalpos negu dirbs.

Respondentas 12. Bet yra tokių, kurie dėl to grasina teismu, už tai, kad reikia už pašalpą atidirbti, ruošiasi kreiptis į teismą, nes pažeidžiamos jų teisės.

Respondentas 11. Bet mums tai niekas nieko neduoda, mes juk patys savimi rūpinamės.

Moderatorius. Kiek yra tokių žmonių, kurie prasigėrę, nieko nenori? Aišku, procentais nepaskaičiuosim, bet maždaug?

Respondentas 12. Iki 20%.

Respondentas 7. Tiek panašiai ir būtų.

Respondentas 12. paskutiniu metų gyvenvietėje žmonių mažėja, namuose daugumoje gyvena po vieną asmenį.

Moderatorius. Norėčiau pereiti prie klausimo, kaip Jūs galvojate, ar įgytas išsilavinimas turi reikšmę tam, kaip žmogus gyvena, ar nori gyventi?

Respondentas 10. Neprotingas mokslo neįgyja.

Respondentas 11. Bet įsidarbinti ir turint aukštąjį išsilavinimą, be pažystimų yra sunku.

Respondentas 6. Aš nesutikčiau. Kurie žmonės yra iniciatyvūs, baigę mokslus darbą randa. Žinoma, gal ir ne iš karto, bet pamažu, stengiantis šansų visada yra.

Respondentas 2. Aš su tuo nelabai sutikčiau. Anksčiau tai taip, bet dabar be pažystimų tikrai beveik neįmanoma rasti gerą darbą.

Moderatorius. Šiuo metu ir aukštajame moksle yra paruošiama daug specialistų, kurių specialybės yra nepaklausios. Aš noriu Jūsų paklausti – ar Jūs, gyvenantys kaimiškose vietovėse, turit pakankamai žinių, kad susirastumėte darbą? Ar trūksta tam žinių? Netoli Druskininkai darbo vietų yra.

Respondentas 12. Bet juk ir turint išsilavinimą sunku. Yra gabių mūsų gyvenvietėje žmonių, tačiau įsidarbinti jiems nepavyksta, nes pvz. Druskininkuose dirba tik tie, kurie arčiau mero.

Moderatorius. Druskininkų meras rūpinasi tik Druskininkais?

Respondentas 6. Taip. Jis rūpinasi tik Druskininkais. Už tai jį druskininkiečiai ir gerbia, o ką kitiems daryti? Na, gal ir natūralu, kad meras rūpinasi savo miestu.

Respondentas 12. Lazdijų raj. politika taip pat yra bloga, net jei ir yra galimybė įsteigti daugiau darbo vietų, savivaldybės darbuotojai teigia, kam to reikia? Juk čia pas mus vienas iš aukščiausių bedarbystės lygių šalyje. O vietinė valdžia, net esant galimybei įsteigti 60 darbo vietų – atsisako.

Moderatorius. Apibendrinant Jūsų požiūrį, ar galiu sakyti, kad ne tik valstybės, bet ir vietinė valdžia yra atsakinga?

Respondentas 12. Žinoma, juk mes pirmiausia kreipiamės ne į prezidentą, o į vietinės valdžios atstovus.

Moderatorius. Pereikime prie klausimo apie švietimo svarbą žmogui. Prieš mėnesį, mes atlikome tyrimą, kurio patikimumas yra aukštas. Tyrimas buvo atliktas visoje Lietuvoje. Arti 2/3 žmonių sako, kad ir būtų galimybė, jie nesimokytų. Kaip Jūsų gyvenvietėje? Ar nori žmonės mokytis ir ko?

Respondentas 11. Mokytis neleidžia sąlygos. Negalima juk palikti ūkio.

Moderatorius. O ko Jūs norėtumėte mokytis?

Respondentas 11. Manau, kad reikia paklausių specialybių.

Moderatorius. O kaip su užsienio kalbomis, verslo kursais, pvz. kaip pradėti verslą ir pan.

Respondentas 2. Būtų labai gerai verslo kursai.

Moderatorius. Ar norite mokytis?

Respondentas 2. Jei būtų sąlygos – taip.

Respondentas 6. Aš suabejočiau. Jeigu mokymai būtų naudingi, tada gerai. Bet juk dauguma kursų yra mokami. Labai trūksta kursų apie tai, kokios žemės ūkio šakos perspektyvios ir pan.

Respondentas 12. Aš pritarčiau. Labai svarbu žinoti, kodėl tas pinga, o tas brangsta į ką reiktų orientuotis ir pan. Lenkijoje viskas yra aišku, ten žmonėms viskas paaiškinama, o pas mus to nėra.

Respondentas 6. Mano yra deklaruota 107 ha. žemės. Aš dar negavau nei vieno cento, už tai. Žemę permatuoja po kelis kartus, atvažiuoja permatuoti vidurį žiemos, per pūgą. Valdžiai rūpi kaip pakeisti ministerijos pavadinimą, o rimti klausimai lieka neapgalvoti, žmonėms niekas aiškiai nepaaiškinta.

Moderatorius. O kokios kliūtis yra tam, kad būtų galima mokytis, pvz. ūkis, vaikai, per toli ir pan. Kas Jūsų nuomone būtų dar įdomu, dar naudinga?

Respondentas 6. Teisinės žinios, nes jų labai trūksta, o jos yra reikalingos.

Respondentas 12. Svarbu žinoti teises ir pareigas. Konkrečiai turi būti apibrėžta. Galiu papasakoti savo atsitikimą: dirbau du metus viename ceche, pasirodo, dabar už tuos metus nėra mano darbo stažo, nors socialinio draudimo knygutėje yra įrašas. Man liepia aiškintis teisme. Ką man daryti aš nežinau, niekas negali patarti ir apginti mano teisių.

Respondentas 6. Trūksta kokio žodelio ir viskas. O iš kur žmonėms žinoti kaip kas turi būti. Numiršta tėvai, vėl neaišku, kaip toliau su turtu ir pan.

Moderatorius. Ar norėtų mokytis tie asmenys, kurie yra nemotyvuoti? Tie kurie vartoja alkoholį, skolinasi pinigų?

Respondentas 1. Jie tikrai nenorės.

Respondentas 3. Jie nurašyti, tinka tik balsuoti.

Respondentas 6. Ko reikia norėti iš valdžios, jei jie papirkinėja kaimo žmonės, kad balsuotų už jų kandidatus.

Moderatorius. Jūs tai žinote konkrečiai?

Respondentas 6. Mes tiksliai žinome. Čia yra žmonių, kurie dalyvavo balsavimo komisijoje, bet ką mes galim padaryti?

Moderatorius. Apibendrinant, jūs teigiat kad svarbu teisinis raštingumas, verslo žinios, kompiuterinis raštingumas. O kaip su mokymosi baze? Kaip Jūsų gyvenvietėje, ar yra kur pastatyti kompiuterį, ar atsirastų patalpa mokytis?

Respondentas 11. Galima būtų ir mokykloje vietinėje. Patalpos šildomos, laisvos vietos yra.

Respondentas 12. Svarbu, kad būtų noras. Tada visi draugiškai ir išsaugotų kompiuterius.

Moderatorius. Ar pas jus yra kultūros namai?

Respondentas 12. Yra, bet ten žiemos metu yra nešildoma.

Moderatorius. Jei pradeda kažkas vykti, suaktyvėja ir kultūrinis gyvenimas. Suprantu, kad rūpi praktinės žinios, o kaip su kultūrinėmis? Ar jos žmonėms svarbios?

Respondentas 12. Yra daug pasyvių žmonių, kurie neina net į nemokamus koncertus.

Respondentas 6. Aš esu kaimo bendruomenės pirmininkė, tačiau gyvenu vienkiemyje, žiemos metu kai užpusto, aš niekur negaliu išvykti. Prie kaimo žmonių niekas nesiderina. Kitos kaimo bendruomenės pasiekė nemažai, nes ten aktyviai veikia įtakingi žmonės, kurie gali naudotis ir internetu ir pan. Man reikia viską mokėti už savo pinigus, bet mes juk patys turim rodyti daugiau iniciatyvos.

Moderatorius. Ar Jūs pakankamai gaunate informacijos?

Respondentas 6. Gaunam ir esam kviečiami į kaimo bendruomenėms vykstančius seminarus, tačiau ne visada galim atvykti dėl geografinių aplinkybių, kaime ne visada žiemos metu pravažiuojami keliai. Ypač trūksta paramos iš įtakingų žmonių.

Moderatorius. Apibendrinant, ar galiu teigti, kad Varnėnuose būtų bendruomenės dalis, kuri norėtų mokytis kompiuterinio raštingumo, teisės, verslo žinių, ypač kas susiję su ūkininkavimu?

Moderatorius. Tie kurie nekalbėjo, gal nori ką nors pasakyti?

Respondentas 4. Manau, kad kalbėti reikia ir su jaunimu.

Respondentas 1. Kultūros namai yra uždaryti, ypač trūksta kultūrinių renginių. Žiema ten net diskotekos nevyksta, nes šalta, patalpos nekūrenamos. Trūksta iniciatyvos iš kultūros namų direktorės.

Respondentas 6. Nevyksta nei vakaronės, nei nieko.

Moderatorius. Čia yra jautri tema. Vietinės organizacijos problemos.

Respondentas 9. bet ir patys žmonės rodo mažai iniciatyvos, juk būtų galima ir be kultūros namų direktorės suorganizuoti vakarone ar vaidinimą.

Moderatorius. Kultūrinis gyvenimas taip pat turi turėti organizaciją, tačiau kalbant apie švietimą apibendrinimui noriu pasakyti, kad aš tikiu, kad mes pasieksime lygį, kad ir suaugę žmonės norės mokytis, ypač kai pabandę pajus motyvaciją, nes pradėjus kažką veikti atsiranda motyvacija. Ačiū už diskusiją, jūsų nuomonė mums labai svarbi. Linkiu sėkmės.

Dalinis apibendrinimas

- Didelė dalis respondentų teigia, kad gyvenimo sąlygos per 10 – 15 metų pablogėjo. Pagrindinėmis pablogėjimo priežastimis laikoma bedarbystė, per

mažas valdžios (šalies ir vietinės) dėmesys, pačių žmonių menkas bendruomeniškumas, nepakankama motyvacija. Gyvenimo kokybės pablogėjimą sąlygoja ir asmeninės žmonių savybės, šeimos tradicijos.

- Respondentų nuomone, Varnėnuose yra apie 20% asmenų, kurie niekuo nesidomi, nėra suinteresuoti kažką keisti savo gyvenime, labai sunku tikėtis, kad jie prisitaikys prie socialinių – ekonominių pokyčių, kad įsijungs į edukacinę veiklą.
- Išsilavinimas palengvina žmogaus gyvenimą, pagerina jo kokybę, tačiau respondentų nuomone reikia ir valstybės paramos.
- Respondentai įvardija, kad labiausiai reiktų šių žinių: užsienio kalbų, kompiuterinio, teisinio raštingumo, verslo (ypač susijusio su žemės ūkiu) žinių. Įvardija, kad trūksta kursų apie tai, kokios žemės ūkio šakos perspektyvios ir pan.
- Potencialiai suaugusiųjų švietimo baze įvardijamos vietinės mokyklos patalpos, biblioteka, kultūros namai, jei pastarieji būtų šildomos.
- Respondentų nuomone pagrindinės kliūtys, kurios gali iškilti galimo mokymosi atveju, tai privažiavimo sunkumai, menka dalies gyventojų mokymosi motyvacija.
- Varnėnuose būtų bendruomenės dalis, kuri norėtų mokytis kompiuterinio raštingumo, teisės, verslo žinių, ypač kas susiję su ūkininkavimu ir kitomis praktinėmis žiniomis, taip pat yra poreikis savišvietai, kultūriniais renginiams.

**IV dalis   INSTITUCINĖS APLINKOS VERTINIMAS RAJONŲ ŠVIETIMO
SKYRIŲ VADOVŲ IR SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ŠVIETIMO KOMITETŲ
ATSTOVŲ NUOMONĖSE**

Apklausiai buvo atrinktos nedidelių rajonų, kuriuose gyvena daug kaimo gyventojų, savivaldybės. Pusiaus struktūruotais interviu buvo apklausti 17 rajonų švietimo skyrių vadovai arba specialistai ir 15 savivaldybių tarybų švietimo komitetų pirmininkai arba, pavieniais atvejais, nariai (tarp jų buvo du merai arba pavaduotojai, vienas suaugusiųjų švietimo centro vadovas). Taip pat papildomai apklausti du aktyviai veikiančių švietimo centrų vadovai, siekiant palyginti problematikos vertinimą to paties rajono švietimo vadovų ir suaugusiųjų švietimo organizatorių akimis. Apklausa vyko šiuose rajonuose:

Lent. 4.1.

RAJONAI, KURIUOSE APKLAUSTI ŠVIETIMO SKYRIŲ VADOVAI	RAJONAI, KURIUOSE APKLAUSTI SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ŠVIETIMO KOMITETŲ VADOVAI
1. BIRŽAI	1. BIRŠTONAS
2. ELEKTRĖNAI	2. BIRŽAI
3. JONIŠKIS	3. ELEKTRĖNAI
4. KAZLŲ RŪDA	4. JONAVA
5. KELMĖ	5. JURBARKAS
6. KRETINGA	6. KAIŠIADORYS
7. PAKRUOJIS	7. KĖDAINIAI
8. PLUNGĖ	8. KELMĖ
9. PRIENAI	9. KRETINGA
10. RADVILIŠKIS	10. KUPIŠKIS
11. RASEINIAI	11. LAZDIJAI
12. TELŠIAI	12. MOLĖTAI
13. SKUODAS	13. PAKRUOJIS
14. ŠILUTĖ	14. PASVALYS
15. TRAKAI	15. RASEINIAI
16. TAURAGĖ	
17. ZARASAI	

Vadybos ypatumai

Rajonų suaugusiųjų švietimo būklė labai nevienoda, todėl jos bruožus sunku apibendrinti. Vertindami suaugusiųjų švietimo būklę savo rajonuose, beveik visi apklaustieji konstatuoja formaliojo švietimo (dažnai suprantamo tik kaip bendrojo lavinimo) pagerėjimą. Šis pagerėjimas sietinas su padidėjusiais poreikiais įgyti pagrindinį ir vidurinį bendrąjį išsilavinimą, kuriuos savo ruožtu sąlygoja darbo rinkos reikalavimai. Padaugėjo besimokančių, pagerėjo ir šio švietimo materialinė bazė, tinklas: daug kur buvo įsteigti ar išplėsti bendrojo lavinimo mokymo centrai, mokyklos, klasės, filialai, padaugėjo mokymo formų (neakivaizdinis, eksternas, kai kur pradamas įgyvendinti nuotolinis mokymas ir pan.), kur to reikalauja geografinės sąlygos, plečiamas ar ketinamas plėsti filialų tinklas. Daug kur atnaujintos patalpos, yra geresnė techninė įranga, dirba specialistai – andragogai. Pagerėjo mokymo kokybė – mokyklų absolventai gerai laiko valstybinius egzaminus. Švietimo platesne prasme (apimančio visas šio švietimo formas) aktyvėjimas taip pat siejamas su įstojimu į ES ir su tuo susijusiais darbo rinkos, migracijos pokyčiais. Bet neformaliojo švietimo būklę daugumas vertina kaip nepakitusią, kartais - iš lėto gerėjančią.

Institucinė suaugusiųjų švietimo aplinka įvairiuose rajonuose nevienoda, bet turi ir bendrų bruožų. Visiems rajonams daugiau ar mažiau būdingas bendrojo lavinimo, įvairių profesinės kvalifikacijos kėlimo formų ir neformalių savišvietos kursų pasiskirstymas atskirose tarpusavyje nebendruojančiose institucijose, kurių veikla dažnai nekoordinuojama ar menkai koordinuojama. Siekiantys bendrojo pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo mokosi suaugusiųjų mokymo centruose, mokyklose ar filialuose prie mokyklų, profesinį rengimą ir kvalifikacijos kėlimą organizuoja verslo centrai, darbo biržos ir rajonų teritorijose esančios profesinės ar aukštesniosios mokyklos, veikia pedagogų kvalifikacijos kėlimo centrai. Kartais dalį neformalaus švietimo (kompiuterių kursus ir pan.) organizuoja NVO ar kaimo mokyklos, seniūnijos, bet ši praktika kol kas gana reta. Daugumas švietimo skyrių vadovų ir švietimo komitetų pirmininkų suaugusiųjų švietimą tradiciškai suprantą visų pirma tik kaip formalų bendrąjį lavinimą, teikiančį pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą, o

kvalifikacijos kėlimą – visų pirma kaip pedagogų kvalifikacijos kėlimą; šia linkme atitinkamai ir orientuojama jų organizacinė veikla. Tokią suaugusiųjų švietimo kryptį iš dalies lemia tiek tai, kad tik šis švietimas turi garantuotą finansavimą, tiek susiklosčiusių praktikų inercija. Nemažoje dalyje rajonų bent pasvarstymų, kai kur - planų, projektų, jau suformuluotų strategijų lygmenyje galima pastebėti ir poslinkius link platesnės suaugusiųjų švietimo sampratos (kreipiančios link mokymosi visą gyvenimą) realizavimo. Kai kuriuose rajonuose (pavyzdžiui, Jonavos, Telšių) nemažai šia linkme ir nuveikta, dar daugiau (Elektrėnų, Kėdainių, Trakų, Prienų, Pakruojo ir kt.) rajonų yra pradinėse tokio suaugusiųjų švietimo organizavimo stadijose.

Poslinkiai link atitinkančio platesnę sampratą suaugusiųjų švietimo dažniausiai realizuojami per Suaugusiųjų švietimo, mokymo ir panašių centrų steigimą ar reorganizavimą ir jų veiklos plėtimą. Suprantama, daug kas jų veikloje priklauso nuo juose dirbančių žmonių kvalifikacijos, šios srities kompetencijos ir aktyvumo bei nuo atitinkamos materialinės bazės, finansavimo. Šie centrai steigiami reorganizuojant Suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokymo centrus ar pedagogų kvalifikacijos kėlimo centrus (pav. Telšių, Skuodo, Trakų švietimo centrai), arba prie specialių, profesinių mokyklų, pavyzdžiui, Elektrėnuose didelę dalį neformalaus švietimo organizuoja Energetikų mokykla ir pan. Šių centrų darbuotojai plečia jų veiklą, organizuodami ir dalį neformalaus švietimo, daugiau ar mažiau užsiima informacijos rinkimu ir sklaida, rengia projektus ir juose dalyvauja; dažnai šie projektai būna tarpinstituciniai ir juose dalyvauja ir kitos rajono suaugusiųjų švietimu užsiimančios institucijos bei organizacijos ir pan. Daugelyje rajonų tokie centrai įsteigti neseniai ir veikia 1-2 metus ar tik kelis mėnesius, tad suaugusiųjų švietimo plėtra daug kur yra pradinėje stadijoje. Poslinkiu link tam tikro koordinavimo rajono mastu galima laikyti ir Suaugusiųjų švietimo tarybų, forumų prie savivaldybių, kuriuose dalyvauja švietimo, verslo, kultūros ir pan. įstaigų atstovai, steigimą. Nedideliuose rajonuose kryptinga tokių centrų veikla gali duoti neblogų rezultatų, bet respondentai pabrėžia, kad tam reikia laiko ir pastangų. Pavyzdžiui, Jonavos rajono, kur panašus centras veikia jau septynerius metus, atstovas pažymi, kad „*Valdžios požiūris teigiamas ir taryba skiria nemažai dėmesio šioms problemoms – jau išsikovojo*“. Šiame rajone realizuota daug formaliojo švietimo formų

(neakivaizdinis, eksternas ir pan.), plėtojamas neformalusis švietimas, bendradarbiaujama tarp institucijų, daug padaryta per tarptautinius projektus. Bet nei savivaldybių parama, nei dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, respondentų nuomone, nėra pakankami šaltiniai užtikrinti suaugusių švietimo plėtrą, reikalingos ir Lietuvos masto priemonės: *„Niekas Lietuvos mastu kol kas pakankamai rimtai neužsiima. Visų pirma reikėtų pagrįsti finansiškai ir įstatymiškai neformaliojo švietimo finansavimą; galėtų būti dažniau rengiami Lietuvos masto konkursiniai projektai šio švietimo finansavimui ir pan.“*

Vertindami švietimo vadybos ypatumus, platesnę suaugusiųjų švietimo sampratą atstovaujantys respondentai pažymi šio švietimo strateginio planavimo, koordinavimo ir funkcijų pasidalijimo tarp institucijų svarbą. Siūloma aktyviau įtraukti seniūnijas ir kaimo bendruomenes, įvairių sluoksnių, ypač darbdavių, verslo, migracijos tarnybų atstovus, nevyriausybinės organizacijas, panaudoti kaimo mokyklų, bibliotekų, kultūros centrų galimybes. Ypatingai siūloma panaudoti bibliotekų ir kaimo mokyklų bazes kaimo vietovių kompiuterinio raštingumo kursams, nuotoliniam mokymui.

Kalbėdami apie kaimo vietovių problemas ir mokymosi organizavimą šiose vietovėse, beveik visi apklaustieji minėjo svarbų, beveik pagrindinį kaimo bendruomenių, seniūnijų, kaimo mokyklų, bibliotekų, kultūros centrų vaidmenį šio švietimo skatinime ir organizavime. Šių institucijų įjungimas į švietimo veiklą, respondentų nuomone, galėtų žymiai pagerinti tiek švietimo prieinamumą kaimo žmonėms, tiek ugdyti jų švietimosi poreikius. Kaimo švietimo problemos geriausiai sprendžiamos tose vietovėse, kur aktyvios kaimo bendruomenės ir kaimo kultūros bei švietimo institucijos.

Dalis respondentų suvokia būtinumą parengti rajono masto strateginį planą, pradžioje išsamiai surinkus informaciją apie tokio švietimo būklę ir poreikius (kai kur tai jau padaryta arba daroma), taip pat būtinumą koordinuoti įvairių institucijų veiklą, keistis informacija. Pasigendama Lietuvos masto strategijos, pagrįstos įstatymine baze ir atitinkamu finansavimu. Švietimo skyrių atstovų nuomone, dabartinę būklę dalinai galėtų pakeisti atsakingo už šį švietimą asmens pareigybės švietimo skyriuje įvedimas. Suprantantieji suaugusiųjų švietimą tradiciškai – kaip bendrąjį lavinimą ir pedagogų kvalifikacijos kėlimą

- šio švietimo vadybos reformų nesiūlo, pageidaujama tik didesnio finansavimo bei materialinės bazės, bendrojo lavinimo prieinamumo gerinimo, galbūt papildomos pareigybės švietimo skyriuje. Taip pat ir tradiciškiau mąstantys savivaldybių tarybų komitetų pirmininkai (pastarųjų tarp apklaustų komitetų pirmininkų daugiau, negu tarp švietimo skyrių atstovų) visas suaugusiųjų švietimo vadybos funkcijas dažniausiai delegavo švietimo skyriams ir teikė mažai pasiūlymų šiai sričiai. Apklausti aktyvesnių suaugusiųjų švietimo centrų atstovai net rajonuose, kur šis švietimas geresnėje būklėje, konstatavo, kad valdžios dėmesys gana pasyvus ir, nors žmonės gana aktyvūs ir iniciatyvūs, nėra sąlygų, patalpų plėtrai, ir pan. „*Daug galima nuveikti per kaimo bendruomenes, ypač aktyvesnes, kurios jaučia poreikį. Bet valdžia į iniciatyvas atsiliepia vangiai. Ekonomika, žemės ūkis visada laikoma svarbesniu*“.

Suaugusiųjų švietimo svarbos supratimas

Galima konstatuoti, kad suaugusiųjų švietimas ne tik dažniausiai suprantamas siaurai (kaip formalus, dažniausiai bendrojo lavinimo ar pedagogų kvalifikacijos kėlimo veikla), bet ir savivaldybių tarybų veikloje jam skiriamas labai epizodiškas dėmesys (minėta, kad ir apie pusę švietimo skyrių atstovų šį dėmesį įvardijo kaip epizodišką). Savivaldybių tarybų švietimo komitetų pirmininkai dažniausiai įvardija nepakankamą dėmesį suaugusiųjų švietimo problematikai savivaldybių tarybų darbe; anot vieno respondento, „*šių problemų sprendimas sudaro 1/20ją arba dar mažiau Švietimo komiteto darbo*“; kai kuriuose komitetuose šie klausimai svarstomi dar rečiau - „*kartą per metus patalpų remonto, finansavimo ir panašūs klausimai*“ . Suaugusiųjų švietimas dažnai ne tik suvokiamas siaurai – kaip bendrasis lavinimas, bet net ir taip suprantamam švietimui, kultūrai skiriamas ne pirmaeilis dėmesys, o tik po „materialių“ ekonomikos, verslo problemų, kurios visuomet laikomos svarbiausiomis. Anot švietimo centrų atstovų, tenka aiškinti elementarią ekonomikos, verslo priklausomybę nuo žinių, išsilavinimo, profesinio pasirengimo.

Nemaža dalis vadovų ir specialistų rajono neformaliojo švietimo, kartais ir perkvalifikavimo bei kvalifikacijos kėlimo (išskyrus pedagogų), būklę žino gana menkai ir jos nesieja su savo institucijų veikla. Daugiau nei pusė švietimo skyrių atstovų nurodė, kad

suaugusiųjų švietimo plėtra yra nuolatinė jų skyrių darbo dalis (iš dalies tai gali atspindėti norą kuo geriau pateikti savo darbą), kiti – kad epizodinė. Bet dauguma šio darbo net ten, kur jis dirbamas nuolat, skirta suaugusiųjų bendrojo lavinimo ir pedagogų kvalifikacijos kėlimo plėtrai; kitokia, platesnė veikla švietimo skyriuose dažniau yra išimtis.

Informacijos rinkimas ir analizė

Informacija apie suaugusiųjų švietimo būklę ir gyventojų tokio švietimo poreikius dažniausiai renkama nekoordinuotai ir epizodiškai. Informaciją apie galimą savo švietimo kontingentą dažniausiai renka pavienės švietimo įstaigos: mokyklos ir mokymo centrai, profesinės mokyklos, kursai, darbo biržos ir pan. Švietimo skyriai, kai kur bendradarbiaudami su migracijos tarnybomis, stengiasi surinkti informaciją apie neturinčius pagrindinio ir vidurinio išsilavinimo gyventojus, tik ši informacija švietimo skyriuose ir analizuojama. Kitokios informacijos apie suaugusiųjų poreikius šie skyriai dažniausiai nerenka. Kai kurie platesnę veiklą vykdančys švietimo centrai stengiasi rinkti ir informaciją apie gyventojų poreikius. Neperiodiškas klausytojų apklausas rengia švietimo centrai ir kursai. Rajonuose, kuriuose rengiamos Suaugusiųjų švietimo savaitės, rengiamos apklausos ir skleidžiama informacija šių savaitių metu. Išsamus gyventojų švietimo poreikių sociologinis tyrimas 2004 metais atliktas Elektrėnų savivaldybėje, tiriant tiek gyventojų esamos būklės ir paslaugų vertinimą, tiek jų švietimo poreikius. Tiek švietimo skyrių, tiek savivaldybių atstovai dažnai konstatuoja informacijos apie gyventojų poreikius trūkumą, būtinumą išsamiai ištirti įvairius švietimo poreikius. Kita vertus, kai kurie iš jų mano, kad jei norintys mokytis gyventojai nesikreipia į švietimo skyrių, tai jie neturi ir poreikio šviestis (minėtu atveju suaugusiųjų švietimas suprastas tik kaip bendrojo išsilavinimo įgijimas). Išsamesnės informacijos ypač pasigenda tos savivaldybės ir centrai, kurie tik pradeda plėtoti suaugusiųjų švietimo veiklą, rengti strateginius planus, programas.

Apie teikiamas švietimo paslaugas gyventojus informuoja pačios švietimo įstaigos ar švietimo centrai, dažniausiai per rajonų spaudą ar televiziją; respondentai konstatuoja, kad informacija apie švietimosi galimybes pasiekia ne visus, ypač kaimų mažiau išsilavinusius gyventojus, kurie neskaito rajono spaudos. Kai kuriose savivaldybėse planuojama steigti

informacijos rinkimo ir sklaidos centrus, aktyviau šią veiklą norėtų atlikti ir kai kurie veikiantys švietimo centrai. Aiškia ir savalaikę, visiems prieinamą informaciją respondentai įvardija kaip svarbią suaugusių švietimo motyvacijos ugdymo ir skatinimo sąlygą.

Aktualiausias rajonų suaugusiųjų švietimo problemos

Aptardami aktualiausias problemas, nemaža dalis apklausiamųjų visų pirma minėjo suaugusiųjų bendrojo lavinimo problemas, kaip tik ši švietimo sritis yra geriausiai žinoma visiems institucijų atstovams. Nemaža dalis vardijo ir su kitomis švietimo formomis susijusias problemas. Tarp minimų aktualiausių problemų vyrauja 1) prieinamumas; 2) finansavimo, materialinės bazės problemos; 3) žmonių motyvacija; 4) darbdavių nesuinteresuotumas; 5) organizavimo, vadybos problemos. Ne visi rajonų atstovai įvardijo esant aktualių problemų. Kai kurių, ypač suprantančių suaugusiųjų švietimą siauriau, nuomone, visi norintys turi galimybę šviestis; kita vertus taip mano atstovai ir tokių rajonų, kuriuose yra aktyviai veikiantys suaugusiųjų švietimo centrai: *„Jei yra poreikis, perkvalifikavimu rūpinasi įmonės, aukštosioms ir aukštesniosioms studijoms netoli nuvažiuoti į Vilnių ir Kauną, švietimo centras greta bendrojo lavinimo dar organizuoja kursus, darbo birža irgi siunčia į kursus“*.

Minėtas aktualiausias problemas aptarsime atskirai, nors jos yra tarpusavyje susijusios – pavyzdžiui, prieinamumas susijęs su finansavimu, patalpomis, technine įranga ir pan.

Švietimo prieinamumo problema minėta gana dažnai ir siejama visų pirma su bendrojo lavinimo centrų geografiniu prieinamumu. Ten, kur tenka tolia važiuoti mokytis, pasak respondentų, *„atvažiuoja tik labai motyvuoti žmonės.“* Ypač tai aktualu didesniems rajonams, kurių pakraščiuose nedaug norinčių mokytis ir nėra galimybių steigti centrų filialus, klases; kai kur atstumai iki artimiausio centro siekia 40 ir daugiau kilometrų. Mokymasis neakivaizdiniu būdu ar eksternu kol kas yra ne visuose rajonuose; geografinis prieinamumas kaimo vietovėse susijęs ir su žmonių finansinėmis galimybėmis, nes ne visi turi galimybę apmokėti transporto išlaidas; taip pat ir neakivaizdinis ar savarankiškas

mokymasis kai kam, ypač neturintiems pagrindinio išsilavinimo žmonėms, sudėtingas. Daugelyje rajonų ši problema sprendžiama steigiant filialus prie mokyklų, bet susiduriama su įvairiais sunkumais, pavyzdžiui: „*Pagrindinė problema – patalpų stoka. Yra daug žmonių be pagrindinio išsilavinimo, kai kurios vietovės toli, negali atvykti. Kai kas mokosi savarankiškai ar neakivaizdžiai. Bet reikėtų padalinių atokesnėse vietovėse. Mokami kursai neformaliajame švietime tuo labiau ne visiems prienami*“. Nemaža dalis respondentų daugiau ar mažiau realiai svarsto nuotolinio mokymo įvedimo galimybes, jis įvestas tik pavieniuose rajonuose; šioje grandyje tikimasi pagalbos ir bendradarbiavimo iš seniūnijų, kaimo mokyklų, bibliotekų, kultūros centrų, panaudojant jų materialinę- techninę bazę bei specialistus. Minėtos ir problemos, išskylančios dėl mokyklų tinklo retėjimo kaimo vietovėse.

Kita prieinamumo pusė susijusi su žmonių finansinėmis galimybėmis mokėti už kursus ar mokymąsi aukštosiose be aukštesniosiose mokyklose. Institucijų atstovai pažymi, kad daugeliui tiek kaimo, tiek miestelių gyventojų tai – didelė kliūtis. Nemokami ar simboliškai mokami kursai, daugumos nuomone, paskatintų neformaliojo švietimo ir kvalifikacijos įgijimo plėtrą. Kaimo žmonėms kliūtimi mokytis, ypač kai mokykla toliau, yra ir jų darbas ūkyje: „*Jie motyvuoja, kad nėra sąlygų atvykti – ūkis, pinigai*“.

Finansavimo problema irgi minėta gana dažnai. Respondentai suvokia svarbią patalpų, techninės įrangos, metodinių priemonių reikšmę. Neatsitiktinai vienas rajono meras modernią suaugusiųjų švietimo viziją sieja būtent su modernaus kultūros –švietimo centro statyba. Su finansavimo stoka susijęs ir lėtas nuotolinio mokymo įgyvendinimas, ir sudėtingas daugelio kitų projektų įgyvendinimas. Kaimo vietovėse nemenka problema yra patalpos; tai viena iš kliūčių gerinti švietimo prieinamumui. Kaimo vietovėse ir dabar veikiančių mokyklų patalpos yra prastos būklės, jų trūksta (pavyzdžiui, Biržų rajone neturi pakankamai patalpų 36 dabar veikiančios moksleivių bendrojo lavinimo mokyklos), todėl daug kur sudėtinga prie jų prišlieti formalaus ar neformalaus suaugusiųjų mokymosi filialus, kursus ir pan. Respondentai pažymi, kad, nors nemažas galimybes turi savivaldybės, šalies mastu priimti įstatymai ar vyriausybės nutarimai galėtų pakeisti padėtį

esmingiau. Ypatingai pabrėžiamas neformaliojo švietimo finansavimo sudėtingumas, problemiškas. Dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, respondentų nuomone, nepakankama išeitis.

Žmonių motyvacijos mokytis problema nemaža dalis respondentų įvardijo pirmoje vietoje, kaip svarbiausią. Šią problemą jie suvokia būtent kaip per menką, ugdytiną, ypač kaimo vietovėse, motyvaciją. Kita dalis, nors tokių mažiau, žmonių poreikių ir motyvacijos skatinimo neįvardija kaip problemos. Tai rodo, kad kai kurie institucijų atstovai į situaciją žiūri iš institucijų pusės, jų nuomone, institucijos turi tik teikti atitinkamas paslaugas, o ne skatinti motyvaciją mokytis.

Beveik visi mini nemažai daliai kaimo ir miestelių žmonių būdingą pasyvumą, nenorą mokytis, daugelį socialinių kaimo problemų: „*Žmonės tingi ką nors keisti, vyrauja provincijinė atmosfera*“. Taip pat konstatuojami ir visų pirma besikeičiančių darbo rinkos poreikių skatinami motyvacijos pokyčiai: respondentų nuomone, „*...pats gyvenimas skatina mokytis. Neišsilavinęs žmogus daugumoje darbo vietų nesusidoros su darbu, daug kur darbdavys reikalauja bent vidurinio išsilavinimo*“. Todėl padaugėjo tiek neturinčių pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo besimokančiųjų, tiek besimokančiųjų įvairiuose kvalifikacijos kėlimo kursuose ir aukštosiose mokyklose, kai kuriuose rajonuose yra aukštųjų mokyklų magistrantūros studijų filialai ir pan. Įstojimas į ES ir migracija paskatino ir kai kurių neformaliojo švietimo formų – užsienio kalbų kursų – populiarumą. Bet švietimo institucijų atstovai konstatuoja, kad rajonuose yra dar daug žmonių grupių, kurių poreikį mokytis būtina skatinti, siekiant spręsti kylančias ir kiliančias socialines problemas. Visi pažymi, kad motyvaciją visų pirma skatina rinkos poreikiai, o kaimo vietovėse darbo vietų nėra daug, dalis žmonių nemato akivaizdžių galimybių pakeisti savo gyvenimą per švietimą: „*tai turėtų būti valstybės politika – kad žmonės norėtų mokytis ir dirbti Lietuvoje, neišvykti*“.

Visi respondentai pažymi kaimo ir miestų bei miestelių švietimo poreikių skirtumus: „*Kuo arčiau miestas, tuo didesni poreikiai mokytis, ir atvirkščiai*“. Nors kaimo gyvenseną ir darbo rinkos reikalavimus irgi keičia į kaimą ateinančios ES lėšos, pokyčiai čia lėtesni.

Motyvacijos ir poreikių lygmuo čia labai priklauso nuo kaimo bendruomenių, seniūnijų aktyvumo, veiklos. Pasak respondentų, *„tik brandesnės bendruomenės jaučia šį poreikį, dažniausiai kaimo žmonės į iniciatyvas atsiliepia vangiai. Ūkininkų draugijos veikla domina labiau“*. Aktyviai veikiančiose kaimo bendruomenėse žmonės nori mokytis projektų rašymo, kompiuterinio raštingumo ir pan. Elektrėnų savivaldybės, kur pastaraisiais metais buvo atlikti kaimo gyventojų švietimo poreikių tyrimai, atstovai taip įvardija būdingiausius kaimo švietimo poreikius. *„Aktyviausi nuvažiuoja į miestą ir jų poreikiai nesiskiria nuo miestiečių. Kaime nori mokytis (eilės tvarka pagal svarbą) – projektų rašymo, sveikos gyvensenos, kompiuterinio raštingumo.“* Atkreiptinas dėmesys, kad, respondentų nuomone, nepakanka vien kaime padaryti prieinamus kompiuterius ir išmokyti jais naudotis; gebėjimų naudotis kompiuteriu ugdymas savaime mažai ugdo švietimosi poreikius, tai yra tik švietimosi priemonė, viena iš sąlygų.

Didelė kliūtis kaime – mokami kursai; respondantai pastebi, kad norinčių mokytis kaimuose žymiai sumažėja, kai tenka primokėti net nedideles sumas.

Kai kurios savivaldybės suaugusiųjų švietimo veiklą orientuoja į socialinės atskirties grupių problemas. Pavyzdžiui, Trakų rajone, kur gyvena daug kaimo gyventojų, kuriuose, švietimo skyriaus atstovų teigimu, yra nemaža socialinių problemų, prieš metus įkurtas ir aktyviai veikiantis Suaugusiųjų švietimo centras, bendradarbiaudamas su Visuomenės sveikatos centru, organizuoja švietimą narkomanijos, alkoholizmo prevencijos ir gydymo klausimais ne tik specialistams – medikams, pedagogams, bet ir gyventojams, bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų atstovams tiek šiais, tiek sveikos gyvensenos klausimais. Pasak šio rajono švietimo skyriaus atstovų, *„Kaime didžiausias poreikis - psichologinių žinių ir pagalbos. Sveika gyvensena, sveikata – tuo žmonės ir domisi. Kompiuteriais mažiau. Turime tokių vietovių, kur dar nėra interneto“*.

Sąlygos, kurios skatintų kaimo žmonių motyvaciją mokytis – jau minėta seniūnijų, bendruomenių ir kitų kaimo švietimo įstaigų, nevyriausybinių organizacijų aktyvi veikla, dalyvavimas projektuose; anot respondentų, kaimo žmones reikia paskatinti, padrąsinti, ypač svarbu, kad švietimą čia organizuotų arčiau jų esantys žmonės, žinantys jų poreikius,

aktualias kaimo kasdienybės problemas. Taip pat labai svarbu skleisti informacija tiek apie patį švietimą, tiek apie jo teikiamas galimybes: „*Suaugusius kaime reikia skatinti gerais pavyzdžiais, kaip ir vaikus. Rodyti, kad bus nauda iš to.*“ Apibendrinant galima įvardinti ir tokias respondentų nurodomas visiems gyventojams svarbias motyvacijos mokytis sąlygas: 1) aiški ir savalaikė informacija; 2) teikiami sertifikatai ir jų pripažinimas darbo rinkoje; 3) saviraiškos galybės; 4) konkurencingumas darbo rinkoje.

Darbdavių požiūris ir reikalavimai įvardijamas ne tik kaip svarbus motyvas, skatinantis žmones mokytis ir persikvalifikuoti, bet ir kaip problema, kai darbdavys neskatina savo darbuotojų mokytis ar net trukdo (pavyzdžiui, nesuteikiant mokymuisi atostogų ir pan.); pažymima, kad tokių darbdavių rajonuose taip pat nemaža, ypač toks požiūris būdingas mažesnių ir vidutinių įmonių atstovams.

Vadybos ir organizavimo problemos buvo aptartos kalbant apie vadybos ypatumus.

Tarp rečiau minėtų problemų - specialistų, ypač užsienio kalbų mokytojų, stoka; neformaliojo švietimo teikiamų sertifikatų pripažinimas darbo rinkoje ir kt.

Dalinis apibendrinimas

1. Suaugusiųjų švietimas daugumoje rajonų yra plėtros, kai kur reformų stadijoje; visų rajonų valdymo institucijos daugiau ar mažiau pastebi didėjančius tokio švietimo poreikius, yra suvokiamas šios srities plėtros, reformų būtinumas. Per pastaruosius kelerius metus ypač pagerėjo suaugusiųjų bendrojo lavinimo situacija: padaugėjo centrų ir besimokančių, gerėja mokymo kokybė, įvairėja formos. Geresnė ir gerėjanti būtent šio švietimo būklė susijusi su geresne negu kitų suaugusiųjų švietimo formų įstatymine baze ir finansavimu, taip pat didėjančiu žmonių pagrindinio ir vidurinio išsilavinimo poreikiu.

2. Tarp realiai sprendžiamų švietimo problemų savivaldybių veikloje šis švietimas yra ne pirmoje vietoje. Suaugusiųjų švietimui skiriamas labai menkas dėmesys daugumos savivaldybių tarybų veikloje, švietimui platesne prasme – ir švietimo skyrių veikloje; daugiausia (bet ne visuose rajonuose) čia rūpinamasi tik bendrojo lavinimo ir pedagogų kvalifikacijos kėlimo organizavimu. Tai sąlygota tiek inercijos ir siauros suaugusiųjų švietimo sampratos, tiek ir geresnių finansinių, įstatyminių ir pan. sąlygų trūkumo.

3. Esama ir modernių poslinkių, sėkmingų ir mažiau sėkmingų bandymų reformuoti ir plėsti šią veiklos sritį mokymosi visą gyvenimą koncepcijos realizavimo linkme, tenkinant įvairesnius gyventojų poreikius bei juos ugdant. Šia linkme dirba nemaža gerų, aktyvių specialistų, ne visuomet turinčių geras veiklos galimybes. Šioje srityje susiduriama su daugeliu sunkumų: kitos švietimo formos, ypač neformalusis švietimas neturi pakankamos įstatyminės bazės, grindžiančios sertifikatų pripažinimą, finansavimą ir pan.; savivaldybių tarybose vyrauja minėtoji siaura suaugusių švietimo tik kaip bendrojo lavinimo samprata; daliai savivaldybių lygmens atstovų ir specialistų trūksta kompetencijos, patirties; trūksta motyvacijos mokytis, darbdavių suinteresuotumo; ne visos galimos švietimo grandys aktyviai dalyvauja organizavime, trūksta koordinavimo ir kt. Daugelio rajonų švietimo institucijose stinga informacijos apie švietimo poreikius. Informacijos apie paslaugas sklaida irgi ne visuomet pakankama.

4. Visi respondentai daugiau ar mažiau suvokia suaugusiųjų švietimo reformų būtinumą. Pasigendama Lietuvos masto šios srities politikos, susietos su darbo rinkos, ekonomikos plėtros strategijomis ir pagrįstos tinkama įstatybine baze ir finansavimu. Ypač to reikia neformaliojo švietimo plėtrai. Rajonų, kuriuose šis švietimas pradedamas plėtoti ar reformuoti, (taip pat ir kur jis neplėtojamas), savivaldybių tarybų atstovai bei vadovai pasigenda kompetencijos, ypač informacijos apie gerą patirtį Lietuvos sąlygomis. Todėl būtų tikslinga gerosios patirties sklaida tarp savivaldybių tarybų komitetų ir švietimo skyrių atstovų.

5. Kaimo vietovėse svarbų vaidmenį plėtojant suaugusiųjų švietimą ir ugdant gyventojų poreikius atlieka ir gali atlikti aktyvios seniūnijos ir kaimo bendruomenės, telkdamos ir panaudodamos kitas institucijas (NVO, mokyklas, kultūros centrus, bibliotekas ir pan.). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad, respondentų nuomone, kaimo kompiuterizavimas ir gebėjimų naudotis kompiuteriu ugdymas savaimė mažai ugdo švietimosi poreikius, tai yra tik švietimosi priemonė, viena iš poreikių tenkinimo sąlygų, tad vien kompiuterizavimas kaimo švietimo problemas sprendžia mažai.

BENDROS IŠVADOS

Atliktas tyrimas išryškina kiekybinio ir kokybinio pobūdžio tendencijas,

Užsienio kalbų mokėjimo struktūroje vyrauja rusų kalba. Kitos (anglų, vokiečių, prancūzų ir t.t.) mokamos nepalyginamai rečiau. Ženklesnių skirtumų nėra lyginant respondentus, gyvenančius vietovėse iki 30 000 gyventojų ir nuo 30000 iki 190000. Tačiau didžiuosiuose miestuose (daugiau negu 190000 gyv.) užsienio kalbos, pirmiausia anglų, mokamos kelis kartus dažniau ir geriau. Tai galima paaiškinti keliomis aplinkybėmis: intensyvesniais kontaktais užsienio kalbomis (verslo partneriai, užsienio stažuotės, turistai, daugiausia miestuose gyvenantys užsieniečiai ir pan.), miesto kultūrai būdingu didesniu atvirumu, taip pat platesnėmis infrastruktūrinėmis užsienio kalbų mokymosi galimybėmis. Geriausia V.Europos kalbas moka 18 – 24 m. respondentai, tačiau ir jie dažniausiai iki šiol žino rusų kalbą: min. kelis kartus dažniau už kitas. ES kalbų mokymosi strategijoje užsienio kalboms skiriamas didelis dėmesys, ypač akcentuojant mažų tautų kalbų mokymosi poreikį, taip pat kaimyninių valstybių kalbas, atveriančias didesnes galimybes plėtoti bendrą verslą, kitus kontaktus. Šiuo požiūriu rusų ir lenkų kalbos mokėjimas yra privalumas, tačiau V.Europos kalbų mokėjimas iki šiol yra akivaizdžiai menkas, ribojantis galimybes gauti įvairiausių informaciją, apsunkinantis komunikaciją su kitų ES valstybių narių piliečiais ir, kas labai svarbu, - įsitvirtinimą darbo rinkoje.

Daugumai gyventojų nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, jų nuomone, trūksta teisinių žinių, daugiausia turto tvarkyme, mokesčių srityje, bendraujant su valdininkais. Ženklesnių skirtumų pagal gyventojų lytį neužfiksuota. Dažniausiai visais analizuotais pjūviais žinių trūksta 45 – 54 m. gyventojų amžiaus grupei. Tyrimo duomenys apibendrintai patvirtina teisinio raštingumo stoką įvairiais kasdieninio gyvenimo aspektais ir aktualizuoja atitinkamo švietimo poreikį. Pastarasis aktualus visoms amžiaus grupėms, o mažiausiai išplėtotas suaugusiųjų žmonių atžvilgiu, nes moksleiviai šiandien įvairiuose mokomuosiuose dalykuose jau gauna teisinių žinių.

Gyventojų verslumas neabejotinai yra viena svarbiausių šalies progreso sąlygų. Šiuo požiūriu tyrimo duomenys gana vienareikšmiškai vertintini kaip prasti: pusė gyventojų laikosi nuomonės, kad verslas yra ne jiems skirtas užsiėmimas, o įskaičiuojant tuos, kurie apie savą verslą tik nerimtai pagalvoja, susidaro jau apie du trečdalius gyventojų. Yra skirtumų pagal gyvenamąją vietą: apatiškiausia nuostata į savo verslą vietovėse iki 30 000 gyventojų ir nuo 30 000 iki 190 000, pozityviausia didžiuosiuose miestuose (nuo 190 000 gyventojų). Optimistiškiau nuteikia užfiksuota priklausomybė nuo amžiaus: kuo jaunesni respondentai, tuo didesnis susidomėjimas savo verslu ir atvirkščiai. Norintys steigti savo verslą, bet negalintys iki šiol to padaryti, kaip pagrindinę kliūtį mini pradinio kapitalo trūkumą, atitinkamų žinių stygių pažymėjo nedidelė gyventojų dalis. Manytina, kad tai susiję ir su patirties trūkumu, nes dar nepradėjus verslo sunku įvertinti, kiek žinių trūksta.

Gyventojų, dalyvaujančių visuomeninėse, nevyriausybiniuose organizacijose, skaičius ir atitinkamos nuostatos, laikomos vienu pagrindinių pilietinės visuomenės rodiklių, o Lietuva pagal jį gerokai atsilieka nuo ES vidurkio. Tyrimo duomenys rodo, kad artimiausioje ateityje ši negatyvi tendencija gali išsilaikyti. Respondentai, kurie jau dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje, rengiasi dalyvauti artimiausiu metu, arba nori tai daryti, bet nežino atitinkamų organizacijų, sudaro tik penktadalį nuo bendro skaičiaus, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos dydžio. Likusieji yra pasyvūs, netikintys tokių organizacijų sėkme, arba tiesiog nesidomintys. Galima manyti, kad valstybiniu lygiu nesiėmus gyventojų dalyvavimo NVO aktyvinimo, kalbos apie pilietinę visuomenę liks tik tuštoka retorika. Būtina taip pat plėtoti informaciją apie NVO tinklą tų gyventojų atžvilgiu, kurie norėtų dalyvauti, bet nežino atitinkamų organizacijų.

Mokymosi poreikių struktūroje vyrauja siekis išmokti užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo, verslo organizavimo ir vadybos, teisės pagrindų, kiek mažiau psichologijos, buhalterinės apskaitos. Pastebėtini gana ryškūs skirtumai pagal gyvenamąją vietą. Visų pirma vietovėse iki 30 000 gyventojų daugiausia tokių, kurie nenori mokytis jokių dalykų, taip pat daugiausia, norinčių įgyti paklausią darbo rinkoje specialybę. Miestuose pastarųjų palyginti nedaug ir šis faktas patvirtina darbo jėgos kvalifikacijos ir paklausos regionines

disproporcijas kaimišku vietovių nenaudai. Respondentų pagal amžių struktūroje nuo 45m. ženkliai padaugėja asmenų, nenorinčių mokytis jokių dalykų, prioritetai užsienio kalboms, kompiuteriniam raštingumui išlieka visose amžiaus grupėse.

Ankstesniame reprezentatyviame tyrime (2004 rugsėjis) buvo užfiksuota daug didesnė dalis suaugusiųjų gyventojų, nenorinčių mokytis jokių dalykų - arti dviejų trečdalių. Dabar tokių atsirado apie trečdalį. Šis skirtumas aiškintinas keliomis aplinkybėmis. Pirma, ankstesniame tyrime respondentų tiesiog klausta, ar jie norėtų ko nors pasimokyti, o pastarojo tyrimo metu jiems buvo pateikta eilė galimų mokymosi pozicijų. Manytina, kad dalis gyventojų tiesiog apskritai nėra galvoję apie mokymosi galimybes ir pamatę realias jų formas, teigė jau esantys nieko prieš ko nors pasimokyti. Kartu išlieka neaiškus tokios nuostatos stiprumas. Antra, pirmajame tyrime buvo eliminuoti nuosekliosiose studijose (profesinės, aukštesniosios, aukštosios) dalyvaujantys respondentai, kurie aktyvesni mokymosi atžvilgiu, be to jaunesni, o tai vienas pagrindinių aktyvumo mokymosi atžvilgiu faktorių, užfiksuotų abiejuose tyrimuose.

Interviu kontekste buvo pabandyta susieti nuostatas nuolatinio mokymosi atžvilgiu su bendra respondentų socialine situacija ponepriklusomybiniu laikotarpiu. Daugumos jų nuomone gyvenimas šiuo laikotarpiu pablogėjo. Pastarieji linkę kaltinti išorines, nuo jų nepriklausomas aplinkybes, pirmiausia netikusią valdžios politiką kaimo atžvilgiu. Nurodę, jog gyvenimas pagerėjo dažniausiai tai susiejo su asmeninėmis savybės bei pastangomis. Pagrindinis raktažodis, nusakantis požiūrį į pokyčius, dabartinę savijautą yra *darbas*: ar turimas, ar jis patenkina būtinausius poreikius. Darbo vieta daugumai respondentų pagrindinis dalykas dėl kurio verta / neverta keisti turimą profesiją.

Nuostatas mokymosi atžvilgiu apibūdina keletas išryškintų tendencijų. Pirma, interviu duomenys patvirtina kiekybinės apklausos metu metu užfiksuotą poreikių struktūrą: dažniausiai norima įgyti užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo žinių. Kartu interviu metu išsakytos mintys leidžia įvertinti atsakymų veiksnius: dalis respondentų norėtų aktyviai dalyvauti įvairioje mokymosi veikloje, kad tik nesustoti vietoje, tobulėti,

nepasiduoti periferijos rutinai. Neatsitiktinai greta pragmatinių mokymosi motyvų, sietinų su darbo rinka, nuskamėjo kultūrinio, rekreacinio turinio poreikiai: renginių, spektaklių, varžybų ir pan. Dažnai respondentai akcentavo visapusiško švietimo (bendrojo ugdymo, kultūrinio, politinio) poreikį, kuris šiuo metu tik labai menkai teuzpildomas TV, Radijo priemonėmis. Vietos inteligentai dažniausia apgailestaudami fiksavo kaime nusistovėjusią žmonių apatiją, netikėjimą ateitimi, apskritai kultūrinį regresą.

Interviu duomenys leidžia teigti kultūrinio kapitalo (vertybių, normų, preferencijų ir kt.) komplikacijas dabartiniame kaime vertinant jį žinių visuomenės formavimosi, nuolatinio mokymosi idėjų požiūriu. Atmetus stambesnius ūkininkus ir asocialius asmenis (du ribinius socialinius polius) apibendrintai stokoja aiškiau apibrėžto suvokimo apie žinių, jų atnaujinimo svarbą, asmeninių švietimosi poreikių refleksijos. Sunku tikėtis, kad be sistemingo išorinio poveikio suaktyvės jų dalyvavimas edukacinėje veikloje.

Interviu duomenys leidžia teigti, kad dalis dalis kaimo gyventojų, užtikrinus minimalias materialines ir organizacines sąlygas (pvz. privažiavimo, suderinimo su darbdaviu ir pan.), mielai dalyvautų mokymosi veikloje. Neretai jų atsakymų tonas rodo netgi didelį entuziazmą: mokymąsi jie vertina kaip galimybę daug pilnavertiškiau gyventi kultūrinio ir rekreacinio požiūriu apleistoje aplinkoje.

Dalies fokus grupės dalyvių nuomone, šiuo metu po truputį gyvenimas ima gėrėti, tačiau apibendrinant 15 metų laikotarpį, dažniausia teigta, kad visgi pablogėjo. Pagrindinės priežastys: sugriuvo žemės ūkio bendrovės, žmonės liko be darbo, nesugebėta prisitaikyti prie naujų sąlygų, nepakankamą dėmesį kaimo problemoms rodė ir teberodo vietinė bei šalies valdžia.

Nežiūrint įvairių priekaištų valdžios institucijoms, fokus grupių dalyviai apibendrintai suvokia faktą, kad rinkos ekonomikoje žmogus privalo ir pats rūpintis savimi. Kartu atsakymų tonas daugeliu atvejų rodo, jog dabartiniame kontekste tai daryti labai sudėtinga, kaimo žmonės aiškiai stokoja pasitikėjimo socialinių – ekonominių pokyčių metu.

Dauguma fokus grupių dalyvių pripažino, kad kaimo žmonės per menkai susivokia dabarties politikoje. Respondentų nuomone, turi būti daugiau dėmesio skiriama politiniam švietimui. Taip pat dažnai akcentuota, kad ypač trūksta kultūrinių renginių. Kultūrinis gyvenimas vietoje yra stagnacijos būsenoje ir pajvairinamas tik pavienių bei fragmentiškų iniciatyvų.

Fokus grupių narių nuomone, sudarius tinkamas sąlygas mokytis pageidautų didelė dalis vietos gyventojų. Svarbi suaugusiųjų švietimo organizavimo sąlyga – kad mokymai vyktų kuo arčiau namų.

Suaugusiųjų švietimas daugumoje rajonų yra plėtros, kai kur reformų stadijoje; visų rajonų valdymo institucijų atstovai daugiau ar mažiau pastebi didėjančius tokio švietimo poreikius, yra suvokiamas šios srities plėtros, reformų būtinumas. Per pastaruosius kelerius metus pagerėjo suaugusiųjų bendrojo lavinimo situacija: padaugėjo centrų ir besimokančių, gerėja mokymo kokybė, įvairėja formos. Geresnė ir gerėjanti būtent šio švietimo būklė susijusi su geresne negu kitų suaugusiųjų švietimo formų įstatymine baze ir finansavimu, taip pat didėjančiu žmonių pagrindinio ir vidurinio išsilavinimo poreikiu.

Tarp realiai sprendžiamų švietimo problemų savivaldybių veikloje suaugusiųjų švietimas yra ne pirmoje vietoje. Jam skiriamas labai menkas dėmesys daugumos savivaldybių tarybų veikloje, švietimui platesne prasme – ir švietimo skyrių veikloje; daugiausia (bet ne visuose rajonuose) čia rūpinamasi tik bendrojo lavinimo ir pedagogų kvalifikacijos kėlimo organizavimu. Tai sąlygota tiek inercijos ir siauros suaugusiųjų švietimo sampratos, tiek ir geresnių finansinių, įstatyminių ir pan. sąlygų trūkumo.

Esama ir modernių poslinkių, sėkmingų ir mažiau sėkmingų bandymų reformuoti ir plėsti šią veiklos sritį mokymosi visą gyvenimą koncepcijos realizavimo linkme, tenkinant įvairesnius gyventojų poreikius bei juos ugdant. Šia linkme dirba nemaža gerų, aktyvių specialistų, ne visuomet turinčių geras veiklos galimybes. Šioje srityje susiduriama su daugeliu sunkumų: kitos švietimo formos, ypač neformalusis švietimas neturi pakankamos

įstatyminės bazės, grindžiančios sertifikatų pripažinimą, finansavimą ir pan.; savivaldybių tarybose vyrauja minėtoji siaura suaugusių švietimo tik kaip bendrojo lavinimo samprata; daliai savivaldybių lygmens atstovų ir specialistų trūksta kompetencijos, patirties; trūksta motyvacijos mokytis, darbdavių suinteresuotumo; ne visos galimos švietimo grandys aktyviai dalyvauja organizavime, trūksta koordinavimo ir kt. Daugelio rajonų švietimo institucijose stinga informacijos apie suaugusiųjų švietimosi poreikius. Informacijos apie paslaugas sklaida irgi ne visuomet pakankama.

Visi institucijas atstovavę respondentai daugiau ar mažiau suvokia suaugusiųjų švietimo reformų būtinumą. Pasigendama Lietuvos masto šios srities politikos, susietos su darbo rinkos, ekonomikos plėtros strategijomis ir pagrįstos tinkama įstatymine baze ir finansavimu. Ypač to reikia neformaliojo švietimo plėtrai. Rajonų, kuriuose šis švietimas pradedamas plėtoti ar reformuoti, (taip pat ir kur jis neplėtojamas), savivaldybių tarybų atstovai bei vadovai pasigenda kompetencijos, ypač informacijos apie gerą patirtį Lietuvos sąlygomis. Todėl būtų tikslinga gerosios patirties sklaida tarp savivaldybių tarybų komitetų ir švietimo skyrių atstovų.

Kaimo vietovėse svarbų vaidmenį plėtojant suaugusiųjų švietimą ir ugdant gyventojų poreikius atlieka ir gali atlikti aktyvios seniūnijos ir kaimo bendruomenės, telkdamos ir panaudodamos kitas institucijas (NVO, mokyklas, kultūros centrus, bibliotekas ir pan.). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad, respondentų nuomone, kaimo kompiuterizavimas ir gebėjimų naudotis kompiuteriu ugdymas savaime mažai ugdo švietimosi poreikius, tai yra tik švietimosi priemonė, viena iš poreikių tenkinimo sąlygų, tad vien kompiuterizavimas kaimo švietimo problemas sprendžia mažai.